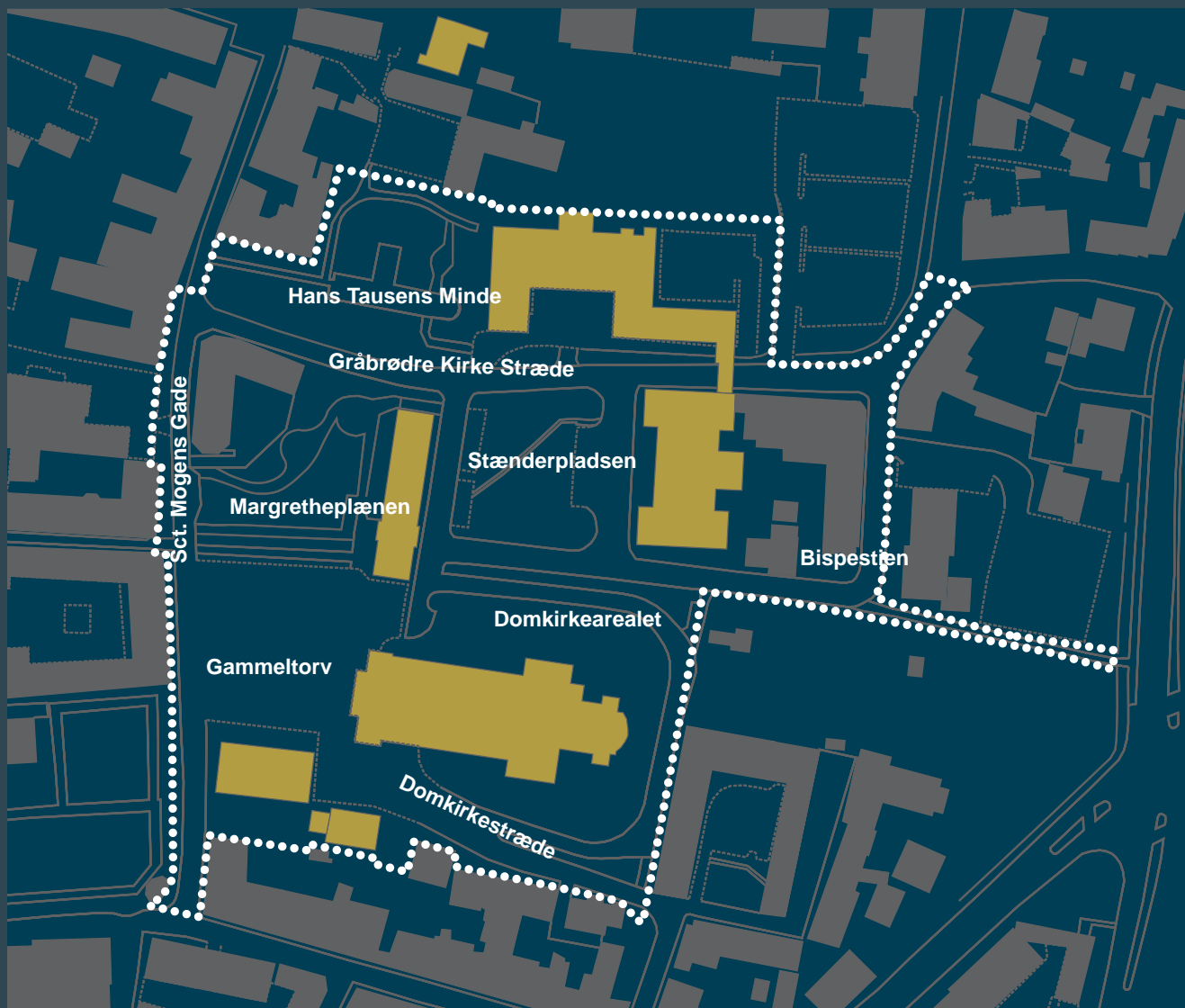


# Rammeplan

for byrum og pladser i Domkirke kvarteret i Viborg



**VIBORG**  
KOMMUNE

# Rammeplanens formål

Den fremtidige udformning af Domkirke kvarterets byrum og pladser indgår i *Vision Helhedsplan for Domkirke kvarteret* som et vigtigt delprojekt, som skal understøtte den samlede vision.

Rammeplanen beskriver de eksisterende forudsætninger, bindinger og muligheder i forhold til en fremtidig omdannelse og udformning af Domkirke kvarterets byrum og pladser og fungerer som grundlag for en efterfølgende fondsansøgning.

Det er hensigten, at de ideer, som rammeplanen beskriver, skal ses som oplæg og inspiration til en fremtidig stillingtagen til byrummernes omformning, for eksempel gennem en arkitektkonkurrence.

Som grundlag for rammeplanen er der udarbejdet analyser af trafik og parkering, arkæologi, byrummene, skygge- og vindstudier samt en historisk beskrivelse af Domkirke kvarteret.

Offentligheden har løbende været inddraget gennem borgermøder og workshops.

## Læsevejledning

Rammeplanen er overordnet opdelt i 3 dele:

Først fortælles om baggrunden og den overordnede vision for Domkirke kvarteret, og om kvarterets historie og placering i byen. Sidst i denne del er der en sammenfatning af rammeplanens ideer og anbefalinger til en omdannelse af Domkirke kvarterets byrum og pladser.

Rammeplanens anden del - "Sammenhænge inden for Domkirke kvarteret" - redegør for de nuværende forhold og bindinger, herunder en række registreringer af byrummene.

I den tredje og sidste del fokuseres på de enkelte byrum og deres karakter. Ideer og anbefalinger til en omdannelse og argumentationen herfor uddybes, og de holdes op mod de arkæologiske interesser.

## Bilag:

Arkæologisk analyse af Domkirke kvarteret i Viborg, Viborg Museum (april 2018)

Den synlige kulturarv. Bidrag til rammeplan for Domkirke kvarteret, Viborg Museum (april 2018)

Trafik- og parkeringsanalyse for Domkirke kvarteret, Cowi (december 2017)

Skygge- og vindstudier for Domkirke kvarteret, Cowi (november 2017)

Vision Helhedsplan for Domkirke kvarteret i Viborg (november 2016)

## Anden planlægning:

Kommuneplan 2017 - 2025 for Viborg Kommune

Lokalplan 133 for Domkirkeområdet (1993)

Viborg Midtbyplan (2009)

Trafikplan for Viborg midtby 2012

Bevaringsplan Viborg 1972

Kommuneatlas Viborg (1990)

## Kolofon

Rammeplan for byrum og pladser i  
Domkirke kvarteret i Viborg

Godkendt af Viborg Byråd den 5.  
september 2018

Udarbejdet af Viborg Kommune i  
samarbejde med NIRAS.

# Indholdsfortegnelse

<b>Baggrund og vision</b>	side 4
<b>Domkirke kvarteret - 1000 års danmarkshistorie</b>	side 6
<b>Borgerinddragelse</b>	side 10
<b>Domkirke kvarterets placering i byen</b>	side 11
<b>Sammenfatning</b>	side 12
<b>Sammenhænge inden for Domkirke kvarteret</b>	
• Attraktioner og aktiviteter	side 20
• Byrummenes topografi	side 22
• Byrummenes hierarki og sammenhænge	side 24
• Bevaringsværdige gadeforløb, kig og akser	side 26
• Fredede og bevaringsværdige bygninger	side 29
• Byrummenes kanter	side 30
• Passager, ganglinjer og tilgængelighed	side 31
• Mindesmærker	side 32
• Klimaforhold	side 33
• Beplantning	side 34
• Belægninger	side 35
• Belysning, inventar og skiltning	side 36
• Trafik og parkering	side 38
<b>De enkelte byrum</b>	
• Gammeltorv	side 44
• Domkirkestræde	side 52
• Domkirkearealet	side 56
• Stænderpladsen	side 64
• Bispestien	side 74
• Margretheplænen	side 78
• Hans Tausens Minde og Gråbrødre Kirke Stræde	side 86



## Baggrund

Domkirkevarteret er Viborgs og Jyllands hjerte. Der, hvor historiske veje flettes, ligger Domkirkevarteret præcist placeret i landskabet. Viborg har haft rollen som magtcenter, samlingssted og åndeligt midtpunkt gennem mere en tusind år. Viborgs historie og status gennem århundreder som Jyllands hovedby er hele Danmarks historie.

Som besøgende i området kan man stedvist føle sig henført til en anden tid og få en fornemmelse af, at dette sted engang har været centrum for retsvæsen, kongemagt, kirkemagt og demokrati.

Der er et stort udviklingspotentiale i Domkirkevarteret. Den tidligere Vestre Landsret og det gamle rådhus på Stænderpladsen står som to store og fornemme tomme nabobygninger til Domkirken. Den rige bygningskulturelle arv fra middelalderen og frem giver en enestående chance for at fortælle nuværende og kommende generationer om vores fælles rødder og den danmarkshistorie, som har sit afsæt i Viborg.

En række aktører i området har sammen med Viborg Kommune sat sig som mål at etablere et samlet kulturelt kraftcenter omkring Domkirkevarteret uden sidestykke i Danmark. Dette skal ske ved at samle områdets seværdigheder til én samlet attraktion.

Bygninger, pladser og kulturhistoriske oplevelser skal formes og formidles på en måde, så de er attraktioner i sig selv og samtidig indgår i en større helhed.

I publikationen *Vision Helhedsplan for Domkirkevarteret i Viborg* præsenterer aktørerne visionen og de delprojekter, der tilsammen skal danne det kommende Domkirkevarter.

### Organisation

En styregruppe koordinerer den videre udvikling af Domkirkevarteret og består af repræsentanter fra Viborg Stift, Viborg Kommune, Visit Viborg, Viborg Domsogns Menighedsråd, Skovgaard Museet samt Viborg Museum.



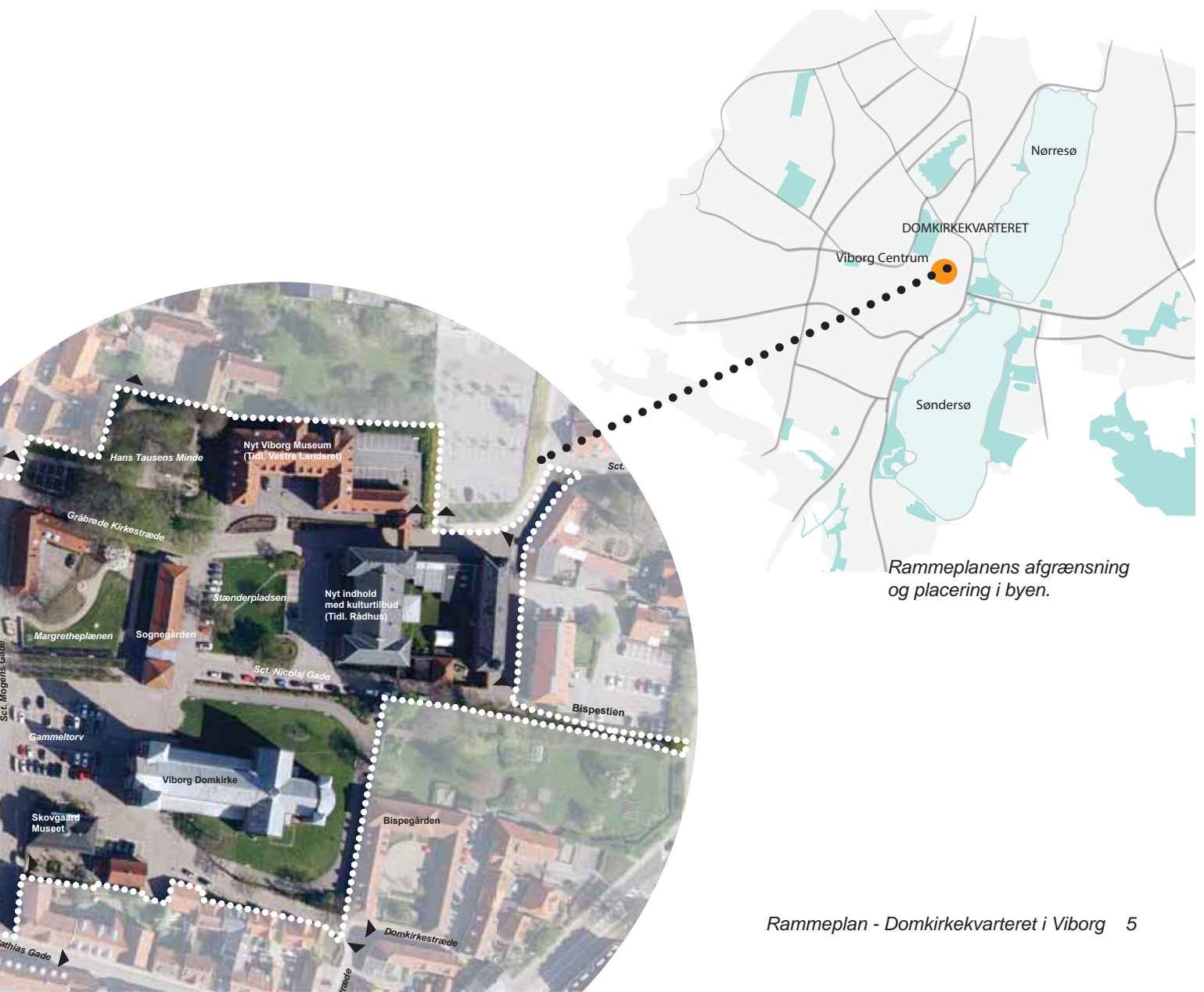
# Visionen

Viborgs domkirke kvarter indtager en vigtig plads i Danmarkshistorien som et helt centralt sted i landet for verdslig og kirkelig magt i 1000 år.

Stedets dramatiske historie rummer således nøglen til at forstå det moderne Danmarks tilblivelse og **monarkiets, kirkens, retsstatens og demokratiets** udvikling fra vikingetiden til i dag.

Domkirke kvarterets institutioner, bygninger og byrum skal i fællesskab **formidle stedets historier og forene kulturarv, arkitektur og kunst** som én samlet kulturattraktion.

Her skal byens borgere og besøgende fra ind- og udland kunne erkende, reflektere og lade sig inspirere af stedets stærke historie og betydning gennem **oplevelser og fordybelse**.





## Domkirkekvartret – 1000 års danmarkshistorie

Domkirkekvartret i Viborg er fyldt med spor fra det liv som tidligere har udspillet sig her. Byen har gennem 1000 år været et centralt sted for udøvelsen af kongemagt, kirkemagt, retsprincipper og demokrati, og dette har sat sit præg på byen.

Mens nogle spor er væk, kan andre fortsat læses direkte eller indirekte i den eksisterende bystruktur. Arkæologiske levn findes i rigt mål under jorden i form af kirkegårde og bygningsfundamenter.

Der har været en pragmatisk tilgang i forhold til genanvendelse, nedrivning og omdannelse af såvel bygninger som byrum. Særligt i 1870'erne og efter 2. verdenskrig har området gennemgået store forandringer.

Mange af de bygninger som har domineret området i før-reformatorisk tid; klostre, kirker, kannikegårde, kapeller og kirkegårde står ikke mere, men har alligevel været retningsgivende for, hvor den bebyggelse som findes i dag står og hvordan den ser ud.

### **Danmarks vigtigste retsområde**

I bakkerne ved søen mødte vejene fra nord, øst og vest den sydgående hævevej. Her kom jyderne for at ofre til guderne og holde ting. Stedet kaldte de Viberge - det hellige bjerg.

Engang i den tidlige middelalder flyttede landstinget op på højdetræet, hvor en domkirke blev opført. Viborg Landsting blev regnet for landets vigtigste, og retsområdet dækkede foruden Jylland også Fyn og de tilliggende øer. Fra det gamle landsting over Den kgl. Landsoverret til Vestre Landsret løber over 1000 års retshistorie i en ubrudt linje. Domkirkekvartrets retslige historie spiller således en helt særlig rolle i fortællingen om Danmarks udvikling som retsstat.

### **Kongernes Viborg**

Blandt tingets fornemmeste opgaver var hyldningen af de danske konger. Fra gammel tid havde landstinget i Viborg den afgørende stemme ved kongevalget, og Viborg Landsting blev stedet, hvor en

konge skulle hylde, før det kunne ske på landstingene i Lund og Ringsted. Senest fra Hardeknud i 1027 til enevældens indførelse i 1660 blev danske regenter hylde på Viborg Landsting. Viborg var Jyllands politiske magtcentrum.

### Kirkens jyske hovedby

Med overgangen til kristendom blev Viborg kirkens jyske hovedby, når man tæller klostre og kirker. Bispesædet kom i 1059, og i løbet af de næste få hundrede år blev domkirken, fem klostre og tolv sognekirker opført. Med de mange kirkelige institutioner befandt Viborg sig i en særklasse blandt danske middelalderbyer.

Domkirkekvartret fortæller også reformationshistorie. Franciskanermunke, også kaldet gråbrødre, stiftede i 1235 deres kloster nær domkirken, og det var i klosterets kirke, at den danske reformator Hans Tausen små 300 år senere - fra 1527/1528 - prædikede den lutherske lære. Det var dog ikke den første kirke i Viborg, som Tausen benyttede, idet han allerede fra 1526 prædikede i Sankt Hans Kirke på nutidens Nytorv. Det hele endte som bekendt med reformationen.

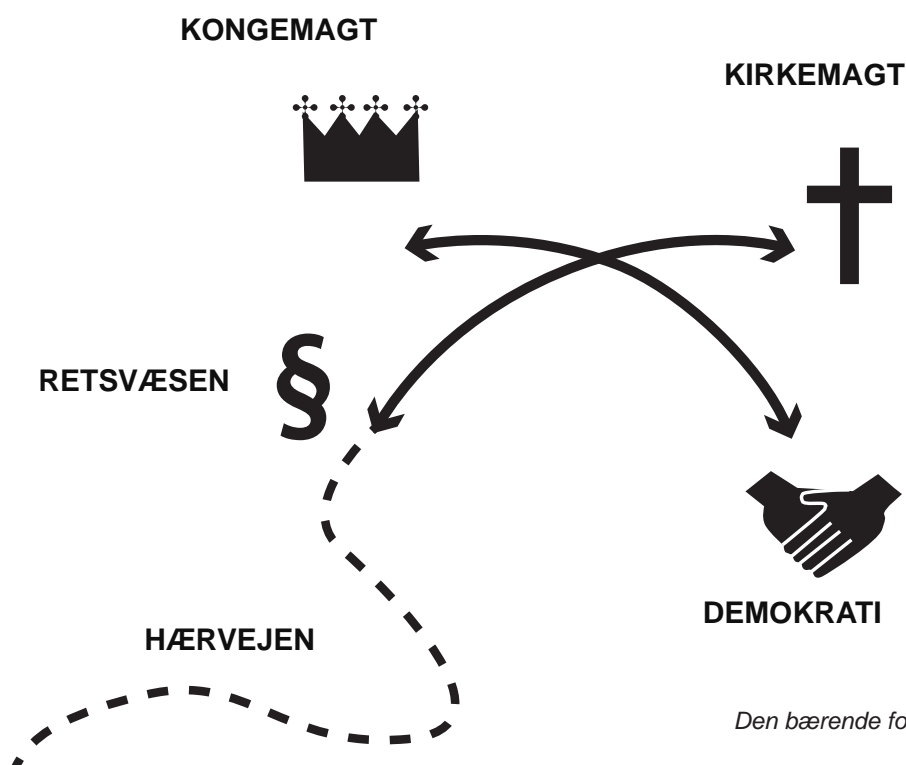
### Danmarkshistorie og demokrati

En lang række af nationalhistoriens dramatiske kapitler har udspillet sig i Domkirkekvartret. Det var her på landstinget, at bestemmelserne i Jyske Lov blev udmøntet fra 1241. Det var også her, at kong Erik Klipping først blev kronet og siden begravet i domkirken, efter mordet på ham i Finderup Lade i 1286.

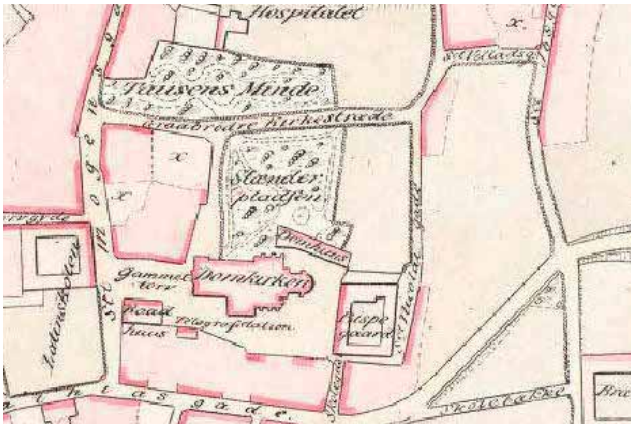
I 1536 var Gammeltorv skueplads for den brutale henrettelse af Skipper Clement, hvormed borgerkrigen, kendt som Grevens Fejde, fandt sin afslutning. Stænderhuset nord for Domkirken blev hjemsted for den Nørrejyske Stænderforsamling i årene 1834 til 1848, fundamentet til et demokratisk Danmark. Det var også her, 16 personer blev dømt til døden for landsforræderi under retsopgøret, der fulgte efter besættelsen af landet 1940-1945.

Domkirkekvartret fortæller danmarkshistorie, og de mange dramatiske begivenheder og centrale institutioner, har givet området sit helt særlige præg.

Flere af disse institutioner har flyttet rundt mellem de eksisterende "magtens huse" i området, som var blevet for trange til deres oprindelige formål, og har dermed været med til at bevare bygningsarven og sikre en vis historisk kontinuitet.



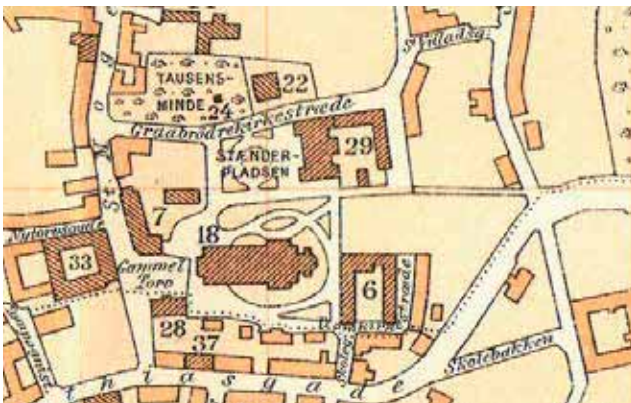
*Den bærende fortælling i Domkirkekvartret*



**1858** Her ses Stænderhuset nord for Domkirken og at Gammeltorv var et mindre torv end i dag. Nord for Domkirken ligger den i 1834 udlagte Stænderpladsen, og nord for Gråbrødre Kirke Stræde ligger det i 1836 udlagte haveanlæg Hans Tausens Minde, som på dette tidspunkt var tre gange større end i dag.



**1870-75** Her ses det nye Råd-, Ting- og Arresthus og aftegningerne af Stænderpladsen tager sin form. Stænderhuset nord for Domkirken blev nedrevet 1871.



**1900** Her er Stænderhuset nedrevet. Ligeledes er dele af den karré, der udgjorde den vestlige kant af Stænderpladsen og den nordøstlige del af nuværende Gammeltorv væk. I den østlige ende af Hans Tausens Minde ligger det i 1893 opførte menighedshus Hans Tausen, som i 1918-20 måtte vige pladsen for Vestre Landsret.



**1990** Situationen inden Sognegården kommer til, hvor den vestlige afgrænsning af Stænderpladsen består af en række træer.

## Hærvejsruten

Flere og flere pilgrimme lægger vejen omkring Viborg på deres vandring ad de historiske veje, som kan dateres flere tusind år tilbage, hvoraf flere er blevet samlet under betegnelsen Hærvejsruten. I 2014 blev den nordlige del af pilgrimsruten officielt indviet fra Viborg til Frederikshavn og Hirtshals med et samlet forløb på omkring 500 km.

Hærvejsruten er samtidig udpeget som europæisk kulturrute og i 2016 afmærket som Sankt Olavsvej og camino. Viborg indtager her en nøglerolle med afsæt i byens religionshistorie. Krypten i Viborg Domkirke er for pilgrimme et udgangs- og samlingspunkt på ruten.

Hærvejsruten passerer blandt andet De Fem Hald'er, hvor voldsteder med borge, ruiner, belejringsanlæg og herregårde tilsammen fortæller om 800 års Danmarkshistorie, som er uløseligt forbundet til Viborg by.

Et igangværende projekt skal her forbedre formidlingen og adgangen til området. Bag projektet står foreningen "De fem Hald'er", Kulturstyrelsen, Viborg Kommune og Naturstyrelsen. Projektet er sikret gennem støtte fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal.





**Domkirken**

**Midtbyen**

**Hærvejsruten**

**De Fem Halder**

# Borgerinddragelse

Der har igennem længere tid været debat om den fremtidige udvikling af Domkirke-kvarteret, og offentligheden er løbende blevet inddraget gennem borgermøder, workshops, åbent hus og flere events.

I 2014 blev tanker om det fremtidige Domkirkekvarter efter et borgermøde samlet i en fælles vision.

I 2015 blev en tidlig ide-skitse af landskabsarkitekt Schønherr debatteret under Snapstinget, mens Stænderpladsen blev midlertidigt omdannet og afprøvet med koncerter og fællesspisning.

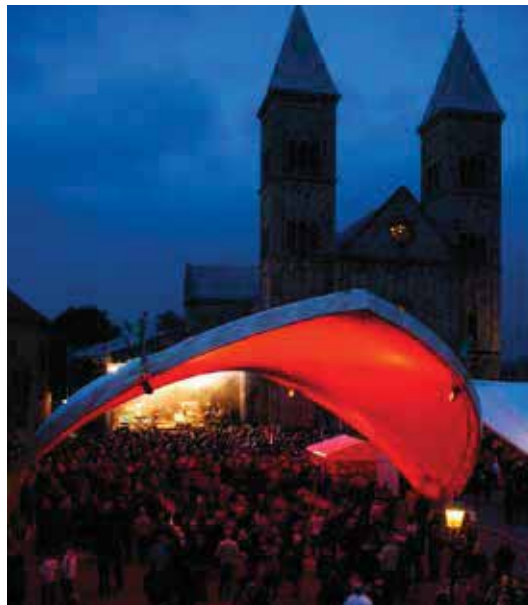
En styregruppe med kvarterets aktører blev nedsat i 2016.

Styregruppen præciserede i 2017 visionen i *VISION Helhedsplan for Domkirke-kvarteret i Viborg*.

I 2017 blev der afholdt borgerworkshop om Domkirkekvarterets byrum og pladser med fokus på de tre byrum Stænderpladsen, Gammeltorv/arealet omkring Domkirken og Margrethepænen.

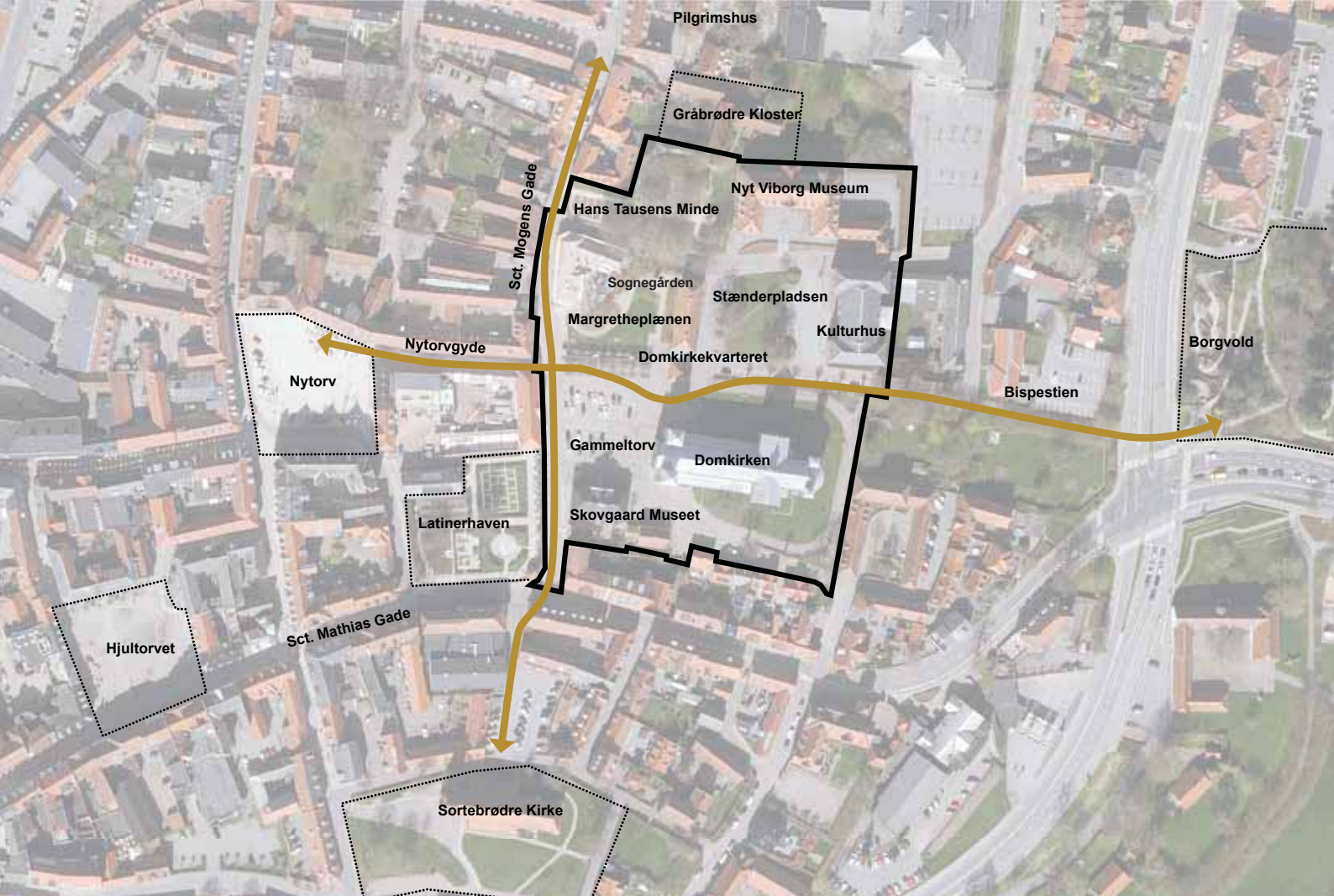
Synspunkterne, som indgår i rammeplanen, var blandt andet:

- bevaring af det grønne,
- fjernelse af biler,
- gode parkeringsforhold,
- bevare de smukke brostensbelægnin-ger,
- åbne op mellem byrummene
- bedre mulighed for ophold og aktiviteter,
- omdannelse af Stænderpladsen som central plads.



Snapstinget 2013 og 2015





## Domkirkekvarterets placering i byen

Domkirkekvarteret ligger i hjertet af Viborgs gamle middelalderbydel.

I denne del af byen findes mange smukke, fredede og bevaringsværdige bygninger og byrum i "verdensklasse". Mange mennesker besøger byen for at opleve historien fortalt i dens egne rammer.

Mod vest ligger handelsbyen med Sct. Mathias Gade, Hjultorvet og Vestergade, mens Borgvold og søerne ligger neden for bakkerne mod øst.

Sct. Mogens Gade udgør den gamle hovedvej og handeleggade mod nord med et stort antal velbevarede huse.

Af fem middelalderlige klostre i byen er i dag bevaret Gråbrødre Kloster og Sortebrødre Kirke henholdsvis nord og syd for Domkirkekvarteret.

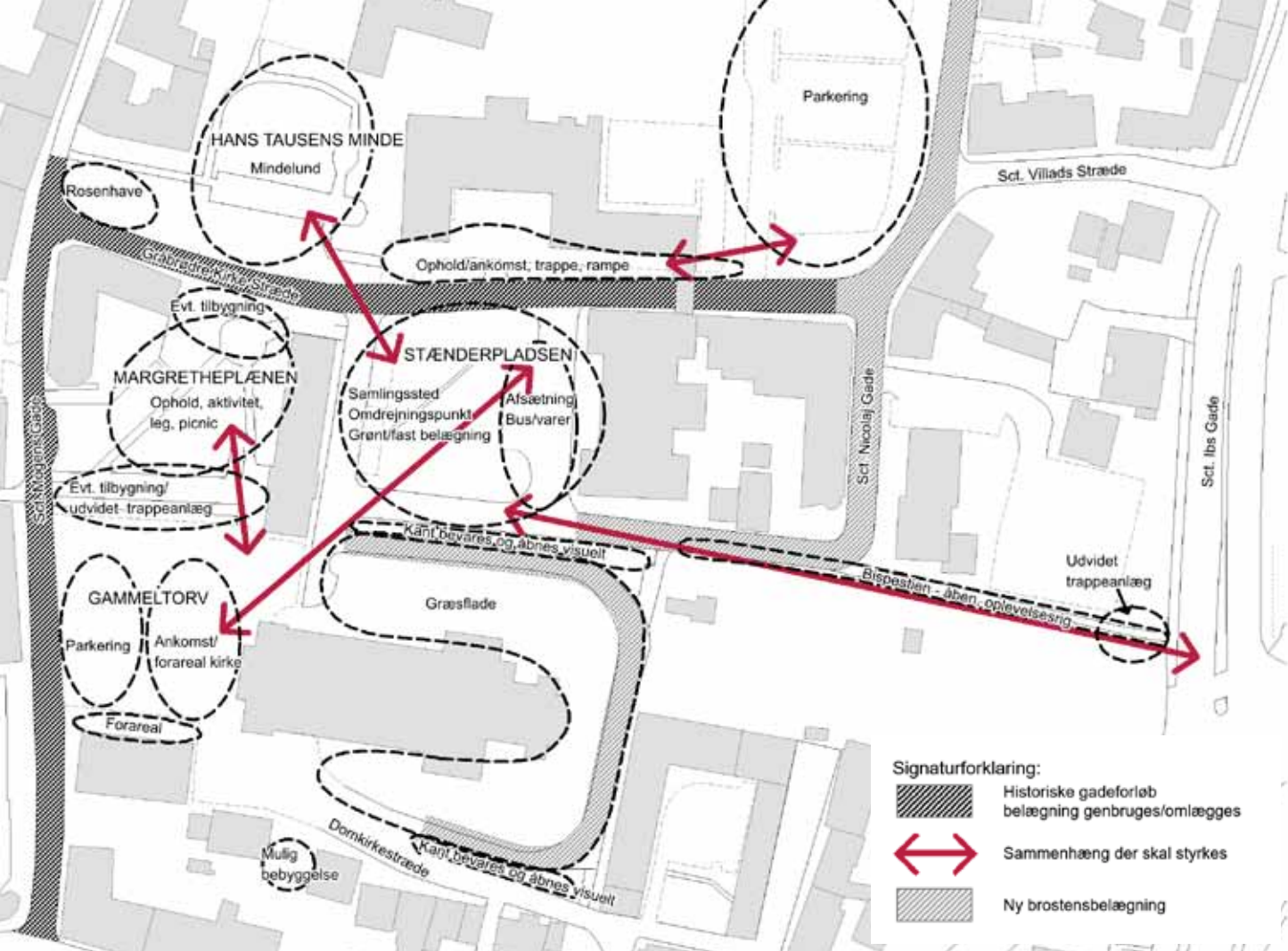
Mens dele af Gråbrødre Klosters byg-

ninger endnu er bevaret, er grundridset af den nedrevne klosterkirke markeret med bølgepur som en del af Hans Tausens minde.

Mod syd ligger Sortebrødre Kirke som i dag udgør den eneste bevarede del af Sortebrødre Kloster.

Latinerhaven, der grænser op til Domkirkekvarteret mod vest, er en ubebygget brandtomt fra den store brand i 1726, nu omdannet til en fin byhave med et højt plejeniveau.

Nytorvgade fører op til Nytorv, der i 2016 blev omdannet til et nyt tilgængeligt byrum som en del af et tilgængelighedsprojekt (se s. 31), og nu udgør et livligt bytorv med caféer, markedshandel mv.



## Sammenfatning

Ideer og anbefalinger til omdannelse af Domkirkekvarterets byrum og pladser

På baggrund af de udarbejdede analyser af trafik og parkering, arkæologi, byrummene, den historiske beskrivelse samt inddragelse af offentligheden er der udarbejdet nedenstående ideer til en omdannelse af Domkirkekvarterets byrum og pladser. De fremgår endvidere i overordnet form af oversigtskortet herover.

Det er hensigten, at ideerne skal ses som inspiration og oplæg til en fremtidig stillingtagen til byrummenes omfomning, for eksempel gennem en arkitektkonkurrence.

I afsnittet om de enkelte byrum fra s. 44 og frem uddybes ideerne og argumentationen herfor, og de holdes op mod de arkæologiske interesser.

**Den bærende oplevelse**

- Byrummene skal understøtte visionen som et sted af national betydning.

- Sammen med Viborg by skal byrummene være ramme om Domkirkekvarteret som attraktion.

- Byrummene skal derfor understøtte helhedsoplevelsen, og forståelsen for kvarterets historiske hændelser, tilgængeligheden og sammenhængen mellem de forskellige byrum og institutioner skal forbedres og gives gode opholdsmuligheder.

- De enkelte byrums karakter og identitet bør fastholdes og forstærkes. Kanter og overgange kan fastholdes og samtidig bearbejdes og åbnes visuelt, så sammenhængen mellem byrummene styrkes, og man indbydes til at tage en rundtur i Domkirkekvarteret.

- Byliv og byrum skal være for alle - såvel besøgende som borgere.

- Byrummene bør understøtte, at man

kan aflæse og forstå Viborgs placering og betydning i ft. landskabet, og hvordan det er blevet bearbejdet siden hen (gærd, plateauer, afgravninger).

- Byrummene bør være robuste og enkle.
- Byrummene bør kunne "tåle" lag ovenpå, som formidler indholdet/historien, så den enestående fortælling og historie kan genopleves i en nutidig kontekst.
- Den grønne karakter bør fastholdes.
- De eksisterende historiske belægnings i brosten kan fastholdes og suppleres med ny belægning for at binde byrummene sammen og give helhed.
- De overordnede forbindelser – til handelsbyen, Gråbrødre Kloster, Sortebrødre Kirke og Borgvold (Bispestien) kan understreges og udbygges.
- Der bør ryddes op i inventar, mindesmærker og skiltning – en ny, mere ensartet og enkel inventar-serie udvikles som en forstærkning af Domkirkekvarterets identitet og helhed.
- På baggrund af en samlet belysningsplan kan der etableres en belysning (Viborg lampen suppleret med andre belysningsformer) som understøtter de enkelte byrum og opholdsmulighederne, og som samtidig forstærker sammenhængen i Domkirkekvarteret.
- Kunst og mindesmærker bør understøtte den centrale fortælling om kongemagt, kirkemagt, retsvæsen og demokrati. Mindesmærker, som ikke er bundet til stedet, kan med fordel gives nye placeringer.
- Beplantning bør strammes op og tynnes ud, så byrummenes identitet og karakter styrkes.

#### Stænderpladsen

- Pladsen omdannes som en central plads/omdrejningspunkt for kvarteret.
- Det overordnede indtryk bør have en

grøn karakter med gode opholdsmuligheder.

- Pladsen bør tilgængeliggøres - herunder med tilgængelige gangforbindelser og adgang til bygninger.
- Der bør etableres et nyt sammenhængende "gulv" til de omkringliggende huses facader i et eller flere niveauer, eller eksempelvis som en jævn skrånende flade, med ophold/opholdsøer og mulighed for museets formidling i det fri.
- Der kan etableres afsætningsmulighed for bus/varer foran et kommende kulturhus i det gamle rådhus.
- Ny rampe/trappe/ophold og herigenem forbedret tilgængelighed kan etableres foran Nyt Viborg Museum og som ny tilgængelig hovedankomst for besøgende fra parkeringshuset ved VUC.
- Eventuel flytning af mindesmærker (statue og mindesten).
- Sognegårdens facade kan med fordel bearbejdes og åbnes op mod Stænderpladsen.

#### Arealet omkring Domkirken

- Græsfladen bør bevares og eventuelt udbygges.
- Vejen rundt om kirken og arealet foran Bispegården kan gives ny belægning, for eksempel med brosten / græsarmering.
- Kanterne mod Stænderpladsen og Domkirkestræde bør bearbejdes og åbnes visuelt.
- Evt. ny udformning af mindesmærket for Stænderforsamlingen til erstatning for eksisterende.

#### Margretheplænen

- Plænen bør nyindrettes med bedre opholds- og aktivitetsmuligheder til eksempelvis picnic, leg og boldspil.
- Der bør etableres belysning.

- Aktivitets- og opholdsområde
- Plænen bør åbnes op og integreres i Domkirke kvarteret, for eksempel ved at udvide trappeanlægget langs Sognegården og reducere lindetræs-rækken og stengærderet.
- Alternativt kan opføres en ny bebyggelse mod Gammel torv eller evt. mod Gråbrødre Kirke Stræde, hvor Margretheplænen gentænkes som et offentligt tilgængeligt gårdmiljø. Sognegårdens aktiviteter kan om sommeren trækkes udenfor på Margretheplænen.

### Gammel torv

- Der bør skabes et fleksibelt torv - til hverdag og events.
- Torvet kan indrettes med mulighed for daglig parkering mod vest, samt med en friholdt forplads foran Domkirken.
- Torvet bør fortsat fungere som gennemgangsrum, der forbinder handelsbyen med søerne.
- Der skal være mulighed for et øget antal parkeringspladser ved kirkelige handlinger.
- Eksisterende belægning kan genbruges, renses, omlægges og tilgængeliggøres. Alternativt kan udvikles en enkel, moderne klassisk opdatering af belægningen, evt. med en kunstnerisk bearbejdning.
- Opholdsmuligheder kan etableres i kanten af torvet.

### Hans Tausens Minde

- Der bør etableres bedre adgang med et nyt trappeanlæg fra Stænderpladsen.
- Der bør ryddes op i beplantningen.
- Der kan etableres diskret belysning.
- Der bør anlægges brede og tilgængelige stier i rosenhaven.

- Den resterende del af det tidligere klostres placering kan evt. markeres i terræn.

### Bispestien

- Stien bør åbnes op, med et bredere tracé og med ny belægning.
- Der kan etableres et bredere trappeanlæg nederst mod Sct. Ibs Gade/Borgvold.
- Der bør etableres ny belysning.

### Trafik og parkering

Den fremtidige trafikstruktur bør understøtte gode og sammenhængende opholdsrum, samtidig med at der sikres gode rammer for fodgængernes færdsel på tværs af Domkirke kvarteret. Dette kan blandt andet gøres ved, at den vestlige del af Stænderpladsen og området mellem Gammel torv og Stænderpladsen holdes bilfri.

De primære veje i Domkirke kvarteret kan fortsat være Sct. Mogens Gade og Sct. Mathias Gade.

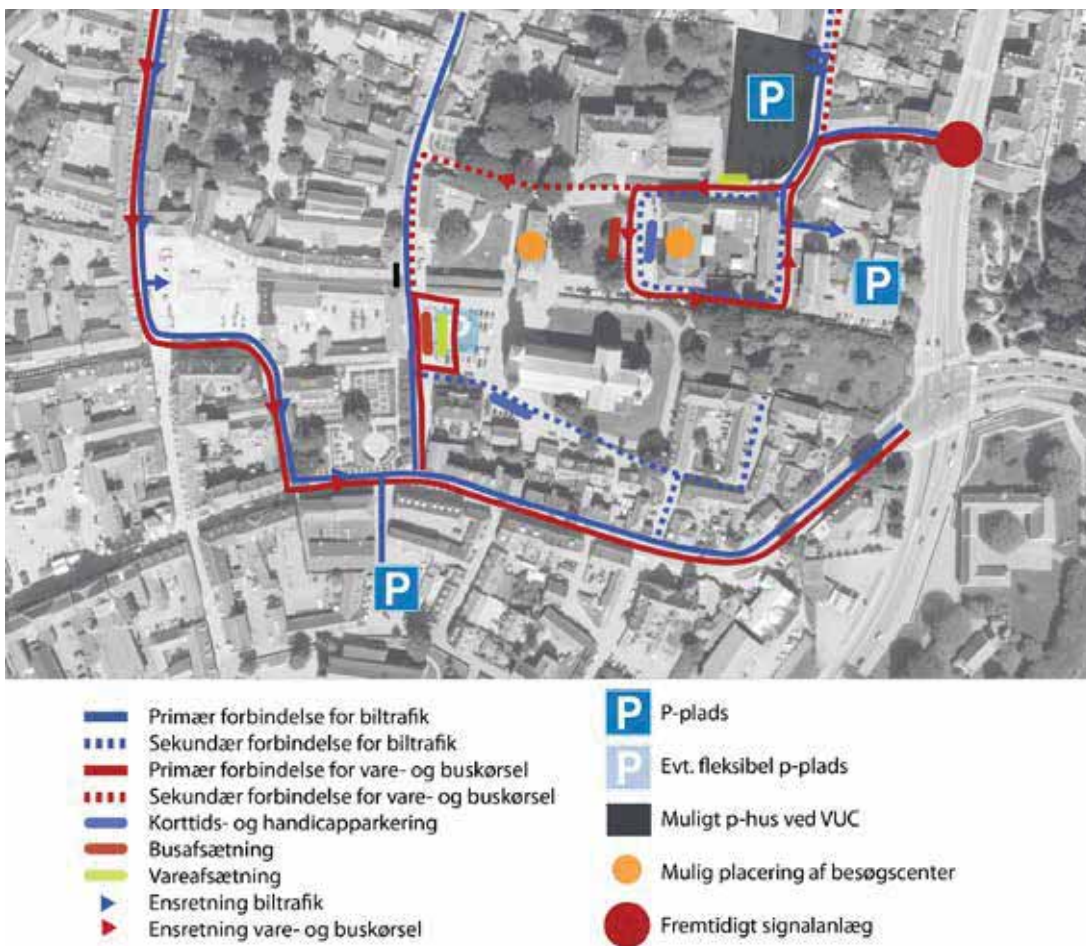
Sct. Villads Stræde og Sct. Nicolaj Gade kan fungere som primær adgangsvej til et nyt parkeringshus ved VUC, der kan dække hovedparten af det fremtidige parkeringsbehov i Domkirke kvarteret.

Den eksisterende parkering ved Stænderpladsen, Sct. Nicolaj Gade og Gråbrødre Kirke Stræde kan nedlægges, mens der kan bibeholdes et antal parkeringspladser på Gammel torv. Desuden kan der være midlertidigt flere parkeringspladser på Gammel torv ved kirkelige handlinger. De øvrige eksisterende parkeringspladser i Domkirke kvarteret kan bibeholdes.

Der kan etableres afsætningsmulighed for varekøretøjer og turistbusser ved det gamle råd-, ting- og arresthus på Stænderpladsen. Der kan ligeledes etableres afsætningsmulighed for varekøretøjer og turistbusser ved Gammel torv.

En nærmere beskrivelse af forudsætninger og løsningsforslag fremgår af bilaget Trafik- og parkeringsanalyse for Domkirke kvarteret, Cowi (december 2017).

Scenarie for en fremtidig trafikstruktur for biltrafik samt vare- og buskørsel i og omkring Domkirke kvarteret, hvor dobbeltrettet kørsel i Sct. Mathias Gade opretholdes.



## Planforhold

### Kommuneplan 2017-2029 for Viborg Kommune

Domkirken og arealet heromkring er omfattet af Kommuneplanens rammeområde VIBM.A1.01 og må kun anvendes til Viborg Domkirke med tilhørende funktioner, herunder embedsbolig.

Den sydvestlige del af rammeplanen er omfattet af Kommuneplanens rammeområde VIBM.C1.08 som bycenter og bydelscenter med en generel anvendelse til blandet bolig- og erhverv.

Den østligste del af rammeplanen er omfattet af Kommuneplanens rammeområde VIBM.B4.01 med en generel anvendelse til boliger

Den resterende del af rammeplanens område er omfattet af Kommuneplanens rammeområde VIBM.C1.07 som bycenter og bydelscenter med en anvendelse til blandet bolig og erhverv (liberale erhverv samt mindre produktion i tilknytning til øvrige funktioner).

### Lokalplan

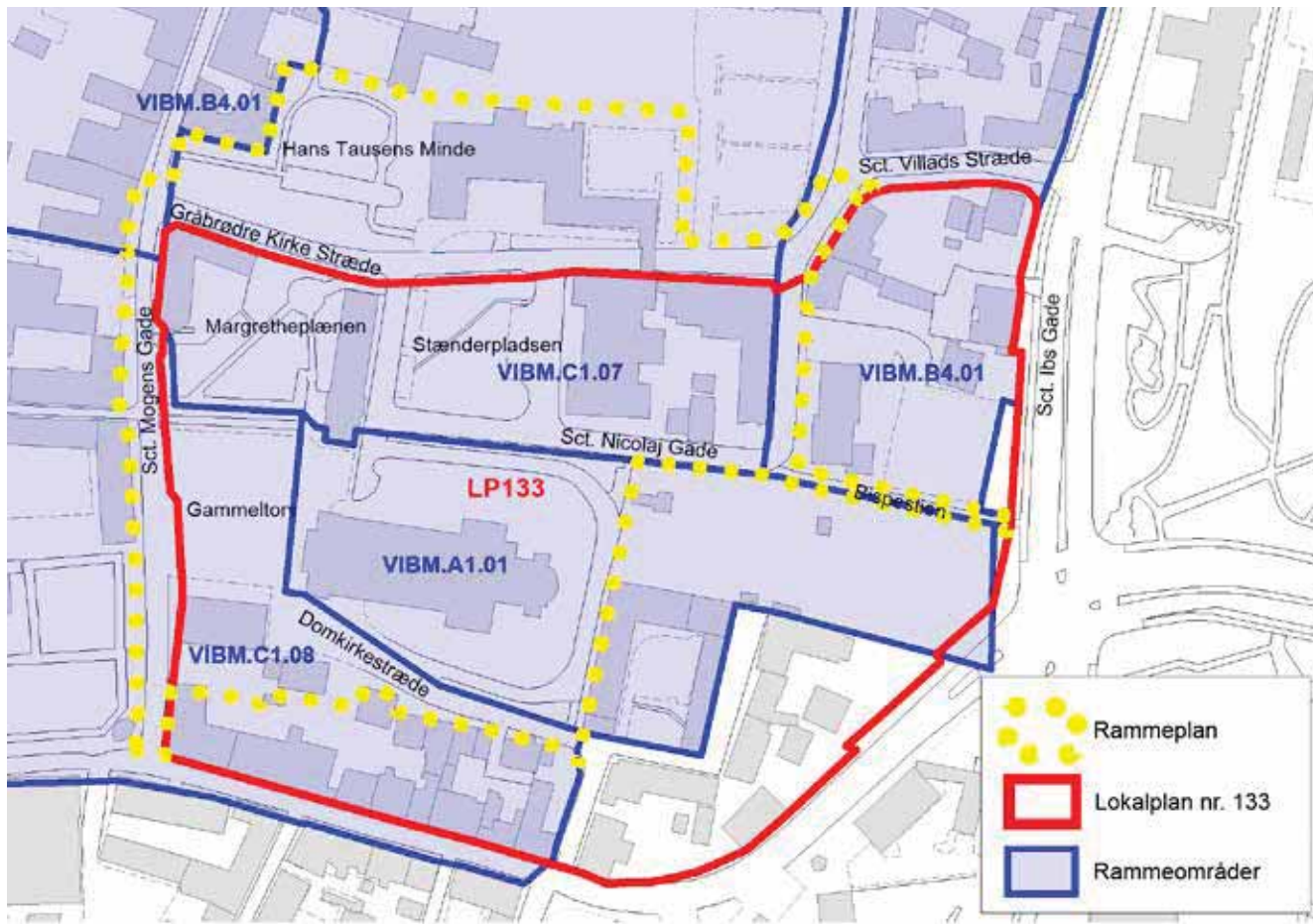
Størsteparten af Domkirke kvarteret bortset fra Hans Tausens Minde og den tidligere Vestre Landsret er omfattet af lokalplan nr. 133 Domkirkeområdet til offentlige formål samt boliger. Lokalplanen fastlægger, at de dele af området, der er omfattet af rammeplanen, kun må anvendes til offentlige formål.

Lokalplanen giver mulighed for, at Stænderpladsen udnyttes til parkering, at der etableres granitbelægninger på Gammeltovej og Stænderpladsen, samt enten græs eller granitbelægning rundt om Domkirken.

Endvidere giver lokalplanen mulighed for at opføre ny bebyggelse i 1½-2½ etage langs nordsiden af Gammeltovej sammenbygget med Sognegården.

Endelig udlægges Margrethepænen til offentlig grøn have eller gårdum.

Viborg Kommune vurderer, at de sam-



Planforhold inden for Domkirkequarteret

lede tiltag for en fremtidig udformning af byrum og pladser, som foreslået i rammeplanen, forudsætter nyt plangrundlag i form af tillæg til kommuneplanen og ny lokalplan.

#### Bevaringsplan 1972

Rammeplanen er omfattet af bevaringsplanen.

Jf. bevaringsplanen skal vedligeholdelse, ombygning og fornyelser i bebyggelsen, samt behandling af gader og pladser ske, så bevaringsområdet kan bevare og forhøje sin arkitektonisk, kulturhistoriske og miljømæssige værdi.

Viborg Kommune vurderer, at de samlede tiltag for en fremtidig udformning af byrum og pladser, som foreslået i rammeplanen, er i overensstemmelse med principperne i bevaringsplanen.

#### Ledninger

Ledningstracéer til vand, spildevand, og regnvand, samt elforsyning fremgår af bilaget "Arkæologisk analyse af Domkirkequarteret i Viborg" s. 42-43.

#### Arkæologi

Kulturstyrelsen har udpeget hele den middelalderlige bydel i Viborg som Kulturarvsareal.

Selve rammeplanområdet indeholder to større arealer - Hans Tausens Minde og området omkring Domkirken - hvor alle jorddækkede ruiner, kendte som ukendte, er omfattet af fortidsmindefredning.

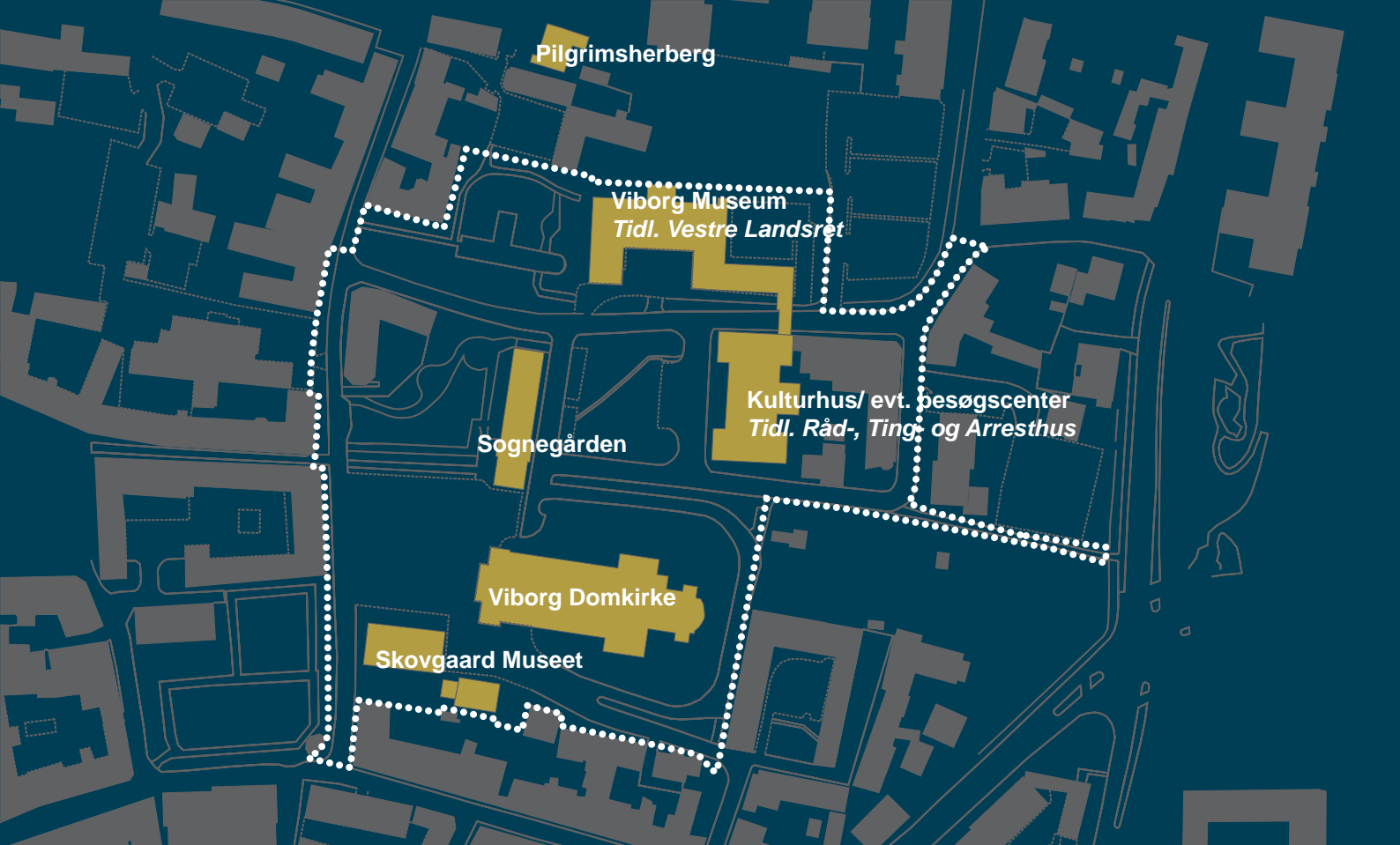
Der er stor sandsynlighed for at støde på fundamenter, kulturlag og begravelse i hele domkirkeområdet syd for Sct. Nicolaj Gade og frem til bebyggelsen på sydsiden af Domkirkestræde. Alle jorddækkede ruiner i dette område er omfattet af fortidsmindefredning.







Sammenhænge inden for Domkirke kvarteret



## Attraktioner og aktiviteter

Danmarkshistorien har foldet sig ud i Viborg gennem 1000 år. Domkirkekvarteret giver som byens og Jyllands hjerte en enestående mulighed for at opleve historien fortalt i dens egne rammer med de mange historiske byrum og "magtens huse"

De nuværende og kommende attraktioner skal hver for sig og i samspil med hinanden skabe et kulturelt kraftcenter uden sidestykke i Danmark og herved tiltrække både borgere og turister.

Domkirkekvarteret's historiske og ikoniske bygninger og pladser har over tid skiftet funktion flere gange. Funktioner har flyttet rundt i området og har formentlig været med til at holde kulturarven i live.

Denne pragmatiske tilgang til kulturarven, hvor man har fundet nyt indhold til funktionstømte bygninger, er en stedsspecifik og brugbar strategi, som kan tages med i det videre arbejde.

Den fremtidige udformning af Domkirkekvarteret's byrum og pladser indgår i *Vision Helhedsplan for Domkirkekvarteret* som et vigtigt delprojekt, som skal understøtte den samlede vision.

De øvrige attraktioner er beskrevet nærmere herunder:

### Et nyt besøgscenter

Et nyt besøgscenter skal være indgangsportalen til Domkirkekvarteret. Besøgscenteret bliver et centralt udgangspunkt for en sammenhængende oplevelse. Her skal besøgende bydes velkommen, introduceres til området og guides på vej til oplevelser. Her vil også være de praktiske foranstaltninger som toilet, café, billetsalg og butik.

### Viborg Domkirke

Domkirken er allerede på nuværende tidspunkt den største turistattraktion i byen og et midtpunkt. Det bliver den ved med efter omdannelsen af området.

Aktuelt arbejder menighedsrådet på, at kirkens faciliteter forbedres med hen-

syn til tilgængelighed, nye udstillings- og venterum, depotrum og toiletter, samt istandsættelser af blandt andet kupler og fresker.

### Viborg Museum

Det nye Viborg Museum skal fra 2021 ligge i den tidligere Vestre Landsret. Museet vil blive en kraftfuld motor i den kulturhistoriske formidling både inde på museet og i Domkirkekvartret. At der skabes nyt liv i den historiske bygning vil være en anledning til at udvikle og give Stænderpladsen en tydeligere identitet som omdrejningspunkt. Museumsgæsterne kan være den kritiske masse som skal til, for at Stænderpladsen kan udvikles som et attraktivt og levende byrum.

### Skovgaard Museet

Skovgaard Museet har planer om at udvide. Dette kan for eksempel ske ved at bygge en forbindelse mellem selve museet og sidebygningen, der i dag huser administrationen, og som i givet fald vil kunne bruges til udstillinger. Derudover overvejes en tilbygning i haven, så tilgængeligheden kan forbedres. Dette vil sikre, at museet fremstår med moderne publikumsfaciliteter og tidssvarende udstillingsforhold.

### Nyt kulturhus på Stænderpladsen

Det tidligere Råd-, Ting- og Arresthus ved Stænderpladsen skal have nyt liv med udadvendte kulturaktiviteter som for eksempel udstillinger eller måske et besøgscenter.

### Pilgrimsherberg

Etablering af et pilgrimsherberg i Domkirkekvartret er en oplagt mulighed for at servicere et stigende antal vandrere på Hærvejsruten. I dag er der etableret et midlertidigt herberg i den tidligere børnehaven "Asylet" bag ved Gråbrødre Kloster. På sigt kan der arbejdes for en lokation tættere på Domkirken.

### Sognegården

Sognegården ligger midt i Domkirkekvartret og er den eneste nyere bygning i området. Sognegården har mange aktiviteter, som relaterer sig til Domkirken. Menighedsrådet har på baggrund af den



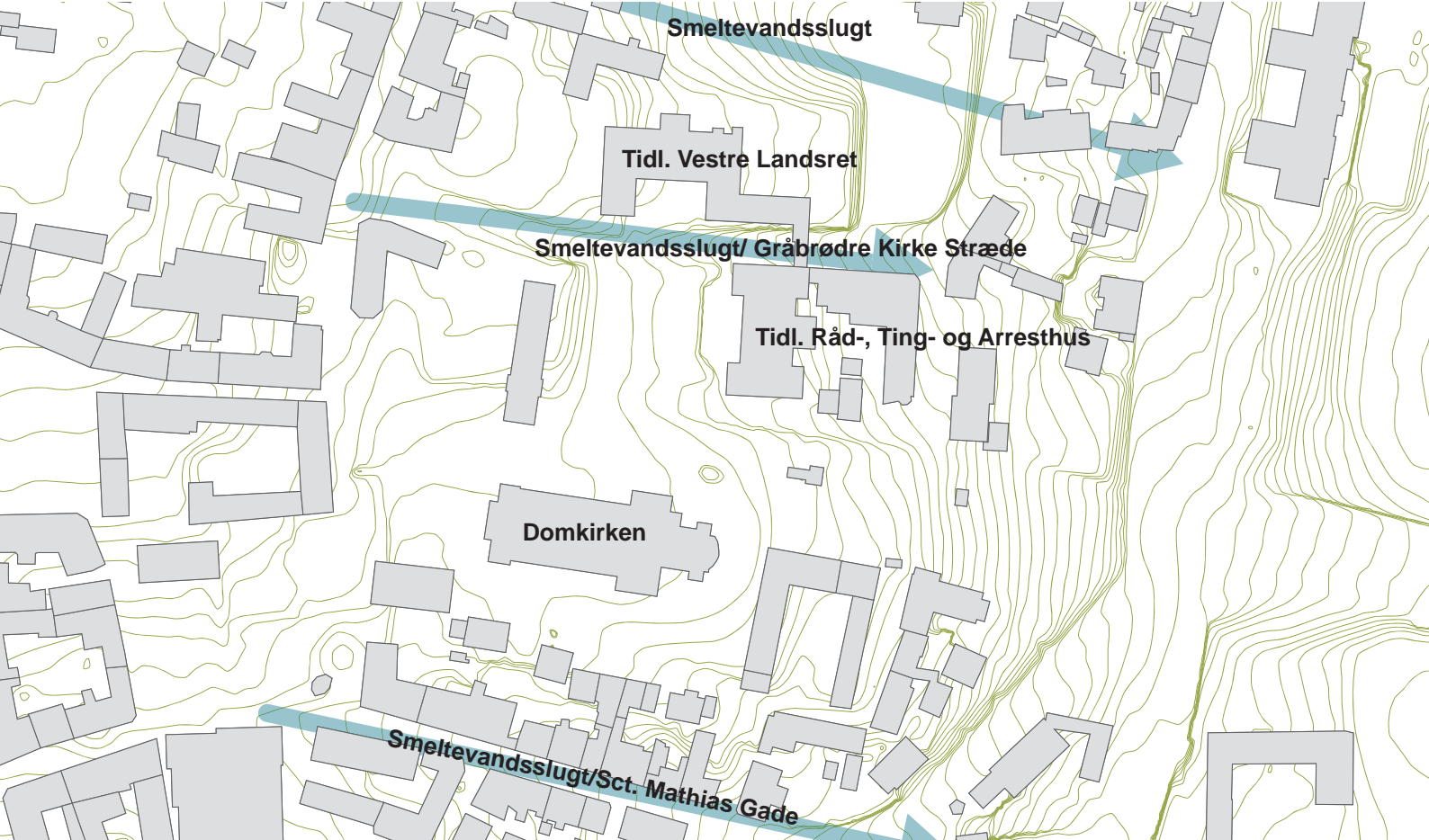
*Pilgrimsruten gennem Europa.*

store aktivitet ønsker om at udvide.

### Målgruppe

Den samlede kulturattraktion skal åbne historien og oplevelsen af Domkirkekvartret op for mange forskellige typer af besøgende.

Sammen med byens borgere og den dagligdag, der knytter sig hertil, vil det være danske og udenlandske turister, der ønsker at dykke ned i historien over en bred palette. Moderne pilgrimme på Hærvejsruten, der ønsker at besøge en smuk perle med et historisk vingesus, med fokus på oplevelsen af det spirituelle og byens rum. Skoleklasser og nysgerrige borgere, som ønsker sig at få en oplevelse samtidig med de får en historisk fortælling med oveni.



## Byrummenes topografi

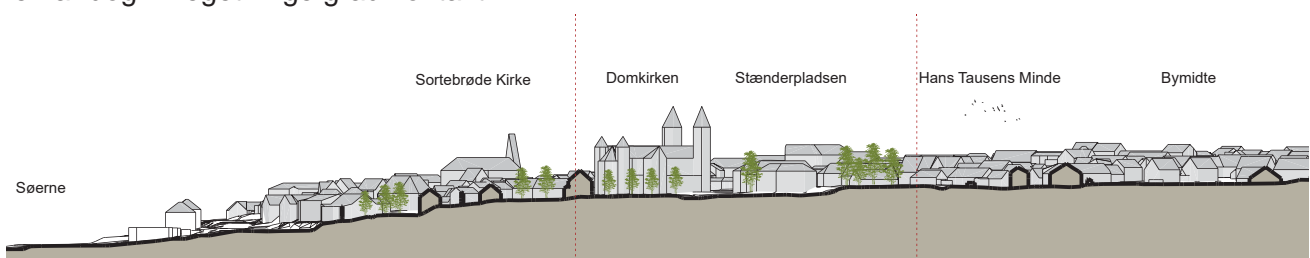
Det store landskab, som Domkirkekvarteret ligger i, fortæller en ganske særlig historie, der præger hele kvarterets komposition og dermed byrummenes indbyrdes relation.

Viborg gennemskæres af en tydelig tunneldal, hvori de to store søer Nørresø og Søndersø ligger. Domkirken har som et kulturelt centrum og magtsymbol fået en placering højt i landskabet på et plateau lige før terrænet falder markant mod søerne øst for.

De mange offentligt tilgængelige haverum, torve og pladser i Domkirkekvarteret ligger derfor også højt i landskabet. De har dog i meget ringe grad kontakt

med tunneldalen og udsigten, da byrummene ligger bag de tre store bygningskomplekser Domkirken, det tidligere Råd-, Ting- og Arresthus samt den tidligere Vestre Landsret.

Plateauet gennemskæres af flere små øst-vestgående stræder; Gråbrødre Kirke Stræde, Sct. Nicolaj Gade, Domkirkestræde og Sct. Mathias Gade. Gråbrødre Kirke Stræde og Sct. Mathias Gade er et resultat af smeltevandsslugter fra istidens smeltevandslandskab. Generelt er de tværgående gader med til at terrænets markante fald ses tydeligt i området.



Snit på tværs af byen, hvor det dramatiske landskab ses. Den røde markering viser Domkirkekvarteret.



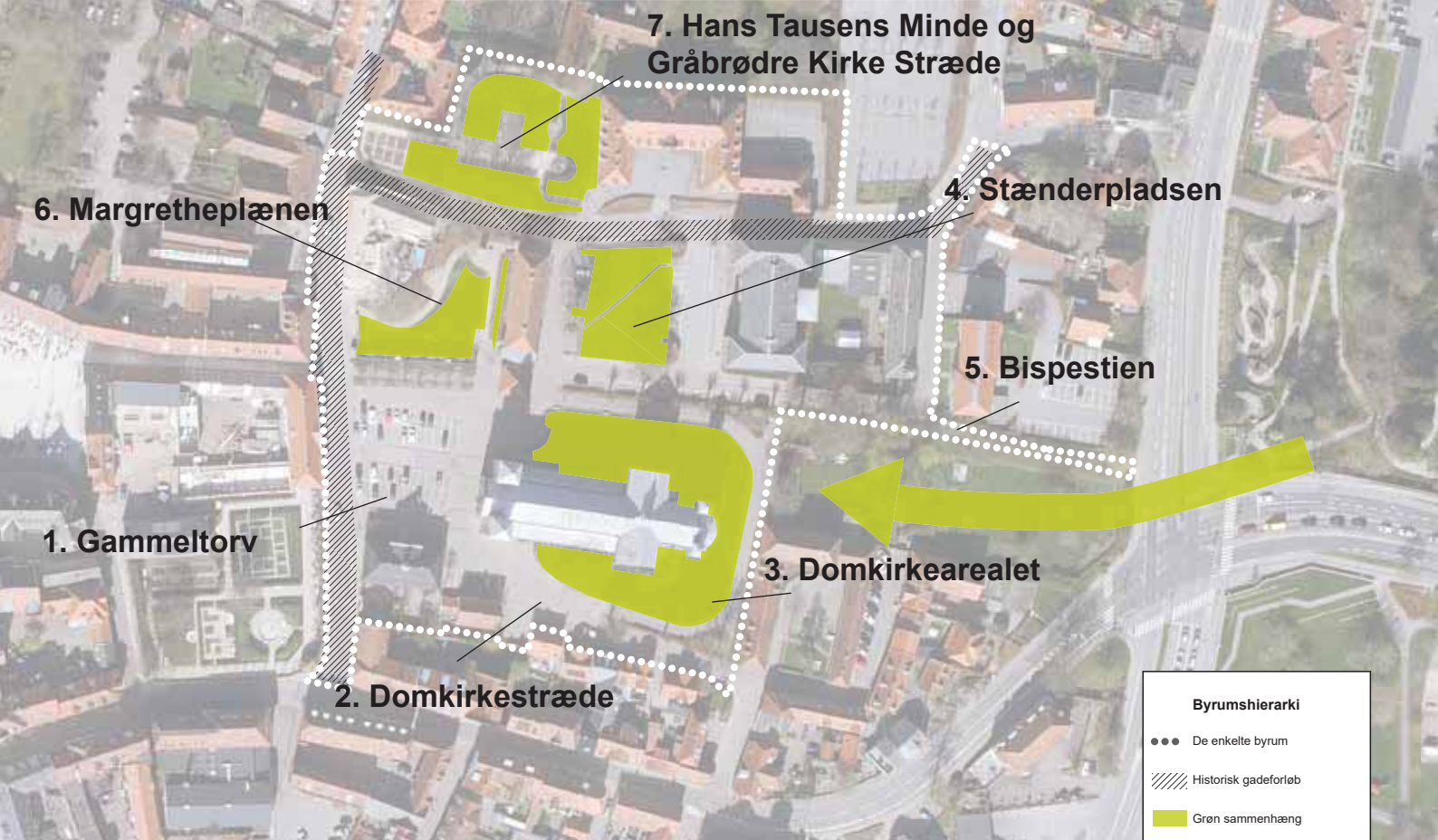
*Fotos hvor man fornemmer bakkelandskabet omkring domkirken.*

De oprindelige topografiske forhold sløres i dag af mindre opfyldninger og ikke mindst omfattende afgravninger af landskabet. Navnlig blev der i 1870'erne foretaget afgravninger på helt op til 1-1,5 m i området nord og nordvest for domkirken samt henover Stænderpladsen. Ved samme lejlighed etableredes den let forsænkede Sct. Nicolaj Gade mellem Stænderpladsen og Domkirken. Dette medvirker til, at byrummene i Domkirkevarteret består af mange terrænspring, med stengærder og trapper.

Når man bevæger sig rundt i Domkirkevarteret, er det store landskabstræk svært at aflæse. Dette skyldes bl.a. de mange gærder og mure på kryds og tværs, kig der spærres af beplantning eller biler, samt at kig til tunneldalen forhindres.

Set på afstand står Domkirken og dermed Domkirkevarteret derimod tydeligt frem. Når man ankommer til Viborg ad Randersvej, opleves det gamle Viborgs helstøbte silhuet særlig markant med både Domkirkens og Sorte Brødre Kirkes tårne over byens tage. På vej ned ad bakken forsvinder den bagvedliggende by, imens Domkirken hæver sig op i en næsten dramatisk positur.

I byens gader opleves Domkirken i glimt. Fra Nytorv, Sct. Mathias Gade og Sct. Mogens Gade er tårnene med til at skabe en fast orientering i gaderummet. I Domkirkevarteret er det dog først, når man kommer helt ind på Gammeltorv og Stænderpladsen, at man ser Domkirken - blandt andet fordi ingen veje retter sig direkte mod Domkirken.



## Byrummenes hierarki og sammenhænge

Domkirke kvarteret ligger centralt placeret i Viborgs gamle middelalderby. Mens den omkringliggende by har et bevaret middelaldergadenet med en tæt struktur, er der en anderledes luftighed og højtidelighed i Domkirke kvarterets byrum mellem "magtens huse".

Overordnet set har Domkirke kvarteret en grøn karakter, med fine brostensbelægninger navnlig på Gammeltorv, Gråbrødre Kirke Stræde, Sct. Mogens Gade og Domkirkestræde.

Domkirke kvarteret kan opdeles i en række velafgrænsede torve, pladser og haver. Byrummene defineres af forskellige kanter i form af niveauspring med stengærder, stræder, bygninger og beplantningsvolumener. Byrummene har forskellige funktioner, historie, størrelse, udseende og identitet.

Sammenhængen mellem de forskellige byrum er i dag nogle steder vanskelige

at aflæse, da især beplantning i form af alléer træer og bøgehække sammen med de mange stengærder og parkerede biler, virker som barrierer for uhindret færdsel og visuel kontakt. Området opleves også usammenhængende mht. belægning, inventar, skiltning, belysning og mindesmærker.

Byrummene er generelt blevet reguleret og omdannet gennem tiden. Nogle har historiske oprindelse, mens andre er resultat af senere omlægninger og forandringer.

En nærmere gennemgang af byrummene ses i afsnittet "De enkelte byrum":

1. Gammeltorv
2. Domkirkestræde
3. Domkirkearealet
4. Stænderpladsen
5. Bispestien
6. Margretheplænen
7. Hans Tausens Minde/Gråbrødre Kirke Stræde

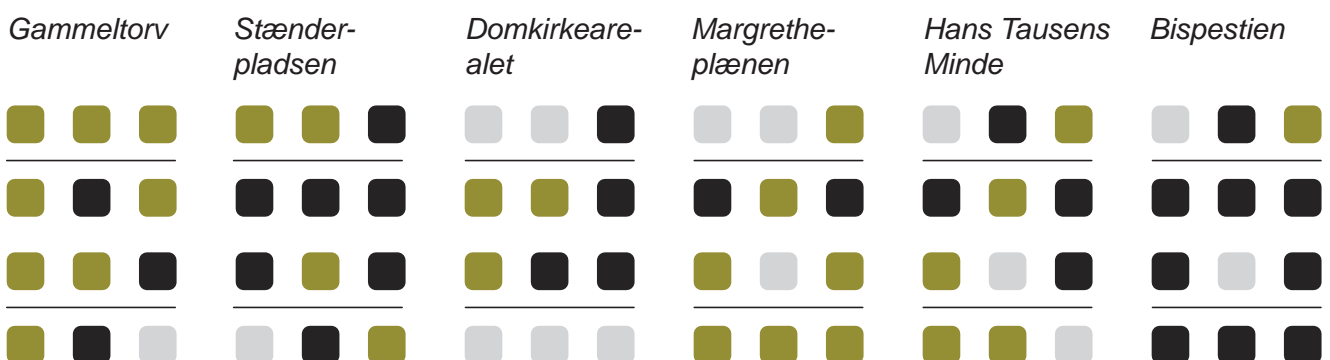


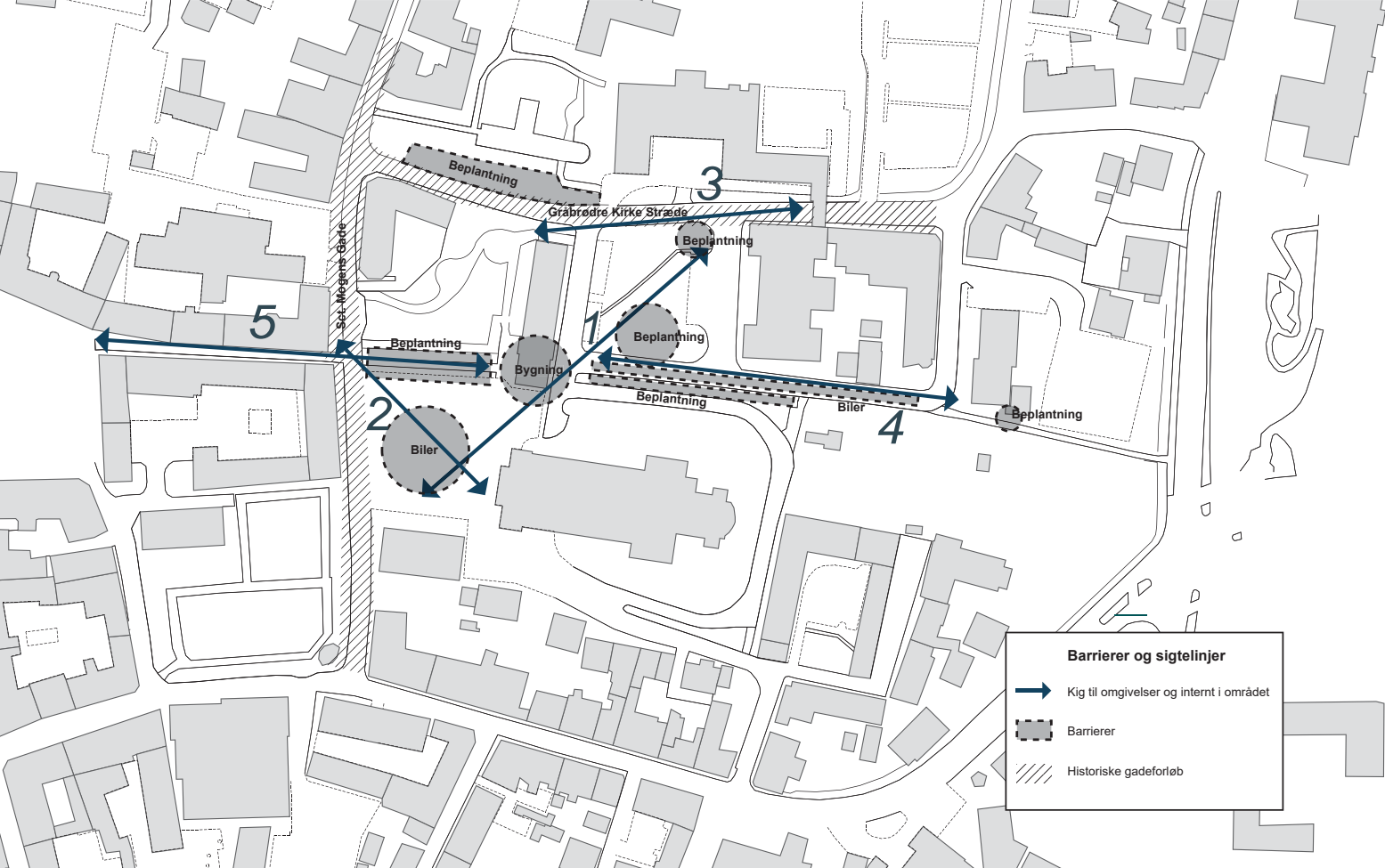
# Registrering - 12 kvalitetskriterier

Byrummene er blevet analyseret ud fra 12 kvalitetskriterier udarbejdet af arkitekt og byplanlægger Jan Gehl. Kriterierne omhandler væsentlige kvalitetskriterier for menneskers brug af byens rum.

Byrummene er vurderet i forhold til, om de lever op til hver enkelt af de 12 punkter ift. tre kategorier: god/middel/ringe.

Herunder ses den samlede vurdering, mens der under afsnittet om de enkelte byrum fra s. 44 og frem kan ses en mere detaljeret registrering.





## Bevaringsværdige gadeforløb, kig og akser

Domkirke kvarteret indeholder to vigtige bevaringsværdige gadeforløb i form af Sct. Mogens Gade og Gråbrødre Kirke Stræde. De to gader har en homogenitet, skala og æstetik, som gør dem rare at opholde sig i, hvor man kan gå på opdagelse i bygninger, detaljer og belægninger.

Gråbrødre Kirke Stræde, som i 17- og 1800-tallet kaldtes for "Mellem Muren" og "Nørresognskirkestræde", har en belægning af groft tilhuggede sten og fortov i piksten formentlig fra 1824.

Sct. Mogens Gades nuværende forløb er fra 1200-tallet og blev i 1500-tallet byens vigtigste færdelsåre mod nord. Brostensbelægningen og Viborg lamperne skaber sammen med randbebyggelsen en helstøbt gammel købstadsgade, der åbner sig mod Gammeltoiv.



Gråbrødre Kirke Stræde.



Sct. Mogens Gade.

*Kig 1 fra Stænderpladsen med og uden løvfald.*



*Kig 1 fra Gammel-torv til Stænderpladsen.*



*Kig 2 fra hhv. Sct. Mogens Gade og fra Margretheplænen.*



Kig 1. Domkirken er smuk at betragte på afstand internt i kvarteret, men lige nu fremstår nogle af de kig, der er til kirken en smule rodede, da der er for mange forstyrrende elementer i spil i byrummene.

Dette gælder især kigget fra Stænderpladsen, hvor man ser mod sydvest mod domkirken. Her sløres kigget af for mange byrumselementer i form af hække, hævet plateau samt beplantning. Det store birketræ har dog en meget god placering i forhold til dette kig, da det ikke skygger for selve tårnene og snarere bare komplementerer den stofflige facade på domkirken.

Set fra Gammeltorv mod Stænderpladsen er det bilerne på Gammeltorv, som hindrer kigget.

Kig 2. Lindetræerne ved Margretheplænen, spærrer kigget fra Sct. Mogens Gade mod domkirken, men indrammer samtidig Gammeltorv mod nord.

Kig 3. Fra Margretheplønen til "Sukkenes Bro" ses det store terrænspring og den monumentale arkitektur.

Kigget den anden vej fra porten ved den gamle Vestre Landsret afslører kanten af Stænderpladsen, kongehyldningsmonumentet på Margretheplønen og dele af Sognegården.



*Kig 3 fra Margretheplønen til "Sukkenes Bro".*



*Kig 3 gennem porten ved den gamle Vestre Landsret.*

Kig 4 Set fra Sognegården og kanten af Stænderpladsen/Sct. Nicolaj Gade fremstår Bispestien og forbindelsen mod Borgvold næsten hemmelig - skjult af biler og beplantning.

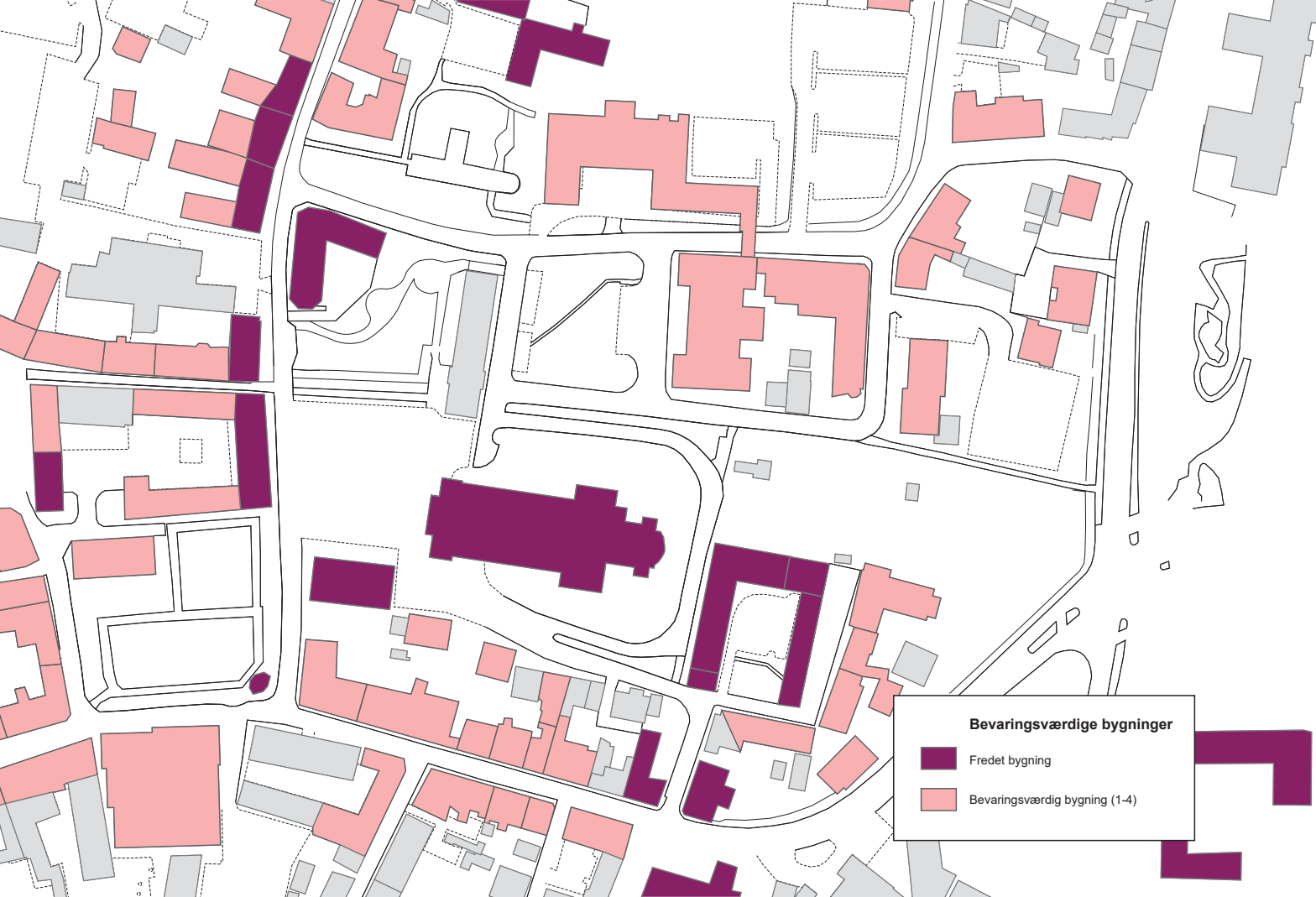


*Kig 4 set fra Sognegården mod Sct. Nicolaj Gade og Bispestien.*

Kig 5 Lindetræsalléen ved Gammelortv danner en tydelig sigtelinie mod Sognegården set fra Nytorvgyde.



*Kig 5 set fra bunden af Nytorvgyde*



## Fredede og bevaringsværdige bygninger

På kortet ses de mange fredede og bevaringsværdige bygninger i området, som er med til at definere byrummenes kanter. De fredede bygninger er markeret med mørkerød. Bygninger med en høj bevaringsværdi er markeret med lyserød.

Domkirken som den står i dag blev indviet i 1876. Bygningen har en kirkefredning.

Skovgaard Museum er opført 1729-1874. Bygningen er fredet.

Den gamle latinskole er opført i 1731-36. Hovedbygningen mod Gammeltorv er fredet.

Bispegården er genopført 1728-30. Bygningen er fredet.

Det tidligere Råd-, Ting- og Arresthus blev indviet i 1874. Bygningen har en be-

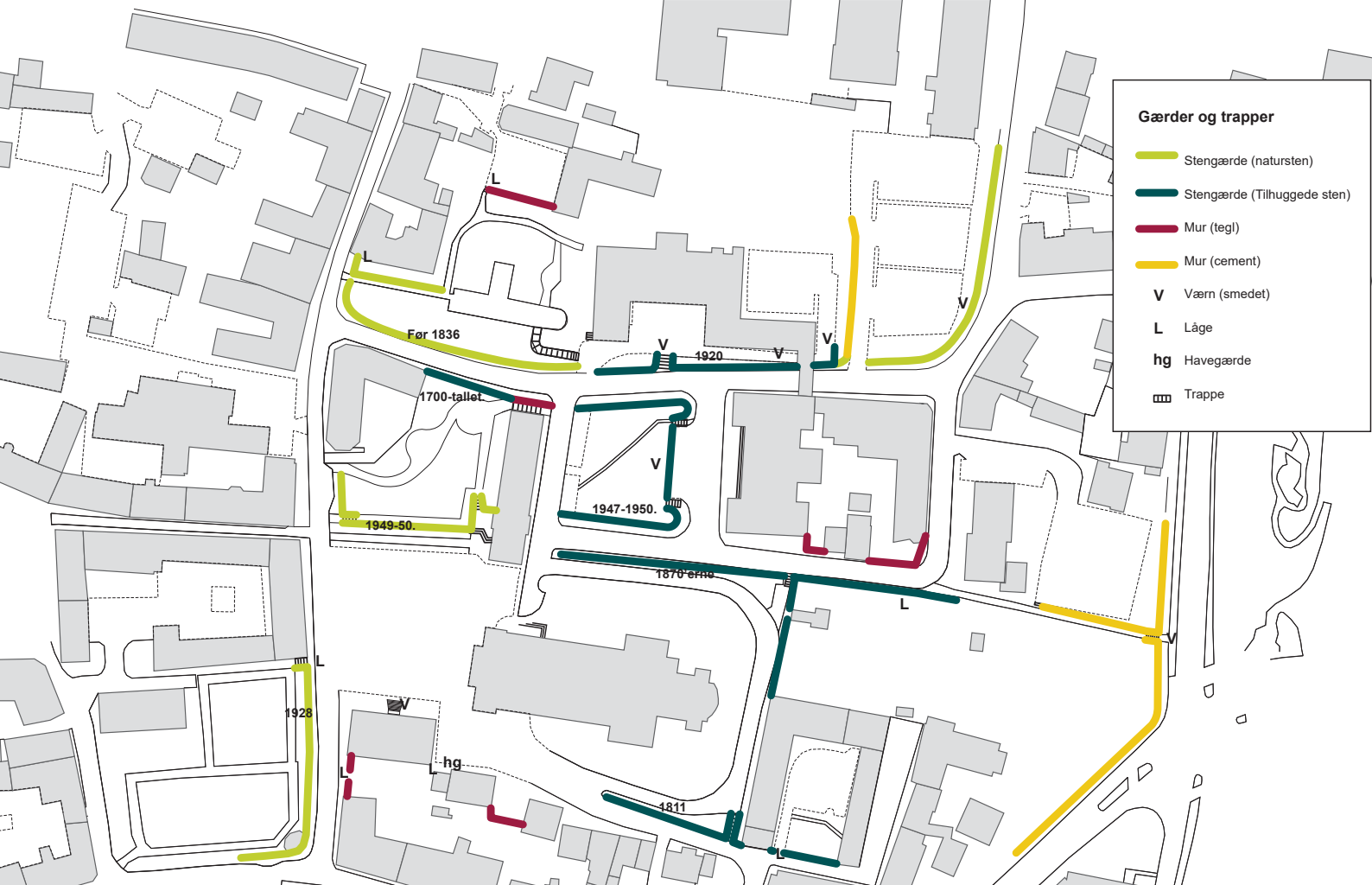
varingsværdi 2.

Den tidligere Vestre Landsret er opført i 1918-1920. Bygningen har en bevaringsværdi 2. "Sukkenes Bro", der forbinder Vestre Landsret med Arresthuset, har samme bevaringsværdi.

Sognegården er tegnet af arkitekterne Inger og Johannes Exner og indviet i 1997.

Sct. Mogens Gade 8, Morvilles Gaard, er opført 1798. Bygningen er fredet.

Gråbrødre Kloster, Sct. Mogens Gade 16A-H ligger umiddelbart nord for Hans Tausens Minde. Fredet bebyggelse, hvis ældste dele kan dateres tilbage til 1400-1536.



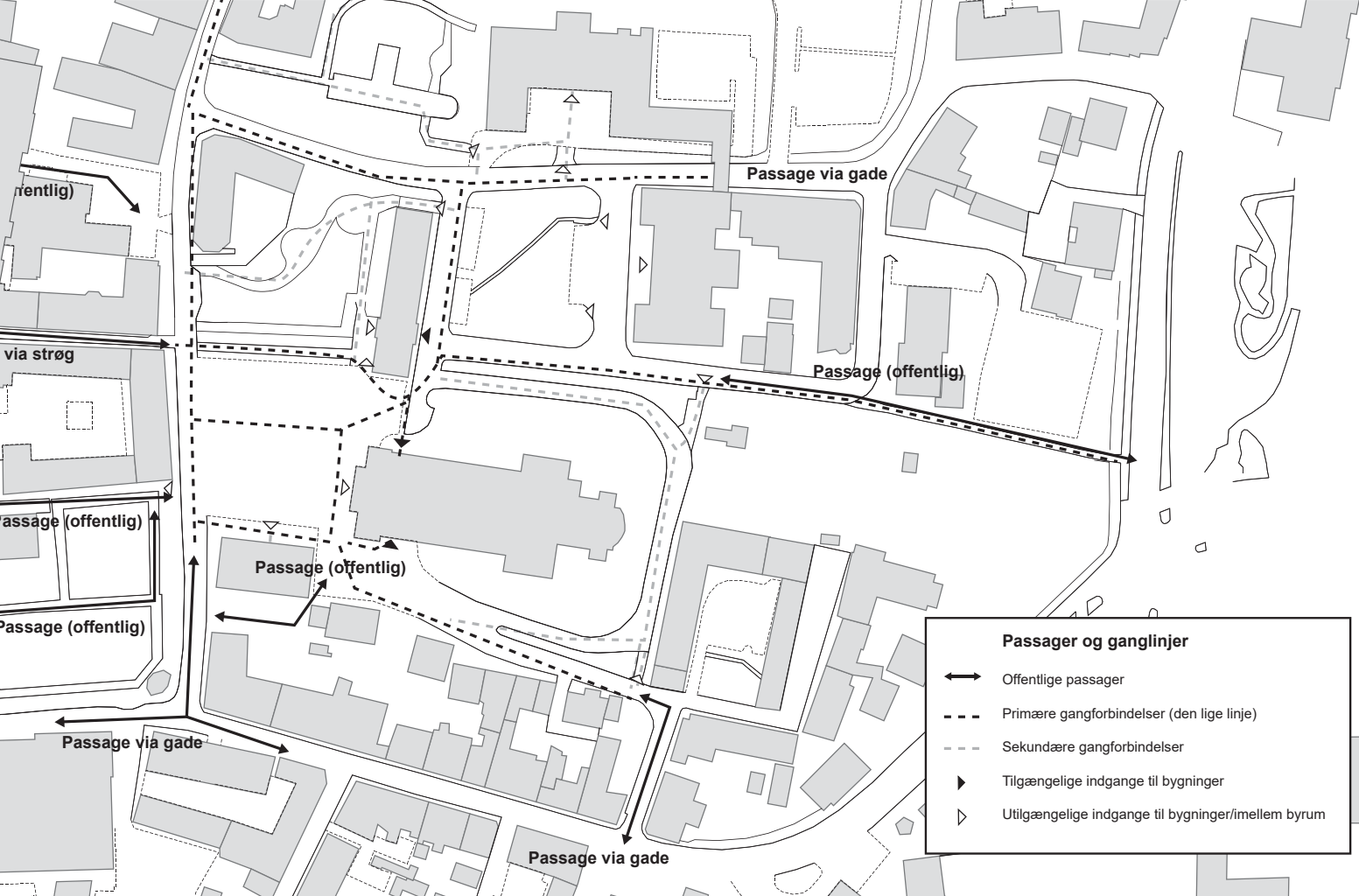
## Byrummenes kanter

På kortet herover ses en registrering af byrummenes kanter, hvornår de er etableret, hvad de består af, og hvordan tilgængeligheden er i form af trapper, værn, låge mv.

Nogle steder fremstår kanterne som byrummenes afgrænsning/facadevæg, hvilket understreges af den tilhørende beplantning. Dette gælder navnlig for den vestlige del af Gråbrødre Kirke Stræde, nordsiden af Gammeltorv, Bispestien, kanten mellem Stænderpladsen og arealet omkring Domkirken, samt dele af Domkirkestræde.

De fleste bygninger har forholdsvis lukkede og inaktive facader i stueetagen. Mens kantzonen rundt om Sognegården virker trang og snæver har man på plætauet foran den gamle Vestre Landsret en tryk og fin udsigt over Stænderpladsen. Råd-, Ting og Arresthuset virker temmelig mørk og afvisende foran hovedindgangen, men inde i søjlehallen er der ly og læ med et rimeligt udsyn over

Stænderpladsen.



## Passager, ganglinjer og tilgængelighed

Generelt er stiforbindelser rundt i kvarteret ikke tilgængelige for alle som følge af topografien, terrænspring og trapper. Derudover er der en række offentlige og private passager til området, som fremstår mere eller mindre hemmelige, og hvor man nogle steder er i tvivl, om man må gå igennem.

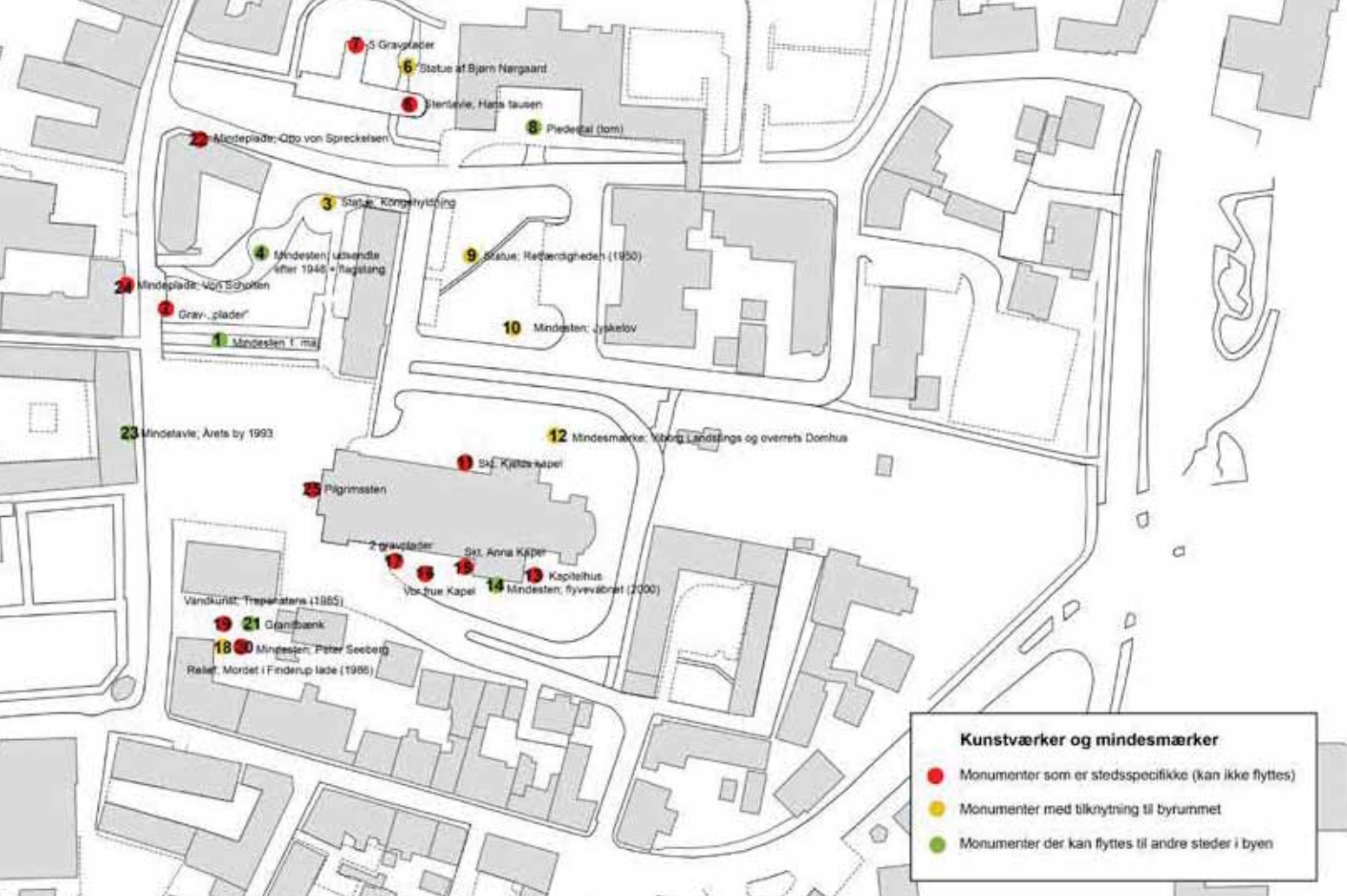
Også mange indgange til bygninger har dårlig tilgængelighed. Kun til Domkirken og til Sognegården er der handicapadgang, mens der på bagsiden af den tidligere Vestre Landsret findes en elevator. De resterende indgange til områdets bygninger er med trapper ved indgangene.

Forbedret og ligeværdig tilgængelighed er et vigtigt fokuspunkt for Viborg kommune. Viborg kommune gennemførte i 2010-2016 projektet "Tilgængelighed i historiske byer - nye veje til Viborgs kulturarv" sammen med 4 fonde. Herved blev en række byrum, gyder og haver i direkte sammenhæng med Domkirke-

kvarteret tilgængeliggjort fysisk gennem en række diskrete tiltag ved brug af byens eksisterende materialer (granit) - blandt andet Margrethepænen, Hans Tausens Minde og Skovgaard Museets have. Samtidig blev en række formidlingsmæssige tiltag gennemført, herunder nye henvisningsskilte i tombak og en app.

Der bør søges størst mulig samordning med dette projekt.

Se mere på [viborg.dk/tilgaengelighed](http://viborg.dk/tilgaengelighed)



## Mindesmærker

I byrummene står en række mindesmærker, skulpturer m.m., som er følgende:

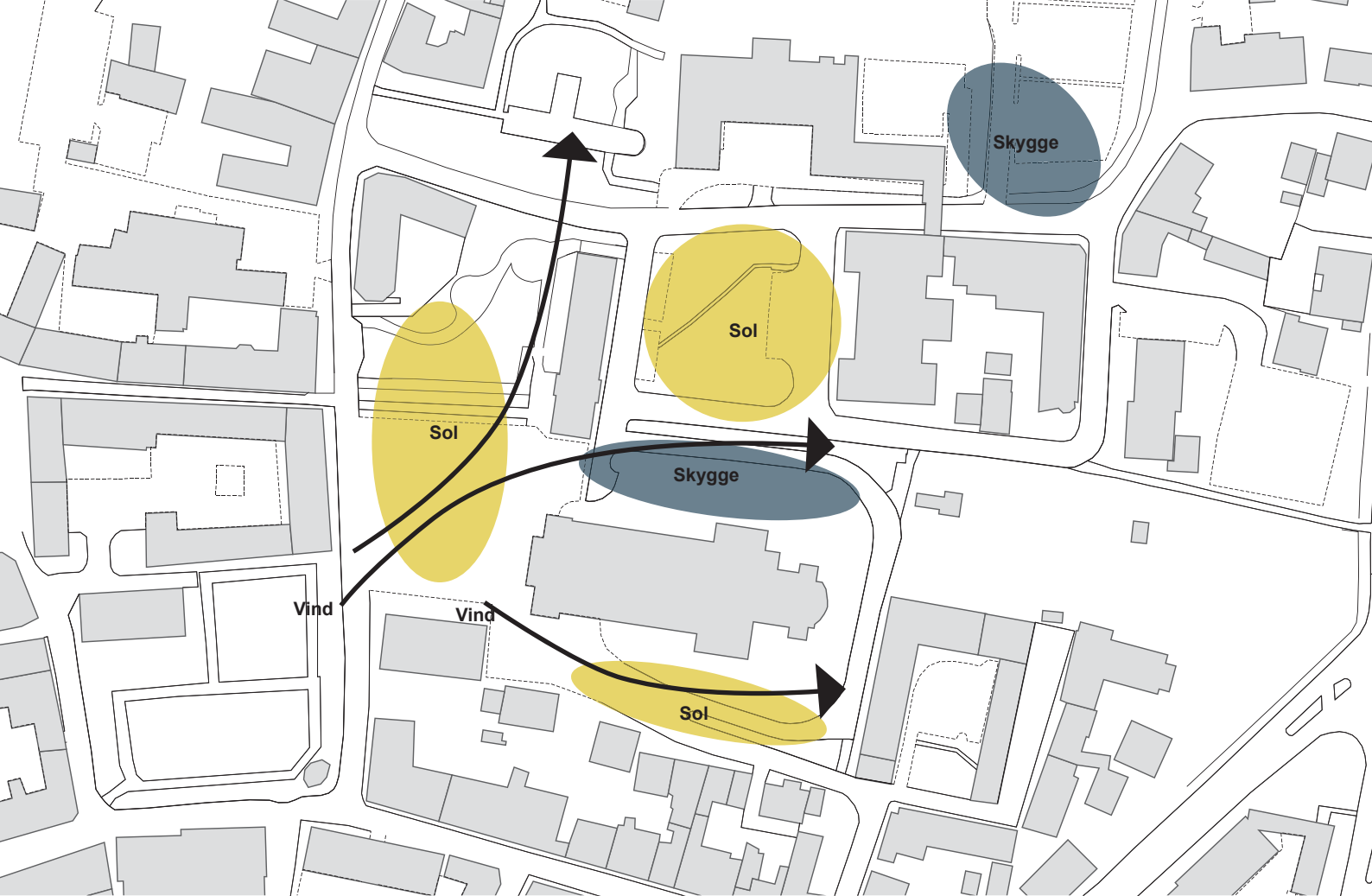
- 1: Mindesten for Danmarks befrielse
- 2: Grav-"plader"
- 3: Statue; Kongehyldning
- 4: Mindesten (udsendte efter 1948) + flagstang
- 5: Stentavle; Hans Tausen
- 6: Bjørn Nørgaards skulptur af Hans Tausen
- 7: 5 Gravplader
- 8: Piedestal (tom)
- 9: Statue; Retfærdigheden (1950)
- 10: Mindesten; Jyske lov
- 11: Skt. Kjelds kapel
- 12: Mindesmærke for Viborg Landsting, Den kongelige Landsoverret i Viborg og Nørrejylland's Stænderforsamling i Viborg.
- 13: Kapitelhus
- 14: Mindesten for flyvevåbnet (2000)
- 15: Skt. Anna Kapel
- 16: Vor frue Kapel
- 17: 2 romanske gravsten
- 18: Relief; Mordet i Finderup Lade

- (1986)
- 19: Vandkunst; Trapanatans (1985)
- 20: Mindesten; Peter Seeberg
- 21: Granitbænk
- 22: Mindeplade; Otto von Spreckelsen
- 23: Mindetavle; Årets by 1993
- 24: Mindeplade; Von Scholten
- 25: Pilgrimssten

De mange monumenter og mindesmærker vidner om Domkirkevarterets historiske betydning. Nogle af mindesmærkerne formidler dog ikke den historiske fortælling. Monumenterne kunne med fordel knytte sig til dette steds historie, hvor fortællingen om kirkemagt, kongemagt, retsvæsen og demokrati er de bærende.

Registreringen herover redegør for, om mindesmærkerne har præcis tilknytning til stedet (rød), om de vil kunne flyttes internt i Domkirkevarteret (gul), eller om de fremadrettet kan få en ny og bedre placering andre steder i Viborg (grøn).





## Klimaforhold

Der er udført sol-, skygge- og vindstudier i Domkirkequarteret med henblik på at vurdere byrummenes egnethed til ophold og udeaktiviteter.

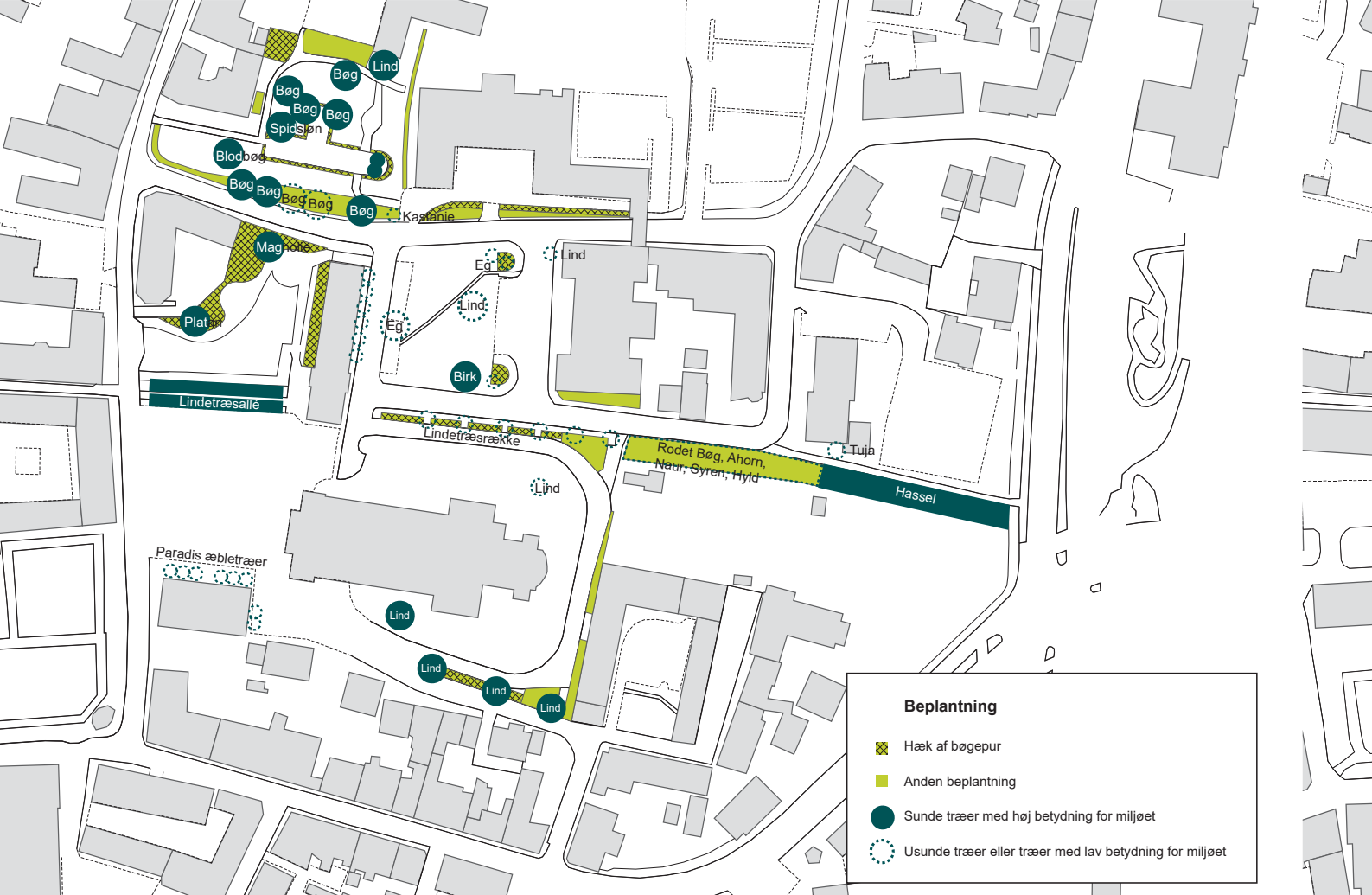
Studierne viser, at der er gode sol- og vindforhold på især Stænderpladsen, der derfor egner sig særdeles godt som et byrum designet til ophold og udeliv.

Gammeltorv og Margretheplassen har overvejende gode solforhold, men kan være generet af vindforholdene, mens området umiddelbart nord for domkirken har dårlige sol- og vindforhold.

Vindhastighederne er meget høje og koncentreret på hjørnerne mellem Sognegården og Domkirken, Skovgaard Museet og den gamle Latinskole, samt omkring Sognegården ved Gråbrødre Kirke Stræde. Dette er også gældende for hele området omkring Bispegården og Domkirkestræde i specielt juli og september.

I maj, hvor den dominerende vindretning er fra vest, er der høj vindhastighed langs sydsiden af Domkirken.

Med en dominerende vindretning fra sydvest i juli er størstedelen af Domkirkequarteret påvirket af høj eller forholdsvis høj vindhastighed.



## Beplantning

Karakteristisk i Domkirkevarteret er de grønne byrum spændende fra de åbne græsarealer omkring Domkirken, over Stænderpladsens og Margretheplærens lidt uforløste og tilfældige haverum, til den lukkede byskov i Hans Tausens Minde.

Mange store, gamle træer er med til at give Domkirkevarteret historisk tyngde og karakter og samtidig et godt modspil til de store, markante bygningsvolumener. Dette gælder særligt træerne i Hans Tausens Minde, på Domkirkens sydside, to solitære træer på Stænderpladsen og på Margretheplænen.

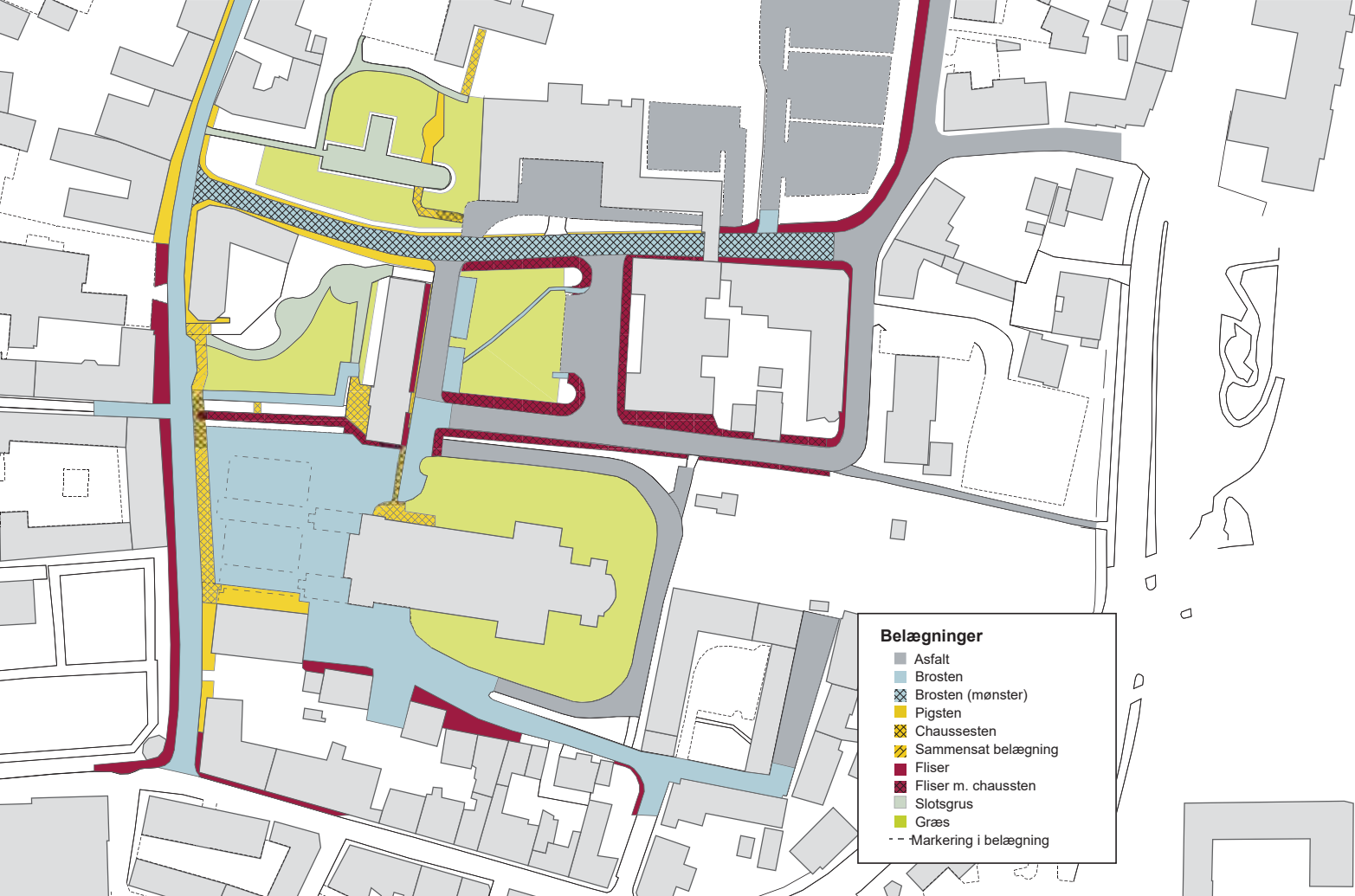
Flere af de grønne elementer i kvarteret som bøgehække og træerækker langs stengærder er med deres placering med til at definere byrummenes kanter og dermed forstærke opfattelsen af rummenes udstrækning. Men der er også en lang række af de grønne elementer, der med deres placering, variation eller tilgroede udtryk, besværliggør kig på

tværs i området. De slører forståelsen af byrummenes sammenhæng og identitet, samt hindrer bevægelse på tværs.

Det er tydeligt, at flere af de grønne elementer som fx lindetræsalléen ved Gammeltorv er rester fra tidligere planlægning, og de fremstår i dag umotiverede og tilfældige.

Andre grønne elementer som fx bøgehækkene udgør stringente og præcist klippede linjer, der taler godt med byningerne, men det overordnede udtryk fremstår generelt tilgroet og rodet med mange forskellige beplantningsprincipper og træsorter, og netop de mange bøgehække bliver for massivt tilstede i området.

Tilstanden af træer og buske er registreret med henblik på, hvilke træer, der med fordel kan bevares i den fremtidige udvikling af området.



## Belægninger

Domkirkekvartret rummer meget varierende belægningstyper og principper, der vidner om forskellige tiders brug af området.

De mange forskellige belægninger er med til, at kvarteret fornemmes opbrudt, og man som fodgænger ikke bliver ledt naturligt igennem byrummene og mellem attraktionerne.

Overgangene mellem nyere og ældre belægningstyper er ikke præcist defineret, og de glider mange steder umotiveret over i hinanden.

Der er også en del græsarealer i området, som har hver sin karakter, som et resultat af de forskellige kontekster, de indgår i.



## Belysning, inventar og skiltning

Det faste inventar i Domkirkekvartret, som består af belysningsarmaturer, skraldespande, skilte, bænke, gelænder, pullerter m.m. er generelt sammensat af mange forskellige typer og i forskellig materialeudtryk.

Derudover er der en række håndlister og værn i varierende designs og stilperioder. De relativt få værn i kvarteret skyldes, trods de mange terrænspring, den store tilstedeværelse af bøgehække.

Affaldsspande fremstår i moderne udtryk i stål eller støbejern med lav detaljeringsgrad, hvorimod belysningsmaster har klare referencer til midten af 1800-tallet. Masterne består primært af forskellige udgaver af den såkaldte Viborg Lampe fremstillet i støbejern. Belysning står hovedsageligt langs byrummets kanter og lyser vejarealer op. Belysningen har ikke som primær rolle at skabe opholdszoner om aftenen.

Bænkene er forskellige fra byrum til by-

rum. På Margretheplænen og Stænderpladsen er der sat midlertidige træ-bordbænke sæt ind til midlertidigt brug.

Der er mange vejskilte i pangfarver i området. Disse fremstår meget synlige i den relativt begrænsede farvepalette, der ellers er anvendt i kvarteret.

Området har forskelligartet skiltning i form af henvisningsskilte, oplysninger om stedets fortælling, fredningsblanketter mv. Skiltene har forskelligt udseende og repræsenterer mange forskellige stilperioder. Der er flere henvisningsskilte til de forskellige byrum, men de er ikke stillet op konsekvent i byrummene.

De skilte, der fungerer godt er udført i gedigne og robuste materialer.

I forbindelse med tilgængelighedsprojektet (se s. 31) er udviklet en række skilte i tombak med en særlig "Viborg-skrift" - se fotos på modstående side.

Eksempler på skilte i området.



Skiltet med "Latinerhaven" og bymmodel- len er udført i tombak som del af "tilgængelighedsprojektet" omtalt s. 31.





Parkeringspladser i Domkirkequarteret: De 14 lokaliteter med de foreslåede fremtidige tiltag. Tallene henviser ikke til antallet af parkeringspladser men er nummeret på lokaliteterne.

## Trafik og parkering

Domkirkequarteret bliver i dag primært vejbetjent af Sct. Mathias Gade, Sct. Mogens Gade og Sct. Nicolaj Gade. Kvarteret er præget af mange ensretninger og vejlukninger, således at uvedkommende trafik er mindsket og hastigheden lav.

De to større stiforbindelser til området er via Nytorvgade fra vest og Bispestien fra øst. Stopinterviews viser, at de gående har mange forskellige formål med at være i området. Det kan være på vej på arbejde/skole, turist i Domkirken samt rekreative formål som fx gåture.

### PARKERINGSANALYSE

Der er i dag ca. 240 parkeringspladser i Domkirkequarteret fordelt på 14 lokaliteter, hvoraf ca. 90% har offentlig adgang. Den maksimale efterspørgsel forekommer i perioden kl. 11-15 på en normal hverdag, hvor ca. 190 af de 240 parkeringspladser er belagt.

De største parkeringspladser ligger på Gammeltorv foran Domkirken, samt en stor "privat" parkeringsplads ved VUC med offentlig adgang. Resten af parke-

ringsspladserne ligger på en række små parkeringspladser og kantstensparkeringer.






Der ønskes etableret mere sammenhængende byrum i Domkirkequarteret, hvilket betyder, at parkeringspladserne på Gammeltorv (nr. 1), Stænderpladsen (nr. 11, 12 og 13), Sct. Nicolaj Gade (nr. 6) og Gråbrødre Kirke Stræde (nr. 14) må forventes helt eller delvist nedlagt, mens de resterende parkeringspladser opretholdes. Det svarer til en samlet reduktion på 90-120 parkeringspladser.

Nedlægning af små parkeringspladser og kantstensparkeringer er i overensstemmelse med parkeringsstrategien for Viborg midtby, hvor parkering skal samles i større parkeringsanlæg for at opnå en optimal udnyttelse af kapaciteten, mindre søgetrafik og sikre en effektiv parkeringshenviisning.

Et nyt bymuseum i Vestre Landsrets gamle bygning og nyt kulturhus i det tidligere råd-, ting- og arresthus skønnes at øge parkeringsefterspørgslen i spidsperioden med ca. 50 parkeringspladser.

Forslag til fremtidig trafikstruktur for cyklister og fodgængere.



-  Cykelforbindelse
-  Gangforbindelse
-  Gågade/gågadezone
-  Bilfrie områder
-  P-plads
-  Evt. fleksibel p-plads

Den samlede maksimale parkeringsefterspørgsel skønnes således at blive ca. 240 parkeringspladser, hvilket svarer til det eksisterende samlede parkeringsudbud i området.

Dette betyder samlet, at der skal anlægges flere parkeringspladser i Domkirkevarteret. Et nyt parkeringshus med 150-180 pladser kan etableres ved VUC for at dække den fremtidige parkeringsefterspørgsel sammen med de eksisterende parkeringspladser, der foreslås opretholdt. Det nye parkeringshus vil samtidig kunne fungere som en tilgængelig adgang til Domkirkevarteret med mulighed for at ankomme i niveau med arealet foran Viborg Museum.

Det vurderes ikke at være hensigtsmæssigt at basere en fremtidig udbygning af parkeringen i Domkirkevarteret på kælderparkering.

## TRAFIKSTRUKTUR

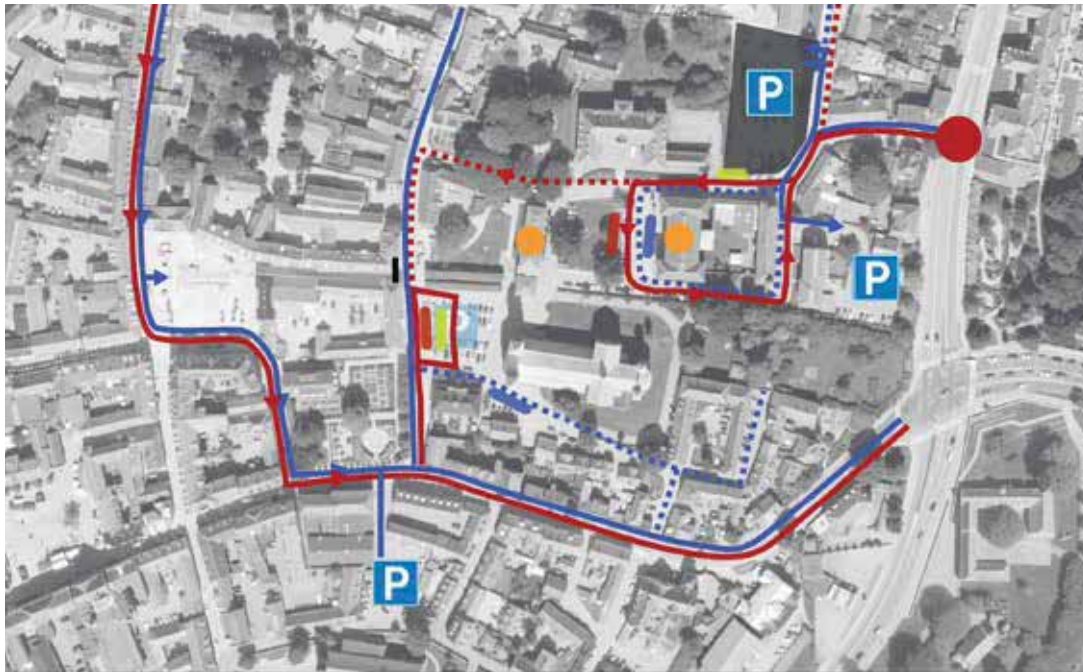
Den fremtidige trafikstruktur skal være

med til at understøtte muligheden for at etablere gode opholdsrum på de rigtige lokaliteter, samtidig med at der sikres gode rammer for fodgængernes færdsel på tværs af Domkirkevarteret.

Sct. Mogens Gade og Sct. Mathias Gade kan fortsat udgøre de primære vejforbindelser for biltrafik, der sammen med et overordnet sammenhængende net af gode cykelruter og gangforbindelser, som vist herover, udgør grundstenen for den fremtidige trafikstruktur i Domkirkevarteret.

Den vestlige del af Stænderpladsen kan holdes bilfri for at udnytte de gode sol- og vindforhold til etablering af et udemiljø. Forbindelsen mellem Gammeltorv og Stænderpladsen kan fremmes ved at lukke for biltrafik og tung trafik mellem pladserne.

Sct. Villads Stræde - Sct. Nicolaj Gade kan blive primær adgangsvej til et nyt parkeringshus ved VUC, hvilket formentlig kræver en signalregulering af krydset



Scenarie 1 for en fremtidig trafikstruktur for biltrafik samt vare- og buskørsel i og omkring Domkirkevarteret, hvor dobbeltrettet kørsel i Sct. Mathias Gade opretholdes.

- |  |   |  |                                 |
|--|---|--|---------------------------------|
|  | Primær forbindelse for biltrafik            |  | P-plads                         |
|  | Sekundær forbindelse for biltrafik          |  | Evt. fleksibel p-plads          |
|  | Primær forbindelse for vare- og buskørsel   |  | Muligt p-hus ved VUC            |
|  | Sekundær forbindelse for vare- og buskørsel |  | Mulig placering af besøgscenter |
|  | Korttids- og handicapparkering              |  | Fremtidigt signalanlæg          |
|  | Busafsætning                                |  |                                 |
|  | Vareafsætning                               |  |                                 |
|  | Ensretning biltrafik                        |  |                                 |
|  | Ensretning vare- og buskørsel               |  |                                 |



Scenarie 2 for en fremtidig trafikstruktur for biltrafik samt vare- og buskørsel i og omkring Domkirkevarteret, hvor Sct. Mathias Gade ensrettes mod øst mellem Sct. Mogens Gade og Skolestræde.

- |  |   |  |                                 |
|--|---|--|---------------------------------|
|  | Primær forbindelse for biltrafik            |  | P-plads                         |
|  | Sekundær forbindelse for biltrafik          |  | Evt. fleksibel p-plads          |
|  | Primær forbindelse for vare- og buskørsel   |  | Muligt p-hus ved VUC            |
|  | Sekundær forbindelse for vare- og buskørsel |  | Mulig placering af besøgscenter |
|  | Korttids- og handicapparkering              |  | Fremtidigt signalanlæg          |
|  | Busafsætning                                |  |                                 |
|  | Vareafsætning                               |  |                                 |
|  | Ensretning biltrafik                        |  |                                 |
|  | Ensretning vare- og buskørsel               |  |                                 |



Sct. Ibs Gade/Sct. Villads Stræde.

Der kan etableres afsætningsmulighed for varekøretøjer og turistbusser ved det tidligere råd-, ting- og arresthus på Stænderpladsen, som betjenes via et ensrettet forløb ad Gråbrødre Kirke Stræde, Stænderpladsen og den sydligste del af Sct. Nicolaj Gade. Der kan ligeledes etableres afsætningsmulighed for varekøretøjer og turistbusser ved Gammeltorv.

Der er udarbejdet to scenarier for biltrafikken samt vare- og buskørslen i Domkirkevarteret:

Scenarie 1: Opretholdelse af dobbeltrettet kørsel i Sct. Mathias Gade. Denne løsning er ikke god for fodgængere og cyklister pga. snævre gader.

Scenarie 2: Ensretning af Sct. Mathias Gade mod øst mellem Sct. Mogens Gade og Skolestræde. Denne løsning vil sikre mere plads til cyklister og fodgæn-

gere i Sct. Mathias Gade. Ulempen er, at der skabes mere trafik ad Domkirkestræde til Gammeltorv og Sct. Mogens Gade, hvilket kan adskille funktionerne ved Skovgaard Museet og Domkirken.



De enkelte byrum



*Lindetræsalléen, Sognegården og Domkirken, der indrammer Gammeltorv mod nord og øst.*

## Gammeltorv

### Karakteristik

Gammeltorv er Viborgs ældste torv. Det har siden 1200-tallet fungeret som forplads for Domkirken. Gammeltorv opleves fortsat som et markant sted i byen med sin egen identitet. Dette skyldes i høj grad de statelige 1700-tals bygninger som mod to sider danner bagvæg for byrummet - Skovgaard Museet og den gamle Latinskole - samt Domkirken fra 1876.

Den mønsterlagte belægning i granit foran kirken stammer fra 1947. Kampestedsdiget og Lindetræsalléen, der mod nord afgrænser torvet op mod Margrethepænen, er fra 1949-50. Alléen lukker rummet af, og skaber samtidig forbindelse til Nytorv i en øst-vest-gående retning. Den storladne og aksiale linje mod kirken er i dag svækket af senere tilkomne parkerings- og trafikløsninger, som optager meget plads i byrummet.

### Funktion

Gammeltorv er i dag en parkeringsplads og et gennemgangsrum, hvor ganglinjerne er i kanten af pladsen.

Der er opholdsmuligheder på træbænke langs Skovgaard Museet, træbænke langs Latinerhaven samt under lindetræsalléen.

### Byrummets terræn og niveauspring

Torvets terræn skråner lidt mod sydøst men opfattes i det store hele som en jævn flade. Der er et terrænspring op mod Margrethepænen.

Byrummet ligger højt, og derfor er der fine kig til det omgivende landskab, når man står nord og syd for Domkirkens hovedindgang.

### Bebyggelse

Domkirken fremstår i dag som da den blev indviet i 1876. Den er bygget i tegl med en beklædning i granit efter tegn-



*Til venstre ses Skovgaard Museet og til højre Latinskolen, der indrammer pladsen mod syd og vest. Den grafiske belægning fra 1947 kan anes under opstribsningen til parkering.*

ger af Københavns stadsbygmester N. S. Nebelund, arkitekterne Julius Tholle og H.B. Storck, bistået af kunsthistorikeren N.L. Høyen. Både i stil og form er kirken en historicistisk fortolkning af den romanske katedral, som blev opført på dette sted fra ca. 1125-1225. Denne kirkebygning var imidlertid næppe den første på stedet, eftersom en domkirke utvivlsomt må være opført efter grundlæggelsen af Viborg Stift ca. 1059. Foreløbigt er der ikke fundet sikre spor af denne tidlige domkirke. Den romanske kirke blev op gennem historien gentagne gange hærget af brande, og efter bybranden i 1726 gennemførtes den nødvendige restaurering af kirken i barokstil. Bygningen var dog skrøbelig og i 1863 blev det besluttet, at den måtte rives ned.

Viborgs gamle rådhus (1729-1874), det nuværende Skovgaard Museum, er opført i senbarok stil på resterne af det middelalderlige rådhus efter tegningerne fra et "tvillingehus" i Altona. Efter rådhusbygningen blev for trang til at rumme

sine oprindelige funktioner, husede den i en længere periode fra 1889 til 1980 byens oldsagssamling, det senere Viborg Museum. Siden 1980 har bygningen dannet ramme om Skovgaard Museet. Bygningen er fredet.

Museet er uløseligt forbundet med Viborg Domkirke, da det indeholder udsmykning af Viborg Domkirke fra Joakim Skovgaards hånd. Hele familien Skovgaard er dog repræsenteret på museet. Både den nationalromantiske guldaldermaler P.C. Skovgaard samt maleren og billedhuggeren Niels Skovgaard.

Den gamle latinskole (opført i 1731-36), grænser op til pladsen mod vest. Denne er bygget ovenpå ruinerne af nogle af de gårde, som brændte ved bybranden i 1726 og genanvender en del af disse bygningers kælderkonstruktioner. Bygningen har haft forskellige funkti-

oner. Den har været borgmestergård, stiftamtsmandsbolig og fra 1772 til 1926 latinskole. Fra 1928 og indtil 2011 har den fungeret som Viborg Kommunes administrationsbygning. Nu er den indrettet til privat bolig, erhverv samt almennyttige boliger. Den gamle latinskoles hovedbygning mod Gammeltorv er fredet.

### Belægning

Belægningen på torvet er i rødbrun granit med grå grafiske aftegninger, der markerer kirkens symmetri og som i planen også angiver størrelsen af den tidligere kirkes tårne. Denne belægning er fra 1947.

I kanterne er der andre belægningstyper af beton og i andre stenstørrelser, som skaber en disharmoni med resten.

Kirkens nordlige indgang er indrettet til gængelighedsvenligt. Forbindelsen dertil består af et lidt umotiveret chaussébånd på tværs af den ellers sammenhængende belægning. Der er en logisk forbindelse fra Sct. Mogens Gade til området via lindetræsalléen, dog ledes man mod Sognegårdens facade i stedet for uden-



*Allérækken af lindetræer, der leder direkte mod Sognegårdens facade.*



*Belægningerne ved Sognegården harmonerer ikke med resten af Gammeltorvs belægning.*



*Historiske fotos af Gammeltorv uden bilparkering, hvor den grafiske belægning og bygningerne er i fokus. Den mørke bygning på billedet øverst til venstre blev revet ned i 1947.*



om. Foran Skovgaard Museet er ganglinjerne heller ikke entydige for fodgængere.

Ved kirkelige handlinger, hvor der kan stå en større forsamling ude foran kirken, eller hvor for eksempel brudepar vil komme ud gennem dørene i vestfacaden, kan opholdsarealet foran kirken opleves utrygt og mindre højtideligt grundet bilernes passage tæt ved hovedindgangen.

#### Koblinger til andre byrum

Gammeltorv flyder mod øst sammen med Domkirkearealet og rummet foran boligrækken med Domkirkestræde. Fra Gammeltorv kobler sig også Museumshaven ved Skovgaard Museet, hvis intime rum giver en mulighed for at holde en pause fra det storladne. Koblingen til Museumshaven ligger i dag lidt gemt grundet parkerede biler.

#### Beplantning

Der er beplantning på Gammeltorv i form af lindealléen mod nord og paradisæble-

træer foran Skovgaard Museet mod syd. Sidstnævnte er dog ikke sunde træer, og de virker også placeret lidt umotiveret foran bygningen.

#### Mindesmærker

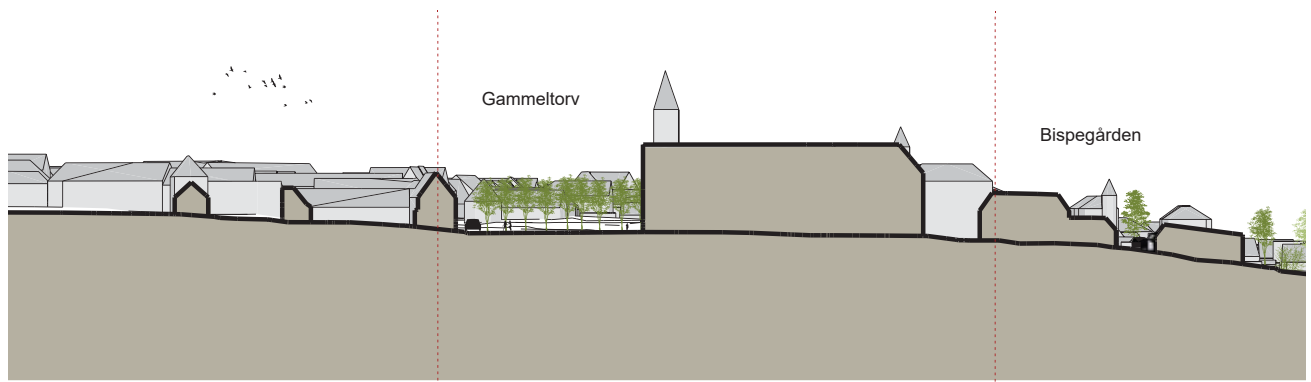
Det vigtigste mindesmærke på Gammeltorv er pilgrimsstenen, som er en plade med muslingemotiv, der ligger integreret i torvets belægning.

#### Belysning

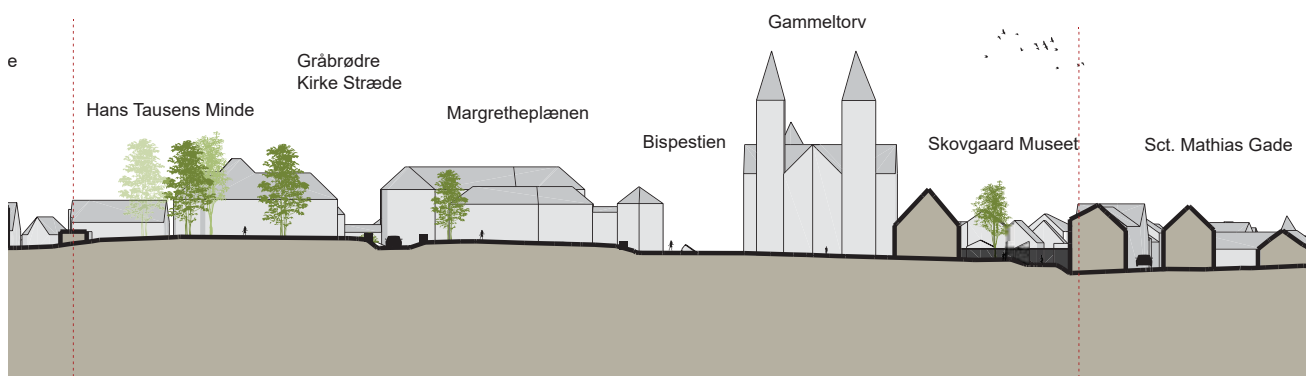
Belysning på pladsen er i dag Viborg Lampen. Lampen har et historisk udtryk. Placeringen af lamperne midt på pladsen bevirker at pladsen deles op.



Kig til Domkirken fra Sct. Mogens Gade. Her ses, hvordan lindeallérækken leder én ind i Sognegården, hvordan bilerne tager pladsens fokus samt placering af belysningsmaster, som står midt på pladsen. Ud over disse udfordringer opleves pladsen fortsat smuk grundet de omgivende bygninger, der indrammer den.



Øst-vest vendt snit igennem Gammeltorv. Her ses terrænspringet til Margretheløkken i baggrunden.



Nord-syd vendt snit igennem Gammeltorv. Her ses hvordan terrænet skræner mod syd-øst mod Sct. Mathias Gade.



# Gammeltorv - registrering 12 kvalitetskriterier

## ■ *Oplevelse af sikkerhed*

P-plads, folk går typisk langs kanten af torvet: En vis ro og andægtighed (historisk tyngde, domkirken) præger kørselsadfærd også pga. brostensbelægningen. Gode fortove langs Sct. Mogens Gade og under lindetræ-række, uklare ganglinjer foran Skovgaard Museet.

## ■ *Oplevelse af tryghed*

Virker trygt, aktivitet, mange kommer og går i dagtimer, overskueligt

## ■ *Mikroklima*

Roligt, trafikstøj dog på dæmpet "brostensbagtæppe". Torvets åbne hjørner genererer en del blæst, dog stedsbestemt og forskel på midte og kant. Der er ly under lindetræ-rækken, der dog også giver en dunkel stemning.

## ■ *Koblinger*

Direkte forbindelse fra Nytorv-Nytorvgade-lindetræsække, men man stopper lidt umotiveret foran Sognegårdens tårn/café. Fin logisk forbindelse fra Sct. Mogens Gade, fortovet langs den sydlige del af Sct. Mogens Gades østside fortsætter dog utydeligt i chaussébånd over Gammeltorv. Generelt lidt rodede belægninger, særlig i NØ hjørne.

## ■ *Mulighed for at gå*

Bilerne spærrer diagonal bevægelse, flere fodgængere krydser dog diagonalt over P-pladsen, hvilket kan føre til ulykker. Styret bevægelse langs kanten, dog lidt ujævn/uklar bevægelse langs Skovgaard Museet, som forsvinder helt over til kirken. Der er ikke sammenhæng til kirkens tilgængelige indgang mod nord bortset fra et lidt umotiveret chaussébånd på tværs, som modarbejder den videre kobling til Stænderpladsen.

## ■ *Mulighed for at stå og sidde*

Kun i kanten. Fint udkig fra den hævede granit-trappe foran Skovgaard Museet (som dog samtidig er indgang til museet). Træbænke langs Skovgaard Museet beskyttet men lidt umotiveret ophold bag træerne. Træbænk langs Latinerhaven i sol. Træbænke under lindetræ-rækken beskyttet men også mørkt og utrygt - folk bevæger sig typisk i solsiden på ydersiden, "død" grøn facade.

## ■ *Mulighed for at se*

Biler præger og fylder visuelt midt på pladsen. Domkirken visuelt fængende. Flot udsyn fra Skovgaard Museet over torvet til grønt bagtæppe, udsynet begrænses dog lidt da det er den lave ende af torvet. Fint udsyn fra bænken langs Latinerhaven. Godt udsyn under lindetræ-rækken fra bænkene herunder, hævet over pladsen. Liv midt på torvet og langs kanten – folk kommer og går.

## ■ *Mulighed for at tale og høre*

Gode samtalerum langs kanten og under lindetræ-rækken, højst hurtige samtaler på P-pladsen

## ■ *Mulighed for aktivitet*

Der lægges ikke op til aktiviteter. Ikke meget liv ved indgangene til de omkringliggende bygninger.

## ■ *Skala*

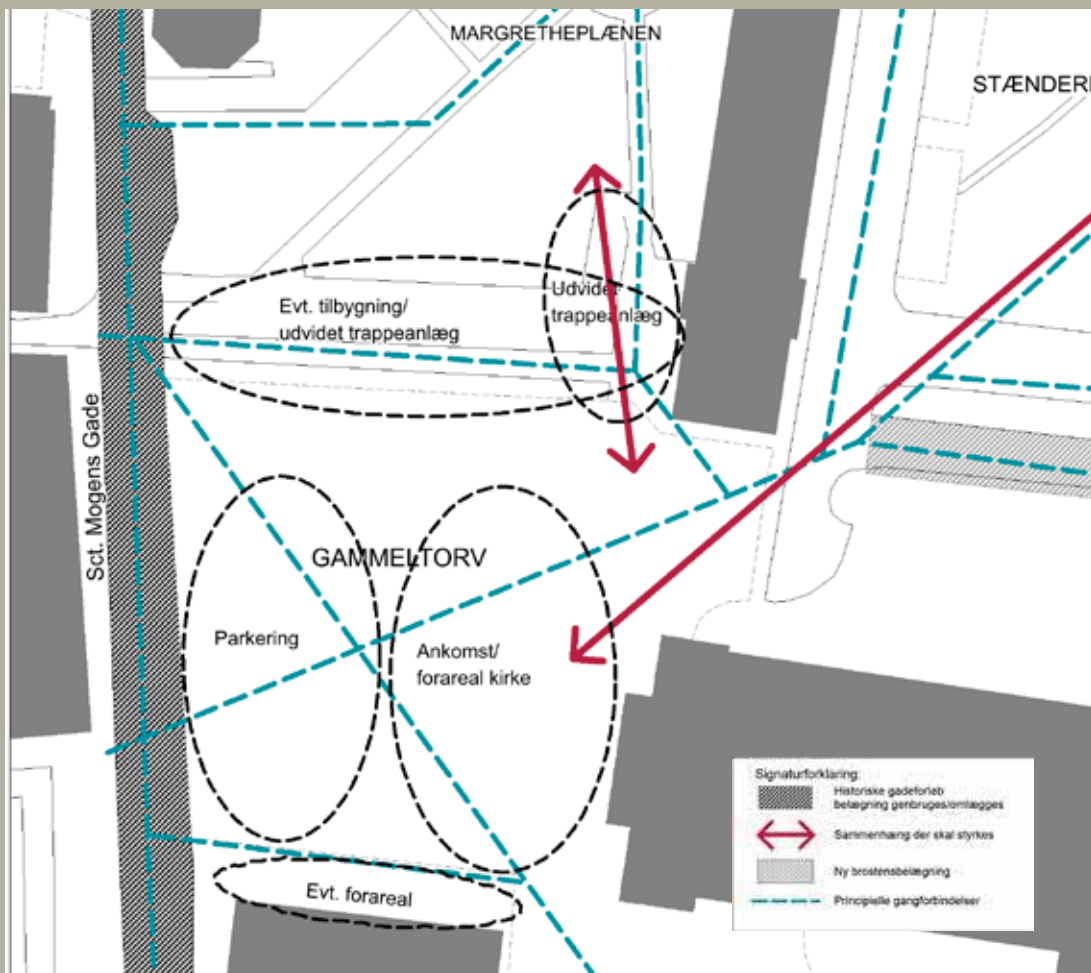
Pladsen afgrænses af domkirkens vestside, en alle-lindetræsække, Latinskolen og Skovgaard Museet. Pladsen opleves delvist opløst med åbne hjørner, diffus og i ubalance, præget af kirken, som opleves slank forfra. Torv og bygninger passer umiddelbart i størrelse, men kirken er ikke placeret symmetrisk i ft. hovedindgangen, og pladsen understøtter ikke Domkirken. De barokke bygninger Skovgaard Museet og Latinskolen danner en flot helhed i skala og detaljer mod syd og vest

## ■ *Identitet*

Byens ældste torv. Biler fylder pladsen ud, rollen som forplads til kirken sløres af rummets asymmetri og parkeringen, som ikke er indordnet og derfor modarbejder kirken. Mønsteret i granitbelægningen tilstræber givetvis en vis symmetri, men den opleves ikke i sammenhæng og er skjult under bilerne.

## ■ *Sanser*

Gedigne materialer og håndværk, belægningen virker dog lidt gammel. Fin helhed i materialer: granit kirke-belægning-kampestensmure. Grønt præg mod nord. Lindetræ-rækkerne og de store træer på Stænderpladsen opleves i sammenhæng lidt tunge og bastante. Mønsterbelægning skjules af biler, de opmalede P-striber trækker ned



### Anbefaling Gammeltorv

Der bør skabes et fleksibelt byrum, der både kan fungere til daglig og inddrages til særlige events. Byrummet bør nyindrettes, så det i det daglige fungerer som en "præsenterplads" for Domkirken. Derudover bør pladsen fortsat være et gennemgangsrum, der forbinder handelsbyen med søerne.

Parkering bør opretholdes i et mindre antal end i dag i en zone længst væk fra Domkirken og på en måde, så kig og belægninger respekteres mest muligt.

Ved kirkelige handlinger bør hele torvet kunne indtages til parkering.

Der kan etableres et større ankomstareal foran kirken samt eventuelt et forareal foran Skovgaard Museet. Der bør gives mulighed for en busløjfe fra vest ind over pladsen og en sekundær vejforbindelse op langs Domkirkestræde, hvor der kan blive gennemkørende færdsel langs Gammeltorvs sydlige kant.

Der bør indtænkes ophold i pladsens kantzoner ved den fremtidige brug med

nye bænke og inventar. Viborg lamperne bør genplaceres, så de bedre understøtter torvets nye indretning evt. suppleret med ny belysning i et nyt, sammenbindende og særligt belysnings koncept for Domkirke kvarteret som en understøttelse af attraktionen.

Den eksisterende belægning kan genbruges, renses for parkeringsstriber og lægges om. Den grafiske belægning fra 1947 er med til at give rummet en tidsdybde.

Gammeltorv tilgængeliggøres som et gennemgangs- og adgangsrum for eksempel ved at etablere slebne brostensbånd med udgangspunkt i den eksisterende belægning.

Alternativt kan udvikles en enkel, moderne klassisk opdatering af belægningen, evt. med en kunstnerisk bearbejdning som f.eks. Amagertorv på Strøget i København.

## Arkæologi

Det oprindelige Gammeltorv var tidligere halvt så stort som i dag. På den nuværende nordre halvdel stod indtil 1870'erne samt 1947 en bebyggelse, der kan følges tilbage til middelalderen.

Mod øst grænsede torvet op til Domkirkens kirkegård, og skellet var markeret med en mur, der indtil 1805 løb fra nuværende nordøsthjørne af Skovgaard Museets bygning til Sognegården.

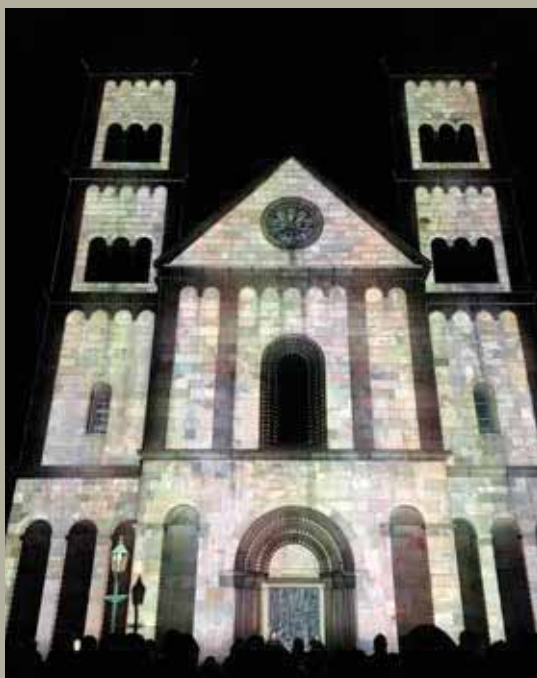
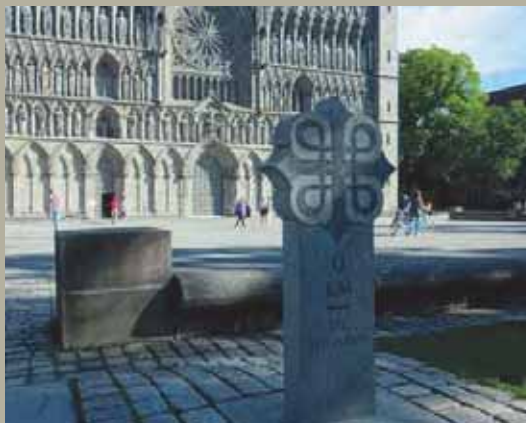
De omfattende afgravninger af torvets nordøstre del i 1870'erne har fjernet næsten alle ældre kulturlag samt begravelserne på torvet vest for Domkirken.

Samlet set er det museets vurdering, at der er mindre risiko for forekomst af omfattende fortidminder. Den østligste del af Gammeltorv kan rumme jorddækkede ruiner, som er omfattet af fredning i henhold til museumslovens § 29e.

Jordarbejde i forbindelse med en omlægning af belægningen og andet vil derfor kræve en forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen.



Referencefotos: Domkirken i Rheims, med åben brolagt forplads, der både accentuerer bygningens monumentalitet, men samtidig giver mulighed for ophold. Her ses hvordan der er gang og opholdszoner langs kanten af pladsen.



Animation på Domkirken i forbindelse med reformationsjubilæet i 2017.



*Domkirkestræde set mod øst med den karakteristiske husrække. I baggrunden ses Bispegården.*

## Domkirkestræde

### Karakteristik

Dette byrum opleves i højere grad som en sekvens af sammenhængende mindre rumdannende rum end som ét stort sammenhængende byrum.

Bagvæggen udgøres mod syd af den karakteristiske og meget charmerende rytmiske bebyggelse i Domkirkestræde, som til trods for den meget forskellige datering følger samme skala, sekundært af bebyggelsen i Sct. Mathias Gade. De forskudte bygningsrækker, i to lag, er sammen med det faldende terræn med til at give byrummet dybde i både tid og sted.

I husrækken er en ubebygget tomt med brostenslægning. Dette rum er som flere andre rumdannelse i kvarteret et resultat af en gammel ubebygget brandtomt. I dag bruges det som vendeplads for busser, og har i øvrigt ikke nogen anden funktion. Dette indebærer at det rytmiske forløb, som bebyggelsen i Domkirke-

stræde i øvrigt udgør, brydes op.

Parkeringen fremstår rodet, når bilerne vender både den ene og den anden vej i byrummet.

### Funktion

Byrummet anvendes til parkering, private forhaver samt vejforbindelse.

**Byrummets terræn og niveauspring**  
Domkirkestræde har sit højeste punkt ved Skovgaard Museet og falder tiltagende mod øst. Herved understreges områdets topografi med terrænet, der fra Domkirkekvarteret på bakketoppen, falder markant mod øst. Strædets fald er dog skabt ved en afgravning af det oprindelige terræn med kirkegård, sandsynligvis mellem 1811-1824, således at strædet fremtræder som let forsænket, især i den østlige del.

Byrummet med Domkirkestræde define-

res i høj grad af kanten mod Domkirkearealet, der består af en kampestenmur med bøgehæk, buske og store træer på toppen. Muren løber ikke i hele strædet længde og bevirker, at mens den østlige del af strædet fornemmes tydeligt som et defineret vejforløb, opløses den vestlige del af strædet i sin form og den præcise overgang mellem Gammeltorv og Domkirkestræde er svær at definere. Den vestlige del af sydfacaden på Domkirken, der rummer en af sideindgangene til kirken, opleves derfor som kant på rummet.

#### Bebyggelse/byrummets kanter

Bebyggelsen på dette sted består af enkeltstående private boliger i 1,5 til 2,5 etager. De fleste er bevaringsværdige. Bygningerne er vigtige set i en sammenhæng og er derfor ikke beskrevet enkeltvis.

Det er en kvalitet, at der er kig igennem husrækken mod øst, så man kan fornemme landskabet til søerne.

#### Belægning

Vejarealet domineres af brosten og pig-

sten, der skaber en tydelig indikation af at være et historisk forløb. Brostensbelægningen løber i den vestlige del af strædet over i brostensbelægningen på Gammeltorv. Langs Domkirkestræde er der mod syd et fortov. Dette ender ved Skovgaard Museet, så ganglinjen rundt om Skovgaard Museet bliver brudt.

#### Koblinger til andre byrum

Rummet fremstår som sekvenser af sammenhængende mindre rumdannende rum, hvilket er en del af dette byrums karakter, da forskellige bebyggelser støder sammen her. Fra Domkirkestræde til Domkirkearealet er der en passage i form af en lille trappe imellem de to niveauer.

#### Beplantning

Beplantningen i byrummet består af klippet bøgehæk, buskebeplantning og lindetræer, der står ved stengærdet. De er med til at definere vejforløbet og understreger forskydningen i terrænet.

Langs nogle af boligerne er der forhaver, som er med til at danne en kantzone mellem den private bolig og det offentlige vejareal og byrum.

*Rummet på den sydlige side af kirken. Hvor bussen holder er der et hul i husrækken. Her ses også hvordan bilerne holder i forskellige retninger, som er med til at byrummet fremstår lidt kaotisk.*



## Mindesmærker

I dette byrum står der ingen mindesmærker.

## Belysning

Belysning står i dag langs Domkirkestræde.



Skovgaard Museets sidebygning og hjørnet af hovedbygningen set fra Gammeltorv. Fortovet, der løber langs Domkirkestræde, stopper imellem bygningerne, så man ledes ikke ind på Gammeltorv.



Hullet i boligrækken.

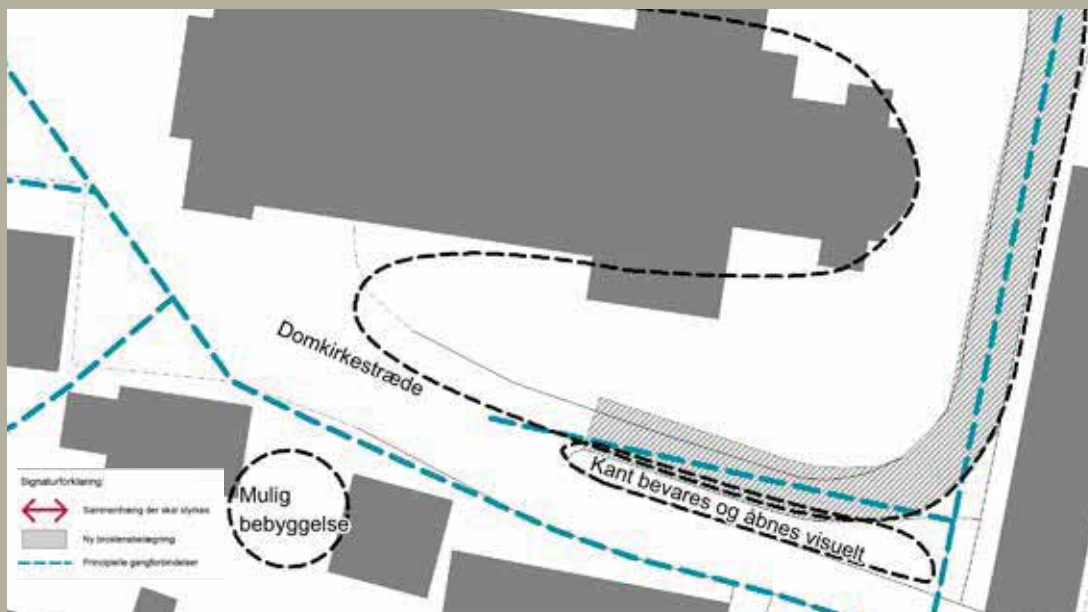


Til venstre Domkirkestræde set mod Skovgaard Museet.

Til højre ankomsten via Domkirkestræde, hvor Domkirken kan ses igennem beplantningen.



Fra Domkirkestræde og op til Domkirkearealet er et hul i gærdet med en trappeforbindelse.



### Anbefaling Domkirkestræde

Byrummet bør også fremad anvendes til vejforbindelse og parkering.

Den eksisterende vejbelægning kan genbruges, men renses for parkeringsstriber og lægges om.

Der bør etableres fortov i for eksempel sløbne brosten langs husrækken, som forlænges ind på Gammeltorv.

De nuværende busholdepladser bør flyttes og pladsen kan i stedet reserveres til ny bebyggelse med en karakter svarende til den eksisterende husrække eller alternativt til en udvidelse af Skovgaard Museet.

### Arkæologi

I middelalderen og frem til 1811 var domkirken omkranset af en stor kirkegård, som bl.a. strakte sig helt ned til ejendommene syd for Domkirkestræde.

Domkirkestræde blev sandsynligvis etableret mellem 1811-24 på den nedlagte kirkegård til Domkirken, og den østligste

del er anlagt ved delvis afgravning af det oprindelige terræn. I den vestlige del af Domkirkestræde ligger de øverste bevarede skeletter ca. 0,97-1,27 m under terræn, mens de i den østlige del af strædet kun ligger ca. 0,3 m under terræn.

Arkæologiske undersøgelser i 1970'erne og 1980'erne har endvidere påvist stenfundamenter, murværk og gulvlag, formodentlig fra kannikegårde opført efter sekulariseringen af domkapitlet i 1440.

Domkirkestræde rummer jorddækkede ruiner, som er omfattet af fredning i henhold til museumslovens § 29e.

Jordarbejde i forbindelse med en omlægning af belægningen og andet vil derfor kræve en forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen, og det vil i givet fald skulle tilpasses, så det respekterer de jorddækkede ruiner, kendte som ukendte.



*Domkirkearealets nordside.*

## Domkirkearealet

### Karakteristik

Domkirken er langs siderne og rundt om apsis omgivet af et præcist defineret græsareal, der løfter sig lidt op fra belægningen. Arealet mod Bispegården består af asfalt. Græspuden løfter kirken frem og er med til at give den skarptskårne kirke i granitkvadre og det bagvedliggende rum et lidt højtideligt præg, som distancerer det lidt fra omgivelserne. Det højstemte og alvorfulde understøttes af de mindefunktioner, som græsarealet har. Mod Bispegården forsvinder det storladne og højtidelige præg grundet asfaltbelægning og parkerede biler.

Nordsiden af kirken ligger i skygge det meste af tiden, hvorimod den sydlige side ligger godt i forhold til solorienteringen.

### Funktion

Plænen omkring Domkirken rummer mange mindesmærker, især syd for kirken. Derfor fremstår plæneområdet lidt

som en mindeplads. Mindesmærkerne er dog svære at betragte fra stien. I kanten af græsplænen står bænke ligesom på kirkegårde. Bænkene inviterer ikke til ophold i kraft af deres placering midt i rummet.

Vejen, som fører rundt om kirken, og muliggør at kirken kan betragtes på afstand, danner adgang til biskoppens kontorer og garage, samt en række parkeringspladser. Vejen har også funktion som brandvej.

Syd for kirken i kanten af græsset står en flagstang lidt umotiveret midt i det grønne.

Byrummets terræn og niveauspring  
Byrummet ligger på sit eget plateau og danner en pude med den grønne græsplæne, der skråner ned mod stien/vejen rundt om.

Mod syd er et beplantet terrænspring med en trappe mod Domkirkestræde.

Mod nord er der en lignende situation



med en trappe ned til Sct. Nicolaj Gade, som forbinder videre ned til Bispestien.

Tidligere har Stænderpladsen og Domkirkearealet fungeret som ét sammenhængende byrum. I dag opleves det som to helt adskilte rum.

#### Bebyggelse/byrummets kanter

Den nu fritlagte domkirke var tidligere omgivet af kirkegård og bebyggelse hele vejen rundt med undtagelse af vestfacaden ud mod Gammeltorv.

Den nuværende domkirke er genopført 1864-1876 i tegl med en beklædning i granit på alle synlige flader efter tegninger af Københavns stadsbygmester N. S. Nebelund, arkitekterne Julius Tholle og H.B. Storck, bistået af kunsthistorikeren N.L. Høyen.

Mod øst afgrænses byrummet af den fredede bispegård. Den middelalderlige bygning blev genopført i 1728-30 efter branden. I dag styrker bispegården oplevelsen af byrummets historiske tyngde. Det autentiske udtryk med Bispegård og mur rundt om er med til at opretholde

den historiske tyngde i byrummet.

Der er et behov for at parkere biler nær kirken ved kirkelige handlinger og biskoppen har brug for at komme til sin garage. Derfor har vejen en berettigelse, men bilerne skygger for Bispegården.

#### Belægning

Den asfalterede vej rundt om Domkirken tjener som brandvej. Vejen virker dog fremmed i sit udtryk, og man er lidt i tvivl, om det er en regulær vej, og hvor den fører hen.

#### Koblinger til andre byrum

Generelt er koblingen til Stænderpladsen meget diffus og forbindelsen til Bispestien er svær at finde, da den ligger gemt bag den lange række af bøgehæk og stengærde. Der er to vejsystemer, der løber parrallet med hinanden imellem de to byrum ved Stænderpladsen og Domkirkearealet.

Syd- og østsiden af domkirken virker mere stemningsfuldt end nordsiden, hvor der mangler retning i byrummet.

*Domkirkearealets sydside.*



## Beplantning

Lindetræerne syd for Domkirken er med til at definere byrummet og skabe en intim stemning. I dag er der en symmetri i beplantningen på nord og sydsiden, men den rumlige virkning er forskellig pga. terrænet, byrummets kanter og beplantningens kvalitet.

## Mindesmærker

Mindesmærket for Viborg Landsting, Den kongelige Landsøverret i Viborg og Nørrejylland Stænderforsamling i Viborg 1834 til 1848 er anlagt på græsarealet nord for domkirken i 1906. På dette sted lå Domhuset, senere kaldet Stænderhuset, indtil det blev nedrevet i 1871. Mindesmærket er i historicismens ånd udformet som en langdysse, men fortæller ikke historien særlig tydeligt. Det består af tredive granitsten lagt i kreds ved højens fod.

Plænen omkring domkirken rummer mange mindesmærker især syd for kirken i form af grave og statue for faldne soldater. De tidligere sidekapeller er markeret i terrænet med chaussé-sten.

## Belysning

Belysningen i form af Viborg lampen står i kanten af rummet og fremstår som vej-belysning. Langs kanten er endvidere opsat spots, der oplyser kirken.



*Bispegården.*



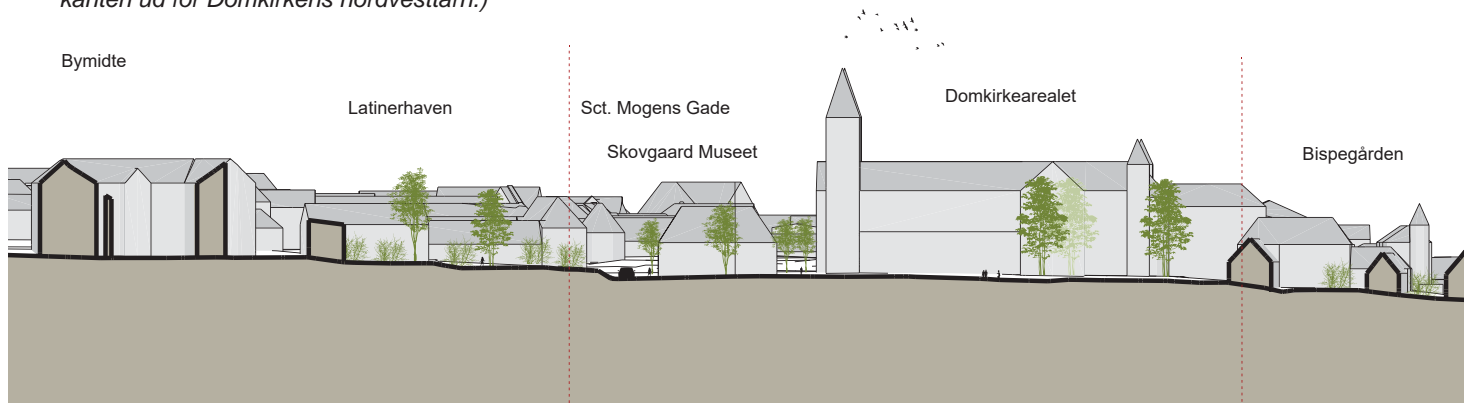
*Domkirkeare-  
alets nordlige  
del.*



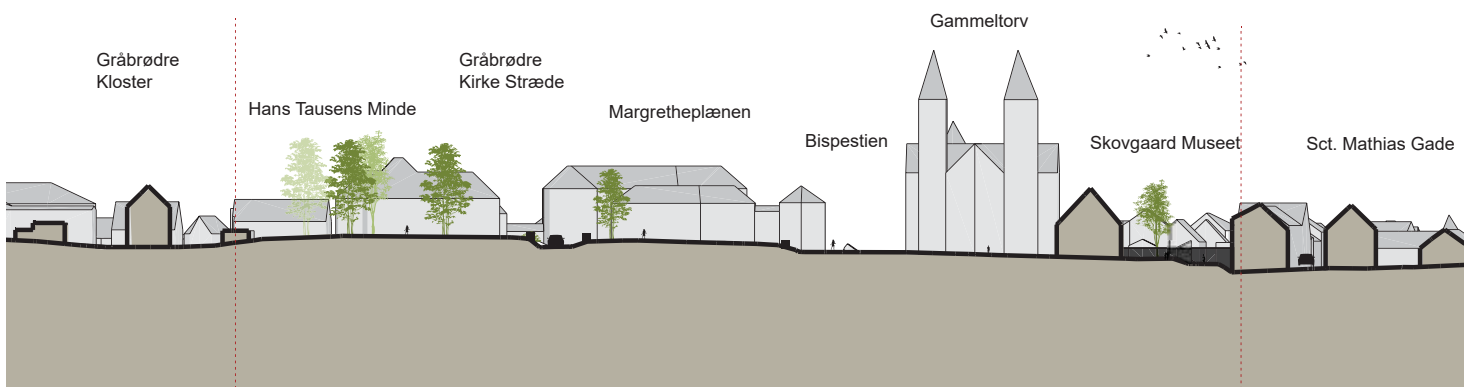
*Domkirkeare-  
alets sydlige  
del.*



Foto fra mellem 1871 og 1875, der viser omfattende reguleringsarbejde på nordsiden af domkirken (bemærk afgravningskanten ud for Domkirkens nordvesttårn.)



Øst-vest vendt snit igennem Domkirkearealet.



Nord-syd vendt snit igennem Domkirkearealet.



Fotos der viser detaljer fra Domkirken.



Fotos af bænke og mindesmærker. Nederst ses Mindedyssen nord for Domkirken.

Foto af, hvordan kanten mod Stænderpladsen ser ud i dag.



# Domkirkearealet - registrering 12 kvalitetskriterier

## Oplevelse af sikkerhed

Sikker, vejadgang til Bispegården, biler der kører i "hullet" mellem kirke og Sognegård kan dog opleves lidt utrygge

## Oplevelse af tryghed

Åbent og overskueligt, trygt

## Mikroklima

Vind og sus, eksponeret og åbent, dog mere læ i kant langs hæk, lidt bilstøj virker dog ikke forstyrrende, hvislen i bladene.

## Koblinger

Asfaltvej styrer bevægelsen rundt om kirken, ingen kobling på tværs, kobling mod Gammeltorv. Niveauudeling med strædet på sydsiden, der skærer sig ned og videre.

## Mulighed for at gå

Asfaltvej styrer bevægelsen. Ophold på plænen for de "modige", tilgængelig plæne.

## Mulighed for at stå og sidde

Granitbænke virker mest som afgrænsning mellem vej og plæne sammen med lygterne - eksponerede, vind, ukomfortable.

## Mulighed for at se

Granitbænke vendt og fokuseret mod kirken, styret synsretning, placeret lidt for tæt på kirken ift. dens skala

## Mulighed for at tale og høre

Eksponeret på granitbænke

## Mulighed for aktivitet

Ingen muligheder

## Skala

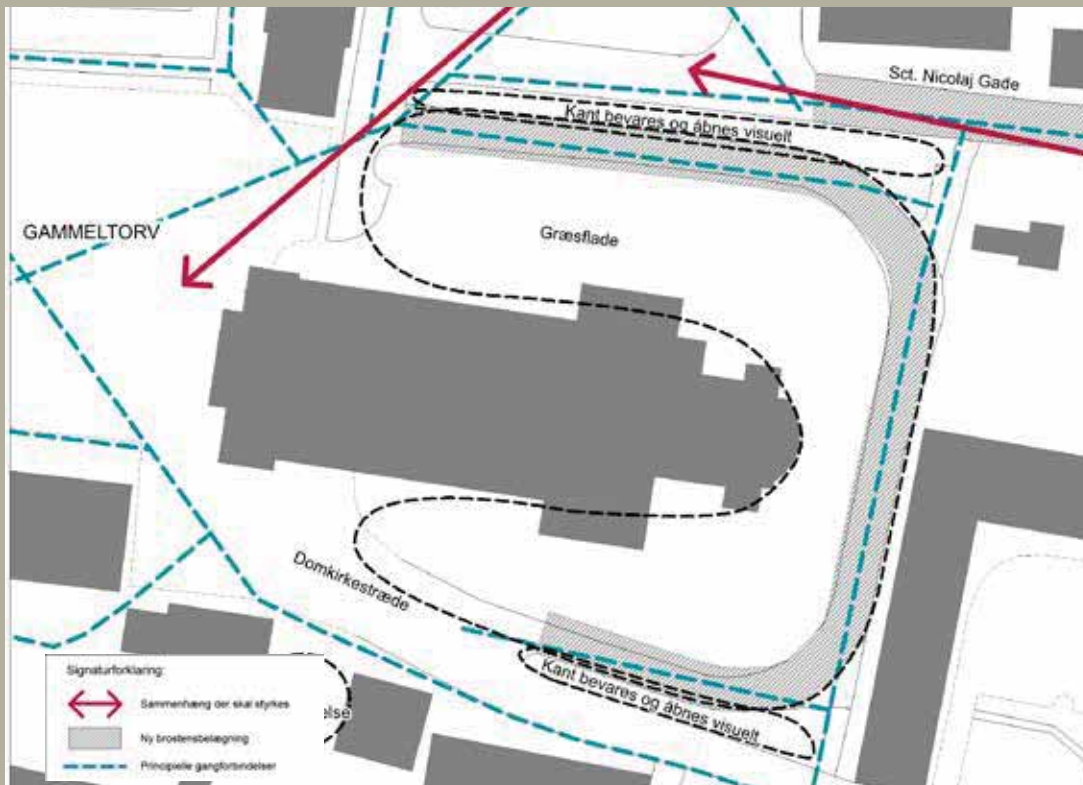
Domkirken dominerer. Nordsiden opleves som den mest monumentale side med et stort byrum/bygninger mod nord (dog også lidt diffust rum). Sydsiden er mere tæt og skaleres ned i en menneskelig skala med boliger og Skovgaard Museet som afgrænsning mod syd.

## Identitet

Græsarealerne fungerer som en flot præsenterbakke for Domkirken, som dog også skaber et rum med lidt uheldig distance til de omgivende pladser. Umotiveret asfalt vejbane langs kanten.

## Sanser

Oplevelsen relaterer sig til Domkirken. Den skarpe præcise græskant præsenterer og møder kirken som en fin grøn pendant til brostensbelægningen mod vest. Nøjsomt, enkelt og skarpt harmonerer græsfladerne fint med kirkens skarpt-skårede granitflader. Fin markering af kapeller i fladen, dog trækker det lidt rodede mindesmærke for landstinget/stænderforsamlingen og asfaltvejen ned i det samlede udtryk.



### Anbefaling Domkirkearealet

Den grønne græsflade, som præsenterer domkirken i et skarpt og præcist møde, bør bevares og kan strammes op i kanterne (uden buskadsler), så plænenes karakter tydeliggøres.

kan bibeholdes.

Kanten mod Stænderpladsen bør bearbejdes og beplantningen tyndes ud eller fjernes helt, så den visuelle kontakt øges.

Den nuværende asfalterede vej bør gives ny belægning i for eksempel slebne brosten eller delvist nedtonet med græs mellem brosten og slebne spor til gang. Belægningen kan etableres i sammenhæng med Gammeltorv og skal opfylde kravene til brandredningsvej og have en bredde på min. 4 m.

Parkeringsarealet mod Bispegården bør gives tilsvarende ny belægning.

Der bør - som i resten af Domkirkekvartret - etableres nye bænke, som sammen med belysningen (Viborg lampen) bør rykkes om på den ydre side af vejen, så man bedre kan beskue kirken og får "ryggen dækket" (dvs. at gangstien passerer foran én).

Der kan etableres et nyt kunstværk, som fortæller historien om Stænderforsamlingen, til erstatning for den nuværende "mindedysse". De øvrige mindesmærker



*Referencefoto på, hvordan kanten mellem Domkirkearealet og Stænderpladsen kan få en ny bearbejdning, hvor kanten kan forbinde på tværs og evt. være et siddeelement.*

## Arkæologi

På alle sider af domkirken lå fra middelalderen og indtil 1811 en kirkegård omgivet af kirkegårdsmur, ligesom en række bygninger, både tilbygninger til Domkirken og selvstændige bygninger, har optaget dele af kirkegårdens areal.

Flere mindre arkæologiske undersøgelser har påvist omfattende levn af begravelser og bygningsspor. Allerede kort under græstørven dukker kultursporene op. Nogle steder er der blot 11 cm ned til fundamentene fra den tidligere bebyggelse.

Den forholdsvis omfattende afgravning af terrænet i 1870'erne nord og nordvest for Domkirkens vestdel gør, at der flere steder blot er 20-30 cm ned til begravelserne. Hele området omkring Domkirken rummer jorddækkede ruiner, som er omfattet af fredning i henhold til museumslovens § 29e.

Jordarbejde i forbindelse med f.eks. en ny belægning eller et nyt mindesmærke vil derfor kræve en forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen, og det vil i givet fald skulle



*Henrik Ibsens citat i belægning ved Karl Johan i Oslo er et eksempel på, hvordan et område kan gives kunstnerisk og historisk identitet .*

tilpasses, så det respekterer de jorddækkede ruiner, kendte som ukendte.



## Stænderpladsen

### Karakteristik

Stænderpladsen defineres i høj grad af de store magtikonomografiske bygninger, som tidligere husede Vestre Landsret og Råd-, Ting- og Arresthuset. Bygningerne fungerer som rumdannende elementer overfor parken, der ligger på en "midterø" centralt på pladsen. Mod nord ligger den historiske gade Gråbrødre Kirke Stræde, som har en fin karakter i form af sin bro- og pigstensbelægning og via sin kobling med bispestien skaber forbindelse til søerne. Mod vest afgrænses pladsen af Sognegården, hvis facade skærmes af en række lidt klemte træer.

Stænderpladsen virker lidt forsømt og uafklaret, da de omkringliggende bygningers nye funktioner endnu ikke er fastlagt og bygningerne på nuværende tidspunkt står tomme eller er udlagt til midlertidigt brug. Endvidere virker plejeniveauet på parken ikke særlig højt, og nogle træer har forvokset sig mens andre har en placering, som forekommer tilfældig. Græsplænen er markeret med kam-

pestensdiger.

På trods af det centrale grønne byrum fungerer Stænderpladsen primært på bilernes betingelser med en nedgravet og asfalteret flade foran Råd-, Ting- og Arresthuset med parkering og asfalterede vejtracéer. Pladsen har gode sol- og vindforhold.

### Funktion

Stænderpladsen består af et haveafsnit i midten på en selvstændig "bastion" omgivet af veje og parkering samt en forplads til den tidligere Vestre Landsret.

### Byrummets terræn og niveauspring

De oprindelige topografiske forhold på Stænderpladsen sløres i dag af mindre opfyldninger og ikke mindst omfattende afgravninger af landskabet. Den mest markante ændring skete i 1870'erne, hvor der blev afgravet op mod 1-1,5 m af terrænet, mest mod sydvest og vest. På den østlige halvdel af græsplænen er der foretaget en lille terrænhævning på ca.



Niveauet op til den tidligere Vestre Landsret.



Plateauet midt på pladsen.



En trappe uden formål, der løber langs den tidligere Vestre Landsrets vestfacade.



Stænderpladsen i 1920, som den tog sig ud efter afgravningen i 1870'erne, men før den mindre terrænhævning af græsplænenes østlige halvdel i 1947.

0,6 m i 1947. Dette hævede terrænspring med beplantning betyder at udsynet fra "Sukkenes Bro" til Domkirken i dag fremstår meget rodet, hvor kigget til Domkirken ikke er i fokus.

Den tidligere Vestre Landsretsbygning er placeret på en afgravet flade, der skærer sig ind i den forhøjning, der udgår fra Sct. Mogens Gade. Der er i dag adgang til dette højere beliggende forareal ved bygningen via en trappe ud for hovedindgangen og en asfalteret passage fra vest. Den vestlige adgang virker lidt umotiveret, og man ankommer her til en trappe, der ikke fører nogle steder hen.

#### Bebyggelse/byrummets kanter

Byrummet flankeres mod øst af det tidligere Råd-, Ting- og Arresthuset opført i italiensk renæssancestil og indviet i 1874.

Mod nord dominerer den tidligere Vestre Landsret opført i 1918-1920 i herregårdsstil.

Begge bygninger bærer præg af historicismens formsprog og er stilistisk tilpasset omgivelserne, så de fremstår som om de har ligget der i flere århundreder.



Imellem dem ligger "Sukkenes Bro", hvor de indsatte skulle tage den tunge tur over for at komme til domsafsigelse i den tidligere Vestre Landsret. "Sukkenes Bro" danner en meget smuk hvælving som port til området. De to bygninger er bevaringsværdige i en kategori 2.

Vest for Stænderpladsen ligger domkirkens sognegård tegnet af Inger og Johannes Exner og indviet i 1997. Sognegården adskiller sig arkitektonisk markant fra de andre bygninger omkring pladsen. Sognegården har mange aktiviteter, både her i Sognegården og i domkirken i form af konfirmandundervisning, møder, korsang m.m. Bygningen virker dog meget lukket mod Stænderpladsen.

### Belægning

Det flotte brostensmønster på Gråbrødre Kirke Stræde fremstår underspillet i forhold til de mange vejarealer i asfalt, der flankerer pladsen.

Københavnertovene i betonfliser harmonerer ikke med de historiske bygning-

er. Ligeledes er mange af fortovene for smalle og ikke tilgængelige for kørestolsbrugere. Her kan bl.a. nævnes fortovene i Gråbrødre Kirke Stræde ligesom fortovet langs med Sognegården. Dette resulterer i, at folk ikke færdes, hvor det er tiltænkt.

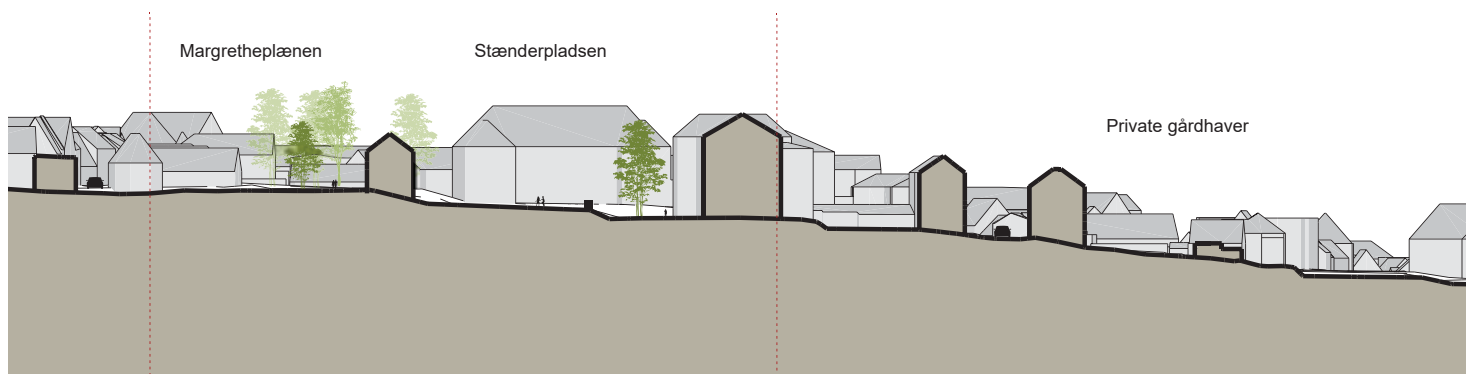
Ganglinjen diagonalt hen over græsplænen virker uplanlagt og ender ud i parkeringsarealet foran Sognegården. Mod nordøst har den trapper, som gør at denne forbindelse ikke er tilgængelig for alle.

### Koblinger til andre byrum

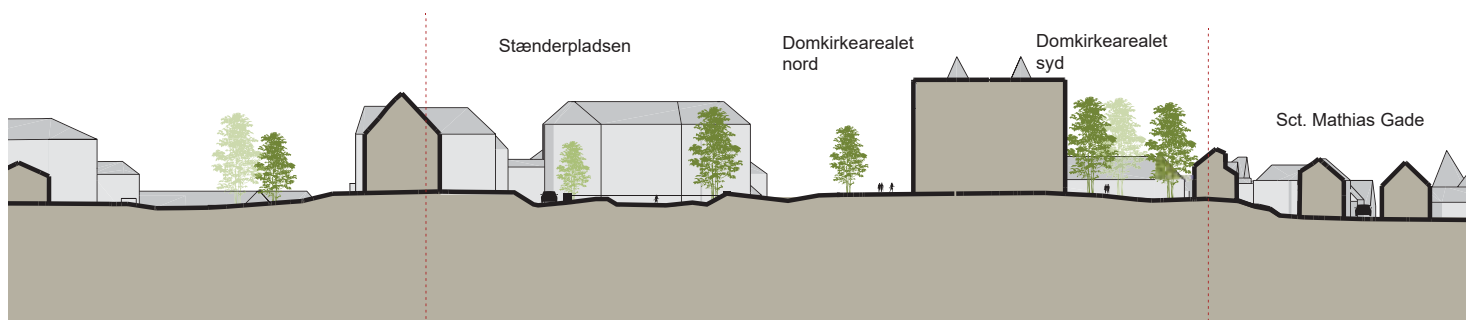
Der er koblinger til de omgivende rum i alle Stænderpladsens hjørner. Mod nordvest er det til Gråbrødre Kirke Stræde og Hans Tausens Minde, i nordøst er det den flotte ankomst under "Sukkenes Bro", mod sydvest er der forbindelse fra Gammeltorv og mod sydøst er der fra Sct. Nicolaj Gade videre forbindelse til Bispestien.

### Beplantning

Beplantningen på Stænderpladsen be-



Øst-vest vendt snit igennem Margretheplønen og Stænderpladsen.



Nord-syd vendt snit igennem Stænderpladsen og Domkirkearealet.

Mindestenen med Jyske Lov og i baggrunden statuen af Retfærdigheden.



Det tidligere Råd-, Ting og Arresthus.



Sognegården.



Stænderpladsen med indgangen under "Sukkenes Bro".



står af bøgehække mod kanterne og langs midterplateaets rundinger. Bøgehækkene er med til at hindre kig på tværs af byrummet.

Jf. kortet på s. 34 om beplantning er der flere store træer på parkens plæne, som virker lidt tilfældigt placeret.

På skråningen mod den gamle Vestre Landsret er der rosenbede.

### Mindesmærker

Af vigtige mindesmærker, der står på Stænderpladsen, er en mindesten om Jyske Lov og en statue af Retfærdigheden.

Derudover står en piedestal foran indgangen til den tidligere Vestre Landsret. De to mindesmærker er begge med til at markere fortællingen om retsvæsen i området og som tidligere har præget funktionerne omkring dette byrum.

Mindestenen har dog en lidt hengemt placering.

### Belysning

Belysning på pladsen sker primært i form af Viborg Lampen, der står ved indgangen til det tidligere Råd-, Ting og Arresthus og i kanten af plateaet. Foran den tidligere Vestre Landsret står to andre lamper.



Fotos der viser forbindelserne på pladsen.  
Til venstre Gråbrøde Kirke Stræde.  
Til højre stien, der løber diagonalt over pladsen  
samt fortovet langs Sognegården.  
Nederst til højre forbindelsen til Bispestien, som  
gemmes væk af beplantning og parkerede biler.



Belægningen på Gråbrøde Kirke Stræde har en robusthed og detaljeringsgrad, der harmonerer godt med bygningerne.



# Stænderpladsen - registrering 12 kvalitetskriterier

## *Oplevelse af sikkerhed*

Vej og langtidsparkering i kanten omkranser den grønne plæne i midten. Ophold på plænen under store træer.

## *Oplevelse af tryghed*

Store tomme huskroppe, særligt det tidligere Råd-, Ting- og Arresthu virker mørk og ikke imødekommende under buerne. Niveauforskelle og rumopdelere slører overblikket.

## *Mikroklima*

Blæst. Skygge og delvis ly under de store træer på plænen.

## *Koblinger*

Nivea-spring og underopdelinger i form af gærd og beplantning samt parkerede biler langs kanten slører forbindelser og virker som rumopdelere. Flot ankomst under Sukkenes Bro, der skærer motivet ud.

## *Mulighed for at gå*

Ganglinier langs kanten, dog flere steder utilstrækkelige fortov og belægninger. Diagonalen over plænen virker uforløst og ender i P-pladser foran Sognegården. Trapper modarbejder tilgængelighed.

## *Mulighed for at stå og sidde*

Midlertidige træ bænke/borde på plænen. Granittrappe ved V. Landsret. Små café-borde foran indgangen til Sognegården på lille plads virker lidt klemte. Generelt er ophold langs kanten udfordret af nærhed til trafikken.

## *Mulighed for at se*

Set midt fra plænen danner de store bygningskroppe en ligeværdig velafgrænset kant, som dog begrænses væsentligt af de store træer. Mange spændende bygninger. Fra stræderne, der gradvis skærer sig nedad og navnlig fra det lavtliggende rum foran gl. rådhus er udsynet begrænset af beplantning, mure og biler. Fint udsyn fra hævet granittrappe foran den tidligere Vestre Landsret.

## *Mulighed for at tale og høre*

Generelt stille. Græsplæne. Mangler opholdsmuligheder langs kanten. Trafikken er tæt på opholdsmulighederne og det er udfordrende at føre en privat samtale.

## *Mulighed for aktivitet*

Græsplæne, ikke udstyr til aktiviteter.

## *Skala*

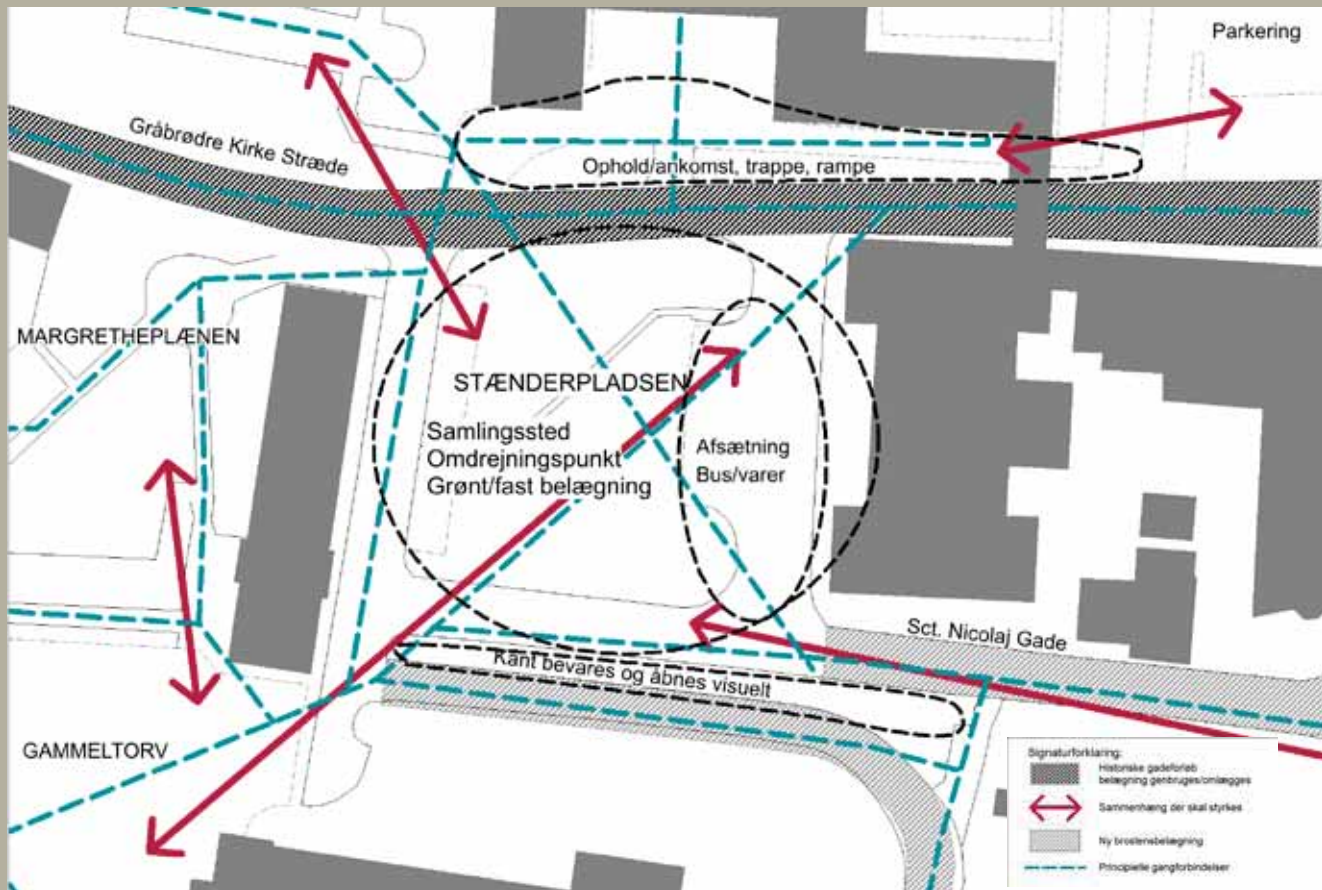
Store historiske og autoritære bygninger afgrænser rummet, og sammen med de store træer midt på plænen passer de i skala til rummets størrelse, velproportioneret. Magtens huse – lille menneske (særligt Råd-, Ting- og Arresthuset virker tyngende). Granit-rundingerne ved trapperne med små-træer virker ude af skala. Lygtepæle og bygningsdetaljer. Klemte og trykket fortov/træerække mod Sognegården.

## *Identitet*

Pladsen mangler identitet og klare tanker om funktion og aktiviteter. Opdelt plads i mange niveauer: grøn midterø, forplads til det gl. rådhus og stræder i lavere niveau, forplads til den tidligere Vestre Landsret i højere. Pladsen er ikke koblet med bygningerne (ikke sammenhængende gulv). Storslået afgrænsning af "magtens huse" på plænen sløres noget af de store karaktergivende træer.

## *Sanser*

Lidt rodet og uforløst (uplanlagt). Gedigne bygninger i tegl og granit, dog bærer Sognegården lidt præg af bagside med carporte mv. og besidder ikke helt samme stoflighed som de øvrige bygninger. Statue, støbejern. Flot (men slidt) brostensmønster på Gråbrødre Kirke Stræde modarbejdes af asfalt på 3 andre sider. Fortove og veje i generel dårlig kvalitet harmonerer ikke med de historiske bygninger.



### Anbefaling Stænderpladsen

Stænderpladsen ligger midt i Domkirke-kvarteret og er centrum for de omgivende byrum, da der herfra er adgange til de andre byrum. Pladsen bør derfor være et nyt samlingssted og omdrejningspunkt. Pladsen vil blive præget af bygningernes nye funktioner, og torvet kan få karakter af "museumstorv" også.

En ny funktion med Viborg Museum i den gamle Vestre Landsret vil åbne op for et højt antal besøgende, hvilket nødvendiggør en forbedret ankomstmulighed, for eksempel i form af et kombineret trappe- og rampeanlæg. Anlægget kan samtidig opfylde funktionen som en ny tilgængelig hovedankomst for besøgende fra et kommende parkeringshus ved VUC.

Pladsen bør have en overodnet grøn karakter med gode muligheder for ophold. I kombination med grønne elementer kan etableres et sammenhængende gulv i fast belægning mellem de markante bygninger mod nord, øst og vest, som herved i højere grad vil danne rummets afgrænsning.

Pladsens funktion som et centralt samlende rum med tilgængelige passager på tværs og ind til bygningerne bør sikres.

Foran det gamle rådhus kan etableres plads til afsætning af passagerer og varer jf. trafikafsnittet om en sløjfe rundt om Råd-, Ting og Arresthuset.

Sognegårdens facade mod Stænderpladsen kan med fordel bearbejdes og åbnes op, så den i højere grad bidrager til oplevelsen af et levende byrum.

Den eksisterende belægning langs Gråbrødre Kirke Stræde bør genbruges og lægges om.

Terrænspringet/kanten imellem Domkirkearealet og Stænderpladsen er et af områdets vigtige kanter. Kanten bør bearbejdes og åbnes op, så Stænderpladsen og Domkirkearealet bindes visuelt bedre sammen, mens forbindelsen mellem Stænderpladsen og Gammeltorv styrkes. Overgangszonen/kanten mellem Stænderpladsen og Domkirkearealet vil samtidig kunne fungere som passage til at

binde Nytorvgade og Bispestien sammen som primær stiforbindelse i området.

Mindesmærkerne, som har en tydelig reference til områdets retshistorie, kan genplaceres inden for området, navnlig mindestenen for Jyske Lov kan opnå en mere fremtrædende placering.

Der bør etableres et eller flere tilgængelige niveauer som en blanding af belagte flader og græsarealer/beplantede arealer, for eksempel som en gentænkning af den jævne skrånende flade fra før 2. verdenskrig.

### Arkæologi

I middelalderen lå der på Stænderpladsen et større bygningskompleks, som antages først at have rummet Mariaklosteret, som senere, efter sekulariseringen af domkapitlet i 1440, blev indrettet til den senmiddelalderlige bispegård. Efter reformationen blev ejendommen opsplittet og bygningerne blev overdraget adelsmanden Jørgen Rosenkrantz.

Bygningerne havde skifende ejere de følgende århundreder. Efter bybranden i 1726 blev ejendommen genopført, og den husede fra 1745 til 1801 en stiftelse for jomfruer og enker, mens en formindsket bygningsmasse fra 1811 husede et teater. I 1834 nedrives de sidste bygninger og området blev planeret og omdannet til Stænderpladsen.

Arkæologiske undersøgelser har vist, at afgravningerne har fjernet stort set alle spor af ældre kulturlag og fundamenter.

Der er dog påvist spor af fundamenter og kulturlag i forbindelse med en højmiddelalderlig kælder under asfalten på Sct. Nicolaj Gade (på strækningen mellem Stænderpladsen og Domkirkearealet) samt rester af fundamenter under græstørven på den nordvestlige del af Stænderpladsen. Fundene af stenfundamenter kan muligvis sætte begrænsninger for en fremtidig terrænmodellering af området.

Terrænspringet/kanten mellem Domkirkeområdet og Sct. Nicolaj Gade er



Referencefoto, der viser hvordan man kan arbejde med at skabe en trappe der også rummer en rampefunktion foran det nye Viborg Museum. Der bør arbejdes med et andet mere robust materialevalg i Domkirkekvartret.



Referencefoto, der viser hvordan Stænderpladsens gulv kan fremstå som en blanding af belagte flader med græsarealer eller beplantede arealer.



Referencefoto fra Schandorffs Plass i Oslo, der viser hvordan der kan skabes et sammenhængende byrum, der håndterer en markant terrænforskydning og har universel udformning.



Referencefoto der viser, hvordan eksempelvis birketræet vil kunne bevares fx. ved at lave mindre hævede plateauer i byrummet.

sammenfaldende med den nordre afgrænsning af det område omkring Domkirken, som rummer jorddækkede ruiner, der er omfattet af fredning i henhold til museumslovens § 29e, ligesom den er sammenfaldende med den nordre afgrænsning af kirkegården omkring Domkirken. Eventuelt jordarbejde syd for terrænspringet vil derfor kræve en forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen, og det vil i givet fald skulle tilpasses, så det respekterer eventuelle jorddækkede ruiner. Endvidere vil jordarbejde syd for terrænspringet risikere at berøre ikke-fredede fortidsminder på kirkegården i form af grave.

De faste konstruktioner, kendte som ukendte, som findes på Stænderpladsen og Sct. Nicolaj Gade er ikke omfattet af en tinglyst fredning. Men ruinerne kan være omfattet af den automatiske fredning, som fremgår af bilaget til museumsloven. Vurderingen foretages af Slots- og Kulturstyrelsen, og det anbefales, at dette forhold afklares inden der planlægges anlægsarbejde, som vil gennembryde ruinerne.

Et kombineret trappe- og rampeanlæg mellem Gråbrødre Kirke Stræde og forpladsen til den tidligere landsret vurderes ikke at kunne berøre arkæologiske interesser pga. tidligere terrænregulering. Det kan dog ikke fuldstændigt udelukkes, at der på det mindst terrænregulerede område mellem Sukkenes Bro og den eksisterende trappe til forpladsen fortsat kan findes begravelser fra den tidligere Nørre Sogns Kirkegård.







*Bispestien med muren ind til bispens have.*

## Bispestien

### Karakteristik

Bispestien ligger som en mørk, lukket gangforbindelse via Sct. Nicolaj Gade mellem arealet ved søerne og Borgvold og Domkirke kvarteret. Asfaltstien er stejl og utilgængelig, uden visuel forbindelse mellem de to historiske tyngdepunkter og inviterer ikke til brug.

Bispestien blev anlagt ca. 1870. I slutningen af 1800-tallet blev den kaldt for Kammerherrens Sti efter stiftamtmand, kammerherre G. E. G. F. baron Rosenkrantz, hvis frue benyttede stien på sine daglige spadsereture til søerne.

Ved Stænderpladsen inviterer det smalle fortov med biler parkeret langs med ikke til, at man færdes denne vej. Man opdager ikke, at forbindelsen findes.

### Funktion

I dag bruges stien ikke meget, da den er stejl og lidt utryk og mørk om aftenen.

**Byrummets terræn og niveauspring**  
Bispestien er meget stejl med en gen-

nemsnitlig stigning på ca. 12%, og her fornemmes, hvordan Domkirken ligger på et plateau. Nederst mod Sct. Ibs Gade er der trapper.

### Bebyggelse/byrummets kanter

På den sydlige side afgrænses forløbet mod bispens have øverst af en mur som et flot rumdannende element og nederst af et hegn af hassel. Mod nord afgrænses forløbet af en boligbebyggelse samt en parkeringsplads afgrænset af en betonmur med hækbeplantning.

### Belægning

Stien er belagt med asfalt. Hvor den følger Sct. Nicolaj Gade bliver den til et klassisk fortov med betonsten og chaussesten.

### Koblinger til andre byrum

Forløbet kobler handelsbyen med naturområderne ved Borgvold og søerne. Denne direkte forbindelse findes ikke mange steder i byen.

*Kig mod Bispestien - øverst fra Sognegården og nederst fra Sct. Nicolaj Gade. Stien er skjult af beplantning og biler.*



*Bispestiens midterste stykke- øverst set mod Domkirkevarteret og nederst set mod Sct. Ibs Gade.*

### Beplantning

Langs kanterne mod Bispehaven og parkeringspladsen er der beplantning. Langs Bispehaven består det øverst af bøg, ahorn, naur, syren og hylde og nederst hassel. Beplantningen skærmer for udsynet ned til Borgvold og er med til, at det er lidt utrygt at færdes her.

### Mindesmærker

Der er ingen mindesmærker på forløbet.

*Trappen nederst mod Sct. Ibs Gade.*



# Bispestien - registrering 12 kvalitetskriterier

## *Oplevelse af sikkerhed*

Gangforbindelse, grøn lukket korridor

## *Oplevelse af tryghed*

Utryk, mørk og dyster, begrænset belysning

## *Mikroklima*

Læ og skygge, trafikstøj nærmest Sct. Ibs Gade

## *Koblinger*

Lukket visuelt, asfaltbelægning,

## *Mulighed for at gå*

Utilgængelig og stejl sti med trapper mod Sct. Ibs Gade. I den anden ende inviterer det smalle fortov med biler parkeret langs med og oplevelsen af bagsiden af gl. rådhus/arresten ikke til brug.

## *Mulighed for at stå og sidde*

Der er ikke opholdsmuligheder - gennemgang

## *Mulighed for at se*

Lukket uden muligheder for udsyn – hvorfor skal jeg gå denne vej? Kig mod søen åbner sig først ved enden at stien/trappen mod Sct. Ibs Gade. I den modsatte ende begrænser beplantningen kig mod det tidligere Råd-, Ting- og Arresthus og Stænderpladsen.

## *Mulighed for at tale og høre*

Afgrænset rum med mulighed for samtale

## *Mulighed for aktivitet*

Ikke mulighed for aktivitet bortset fra gang.

## *Skala*

Oplevelsesfattigt, ikke meget at relatere sig til.

## *Identitet*

Snæver, grøn korridor, oplevelse af "bagside". Etageboligerne nordøst for stien signalerer ikke, at man nærmer sig et historisk tyngdepunkt.

## *Sanser*

Lukket beplantning mod bispens have. Gærde i cementsten med hæk og P-plads bagved. Begrænsede sanselige oplevelser, dog duft af caprifolier.



### Anbefaling Bispestien

Stien fungerer som adgang til Domkirke-kvarteret for fodgængere, der kommer fra Borgvold, og har potentiale som forbindelseslinje mellem Borgvold/sørne og handelsbyen. Passagen bør tænkes som et samlet forløb fra Nytorvgade, via Gammeltorv over overgangen mellem Stænderpladsen og Domkirkearealet, via Sct. Nicolaj Gade til Borgvold.

Bispestien bør åbnes op og kunne udvides i et bredere tracé ind i bispens have, og stengærdet mod haven kunne flyttes til den ny afgrænsning. Trappen for neden bør udvides til et bredt og imødekommende trappe-anlæg.

En udvidelse i bispens have forudsætter aftale/forhåndstilkendegivelse med Kirkeministeriet som myndighed om overtagelse af det aktuelle jordstykke.

Stien kan gives ny belægning for eksempel i slebne brosten, og en bedre belysning i form af Viborg Lampen eller alternativt ny belysning som del af et sammenbindende og særligt belysningskoncept for Domkirke-kvarteret.

Der kan etableres en ny støttemur i stil med muren mod bispens have mod parkeringspladsen mod nord.

Der kan eventuelt etableres en oplevelsesrig beplantning langs afgrænsningen med fokus på dufte eller farver.

### Arkæologi

Der foreligger ingen oplysninger om registreringer af arkæologiske interesser inden for stiens tracé eller det tilstødende område syd for stien, men på det tilstødende område mod nord er tidligere påvist spor af kirkegård og muligvis også spor efter kirkekebygningsaktiviteter, lige som der er fundet flere kvadersten til en romansk kvaderstenskirke med apsis (formentlig tidligere Sankt villads Kirke).

Det er Viborg Museums vurdering, at der er risiko for ukendte fortidsminder under Bispestien og området mod syd frem til trappen mod Sct. Ibs Gade, selv om der tidligere er blevet etableret en kloakledning gennem Bispestien.

Hvis der skal foretages anlægsarbejde udover den nuværende opbygning af stiens belægning eller syd for stien, vil museet anbefale en forundersøgelse.



## Margretheplænen

### Karakteristik

Margretheplænen er et lille afgrænset og lidt skjult grønt byrum. Det ligger på et hævet plateau og afgrænses af kampestensdiger mod Sct. Mogens Gade, Gråbrødre Kirke Stræde og Gammeltorv samt af en lindetræsallé mod Gammeltorv. Mod Sognegården og den fredede Morvilles Gård, Sct. Mogens Gade 8, som på to sider danner bagvæg for byrummet, er der plantet bøgehække. De virker som en grøn buffer mod bebyggelsen.

Selvom plænen således er klart afgrænset til alle sider af hække, stendiger og bebyggelse virker græsfladen lidt bar og udsat, muligvis fordi byrummet ikke har noget entydigt program eller byder på nævneværdige sanselige oplevelser. Inventaret som er opstillet her i form af borde og bænke har præg af midertidig karakter.

Stedet, hvor plænen ligger, er en brandtomt fra den store bybrand i 1726.

Historisk er Margretheplænen en nyere konstruktion, og byrummet er derfor ikke så historisk ladet som mange af de tilgrænsende byrum. De arkæologiske spor peger heller ikke i retning af Domkirkekvarters grundfortælling med kongemagt, kirkemagt, retsvæsen og demokrati.

### Funktion

Margretheplænen har i dag flere funktioner. Den er udstyret med en række bænke og en åben græsplæne, men området fremstår lidt formelt, så man er i tvivl, om området er tilegnet leg og aktiviteter.

En række højtidelige monumenter er bestemmende for omgivelserne og hovedårsag til plænen formelle udtryk: Kongehyldningsmonumentet, som har et meget stramt formmæssigt udtryk og er placeret i en akse, som styrer opmærksomheden.

Mindestedet for de danske mænd og kvinder, der siden 1948 har været udsendt af Danmark i internationale missioner.

Niveaufri adgang til Margretheplænen fra Sct. Mogens Gade etableret som del af "tilgængelighedsprojektet" (se s. 31).



Kig fra Margretheplænen til "Sukkenes Bro".



Margretheplænen med bøgehækken mod Sognegårdens facade.



Byrummets terræn og niveauspring Magretheplænen udgør en form for plateau i forhold til sine omgivelser, hvilket dog i vid udstrækning må formodes at være resultatet af de forholdvis omfattende afgravninger i 1870'erne nordvest og nord for Domkirken. Før denne tid må området have flydt mere organisk sammen med arealer mod syd og øst, som en mere eller mindre jævnt skrånede flade. Det bratte terrænfald mod Gammeltorv håndteres med et kampestensdige, der holder på jorden. Mod Sognegården er diget gennembrudt af en trappe, der bryder terrænforskellene ned. Trapperne gør at der ikke er god tilgængelighed til området fra syd og øst.

### Bebyggelse/byrummets kanter

Morvilles Gård, Sct. Mogens Gade 8, opført i 1798, danner bagvæg for Margretheplænen i det nordvestlige hjørne. Bygningen, som er fredet, er præget af historicismens formsprog. Den er symmetrisk med fire pilastre midt på facaden. Bygningens knækkede hjørne er lavet for at give plads til brandsprøjter.

Mod øst ligger Sognegården fra 1997. En længdeaksial bygning tegnet af Inger og Johannes Exner, hvis artikulerede facade med den karakteristiske bue i facaden fylder meget i oplevelsen af rummet. Sognegården er en moderne parafrase af den type kirkekompleks, hvor kloster og menighedsfaciliteter, kapeller og lignede ligger vinkelret med selve Domkirken. Exners oprindelige idé gik da også ud på at bygge Sognegården helt sammen med Domkirken.

### Belægning

Margretheplænen har stedvise belægnings af forskellige typer, brosten, pigsten, grus, herregårdssten og granit. I akse, som leder fra Kongehyldningsmonumentet er der brostensbelægning lagt i et diagonalt mønster i græsset. Ved mindstedet er det pigsten. De mange belægningstyper giver et lidt uensartet og tilfældigt præg.

### Koblinger til andre byrum

Margretheplænen er fysisk forbundet med de omgivende byrum, men opleves

alligevel afsondret fra omgivelserne og uden en klar visuel forbindelse hertil. Der er et kig til "Sukkenes Bro", hvor man har et flot uiev. På dette sted fornemmes niveauerne i de forskellige byrum. Der er god tilgængelighed fra Sct. Mogensgade, men fra Gammeltorv og Stænderpladsen/Gråbrødre Kirke Stræde sker adgangen via trapper.

### Beplantning

Ud over lindetræalléen er der på Margretheplænen to andre markante træer, nemlig et magnolietræ og et platantræ. Begge er sunde træer. De danner en skærm over mod bygningen beliggende mod vest.

### Mindesmærker

Der er to signifikante mindesmærker i området; Axel Richard Poulsens Kongehyldningsmonument og Mindestedet for de danske mænd og kvinder, der siden 1948 har været udsendt af Danmark i internationale missioner. Herudover ligger der på højre side af indgangen fra Sct. Mogens Gade to historiske gravsten.

Kongehyldningsmonumentet af Margrethe d. 1. og Erik af Pommern er placeret på et sted, som gennem hele perioden med kongehyldninger har haft karakter af baggård, så der er altså ikke tale om en placering, som peger tilbage på historiske handlinger, som har udspillet sig akkurat på dette sted. Kongehyldningsmonumentet træder mest i karakter i den østlige side.

### Belysning

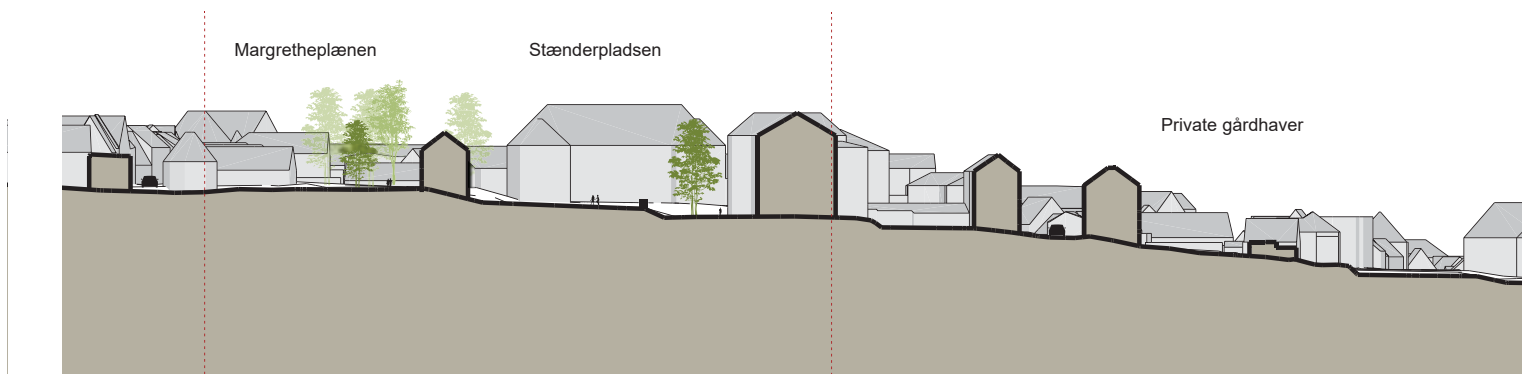
Margretheplænen fremstår meget mørk om aftenen, da der kun er belysning ved indgangen fra vest.



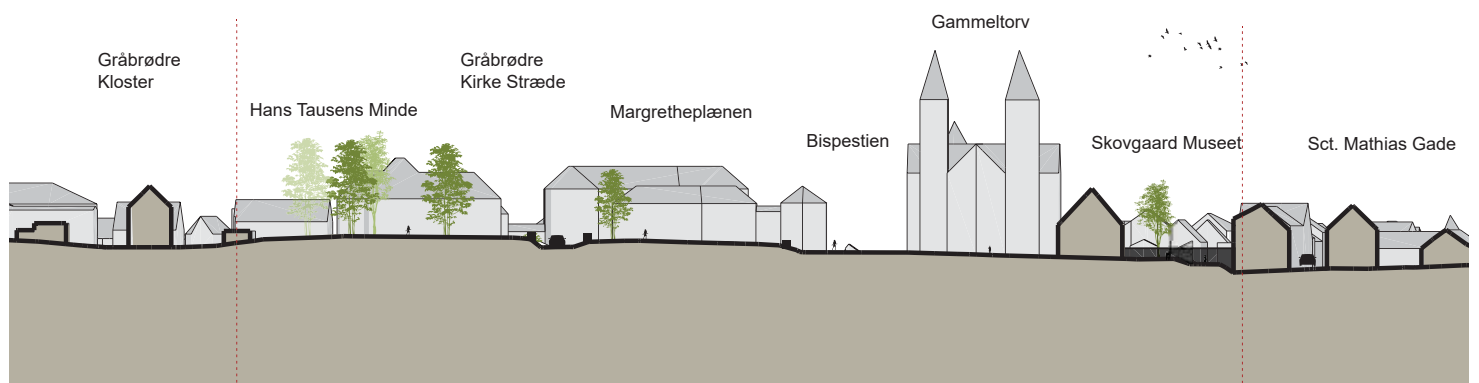




*Kigget til Domkirken, der bliver skåret over af lindealléen.  
Bymidte*



*Øst-vest vendt snit igennem Margrethelænen og Stænderpladsen.*



*Nord-syd vendt snit igennem Hans Tausens Minde og Margrethelænen.*



*Mindesmærkerne på Margrethepænen.*

*Øverst Kongehyldningsmonumentet af billedhugger Axel Richardt Poulsens fra 1965 med inskriptionen: "Viborg Landsting, Jyllands kongehyldningssted gennem mere end seks aarhundreder".*

*Nederst et minde om Danmarks befrielse efter 2. verdenskrig og tabet af danske soldater.*

# Margretheplænen - registrering 12 kvalitetskriterier

## ■ Oplevelse af sikkerhed

Velafrænset sikkert rum på et hævet niveau med beplantning, bygninger og stengærde i kanten. Ingen biler, trygge ind/udgange med brede fortove.

## ■ Oplevelse af tryghed

Isoleret overskueligt rum, ingen belysning.

## ■ Mikroklima

Rimelig læ, kun skygge langs lindetrærækken, lidt eksponeret plæne.

## ■ Koblinger

Adgang via trapper fra SV, SØ og NØ. Niveaufri adgang fra vestsiden via Sct. Mogens Gade. Hovedtrappe og kig mod statuen fra Gammeltorv. Endvidere sigtelinie mod statuen fra Sukkenes Bro. Lindetrærækken adskiller plænen fra Gammeltorv.

## ■ Mulighed for at gå

Tilgængelighed: Kun mulighed for samme vej ind og ud via niveaufri adgang fra Sct. Mogens Gade. Stier langs kanter og mod/rundt om statuen.

## ■ Mulighed for at stå og sidde

Kanterne generelt uinteressante og indbyder ikke til ophold. Umotiverede træbænke langs lindetræer/stengærde mod sydsiden i skygge. Stengærde begrænset siddemulighed. Den lille plæne indbyder kun i begrænset omfang til ophold, da man er tæt på stierne. Den knækkede granittrappe med siddeplinte og 2 små café-borde mod Gammeltorv virker lidt klemt op ad Sognegården og dens indgang og inviterer ikke til ophold. Midlertidige træbænke/borde.

## ■ Mulighed for at se

Det mest tydelige er Sognegården. Delvist overskåret kig mod Gammeltorv under den klippede lindetrærække. Synlig statue af Margrethe 1./Erik af Pommern på et flot grønt bagtæppe.

## ■ Mulighed for at tale og høre

Intimt afgrænset rum på eget plateau. Gode muligheder for samtale.

## ■ Mulighed for aktivitet

Græsplæne - pga. den begrænsede størrelse er der ikke så mange muligheder på plænen.

## ■ Skala

Sognegårdens "forside" med karakteristisk bue i facaden fylder meget i oplevelsen af rummet. Det er godt at der er en række hække foran huset for at give en distance til rummet. Generelt omkringliggende bygninger med stofflighed og detaljer. Mindsteningen virker lidt ude af skala i ft. statuens størrelse.

## ■ Identitet

Lille lidt skjult grønt byrum. Brandtomt med lidt tilfældigt præg og form. Statuen træder mest i karakter i den østlige side. Mindsteningen og flagstang virker lidt umotiveret i placering og udformning

## ■ Sanser

Lidt bar og eksponeret uden de store sanselige oplevelser og naturelementer. Statuen af Margrethe den 1. og Erik af Pommern præsenteres fint på et flot grønt bagtæppe mod nord. Lindetrærækken mod syd opleves lidt plump og umotiveret.



Referencefotos med tiltag, der kan være med til at programmere byrummet.



Referencefotos på et udvidet trappe- og siddeelement imellem Margretheplænen og Gammeltorv.



tydning for Sognegårdens indretning og facadeudtryk.

Kongehyldningsmonumentet har ikke historisk evidens for sin nuværende placering, og det kan overvejes at give monumentet en anden placering i Domkirkevarteret.

### Arkæologi

Der har tidligere været tæt bebyggelse og gårdrum med bagindkørsel fra Gråbrødre Kirke Stræde, hvor Margretheplænen nu ligger.

På de dele af Margretheplænen, som ikke er blevet forstyrret af udgravninger til kælder og beskyttelsesrum er der risiko for kendte og ukendte fortidsminder.

Hvis der skal foretages anlægsarbejde i mere end 0,4 - 0,5 m under terræn, vil museet anbefale yderligere forundersøgelser.



## Hans Tausens Minde og Gråbrødre Kirke Stræde

### Karakteristik

I mellem ejendommene, Sct. Mogens Gade 10, Gråbrødre Kirke Stræde, stiftelsen Gråbrødre Kloster og Vestre Landsret ligger Hans Tausens Minde. Det er Viborgs ældste haveanlæg, som blev indviet i 1836. Haveanlægget er anlagt på tomten af Gråbrødre Kirke og den tilhørende kirkegård samt dele af klostret.

Sidst i 1800-tallet plantede gartner Carl Jacobson Brostrøm de bøgehække, der markerer omridset af den tidligere Gråbrødre Kirke.

Hans Tausens Minde og Stænderpladsen var to separate områder, fysisk adskilt af Gråbrødre Kirke Stræde. I 1836 var Hans Tausens Minde hele 3 gange større end i dag og nåede næsten hen til VUC's parkeringsplads. Den østlige del blev bebygget, da menighedshuset Hans Tausen og senere Vestre Landsret blev opført. Efter Vestre Landsrets opførelse blev anlægget i

1946 omlagt efter en plan af havearkitekt C. Th. Sørensen, hvor bl.a. hækkene fik en mere unøjagtig placering i forhold til kirkens udstrækning.

I forbindelse med 475-året for reformationens gennemførelse i Viborg, blev der i 2004 opstillet en ny Hans Tausen skulptur af Bjørn Nørgaard i anlægget.

De mange store træer bringer mindelser om det tidligere kirkerum og giver en højtidelig, men også mørk stemning til byrummet. Ankomsten til haveanlægget fra Stænderpladsen sker via trapper og ligger lidt gemt, da man skal via den tidligere Vestre Landsrets forpladsareal.

Gråbrødre Kirke Stræde kan stadig erkendes som en smeltevandsslugt fra istidens smeltevandsskabelandskab.

### Funktion

Hans Tausens Minde fungerer som navnet angiver som mindested for Hans Tausen og ikke mindst hans historiske

Fotoet øverst viser forbindelsen til klostret. Den røde mur blev opført i 1744, som nyt skel mellem Nørre Sogns Kirkegård og stiftelsen Gråbrødre Kloster. Indtil 1726 lå der et hus - hovedklosterets nordfløj - lige syd for skellet, men det brændte i 1726. Herefter købte Nørre Sogn grunden, så de kunne udvide deres kirkegård. Som en del af handlen skulle de opføre den skelmur og det blev til den røde hegnsmur.



Fotoet nederst viser rosenhaven mod Sct. Mogens Gade.

sammenhæng med Gråbrødre Kirke, som han og viborgenserne erobrede fra gråbrødrene i 1527-28, da den lille Sct. Hans Kirke på det nuværende Nytorv blev for lille til hans lutherske prædikener. Byrummet er samtidig et rum som giver mulighed for ro og eftertænkning.

Gråbrødre Kirke Stræde forbinder Sct. Mogens Gade med Stænderpladsen. Langs den sydlige kant er en række parkeringspladser.

Byrummets terræn og niveauspring til tilgrænsende byrum

Hans Tausens Minde er beliggende på et plateau, som mod Sct. Mogens Gade og Gråbrødre Kirke Stræde er omgærdet af stendiger. Der er et markant terrænfald ned mod Stænderpladsen.

Bebyggelse/byrummets kanter  
Hans Tausens Minde er på alle sider omkranset af bebyggelse som er fredet eller har en høj bevaringsværdi.

I Hans Tausens Minde er der en lag på lag effekt af hække, når der kigges over til Margretheplænen.



## Belægning

Haven er tilgængelig med stier i slotsgrus og adgang fra Sct. Mogens Gade, mens arealet om Nørgaards skulptur og adgang fra Stænderpladsen er udfordret med piksten og et stejlt niveauspring med en trappe. Denne adgang fra den tidligere Vestre Landsrets forareal ligger lidt gemt.

Belægningen ved rosenhaven er med stenmel. Stierne imellem bedene er meget smalle.

Gråbrødre Kirke Stræde, som i 17- og 1800-tallet kaldtes for "Mellem Muren" og "Nørresognskirkestræde", har en utilgængelig belægning af groft tilhuggede sten og fortov i piksten formentlig fra 1824. Belægningen er med til at skabe en særlig stemning og tidsdybde.

## Koblinger til andre byrum

Fra Hans Tausens Minde er der kig til Margrethelænen og Stænderpladsen, og der er stiforbindelse til klosteret. Disse fine kig ses ikke fra de steder, hvor der står bænke.

Fra toppen af Gråbrødre Kirke Stræde er der et fint kig gennem "Sukkenes Bro".

## Bepantning

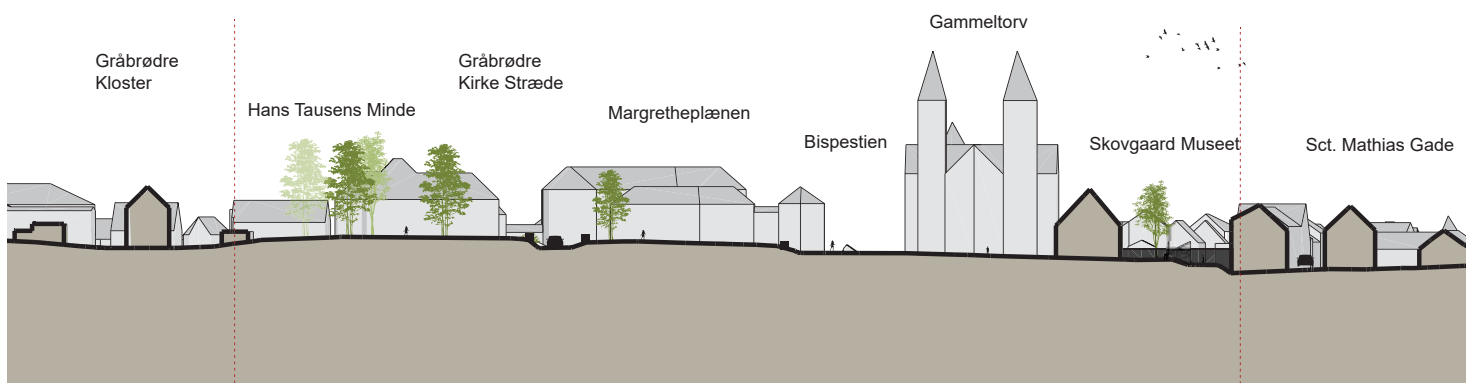
Rosenhaven med historiske roser ligger ved indgangen mod Sct. Mogens Gade. H.E Friends Tausens monument, som ligger et stykke inde i anlægget, flankeres af lindetræer. I haveanlægget findes desuden mange høje træer. Der er en eg, en blodbøg og flere bøgetræer. Det mest markante beplantningstræk er dog bøgehækken, som omtrentlig angiver grundplanen af den tidligere Gråbrødre Kirke, hvilket dog ikke helt opleves, da



Billedet øverst viser Gråbrødre Kirke Stræde.

I midten ses Hans Tausens Minde.

Nederst mindetavlen for Hans Tausen udført af H. E. Freund.



Nord-syd vendt snit igennem Hans Tausens Minde og Margrethelænen.





Den lidt gemte trappe op til Hans Tausens Minde fra Stænderpladsen.

Bjørn Nørgaards skulptur, der står i Hans Tausens Minde.



Træet med "Billen er dum", som har en speciel historie i Viborg.



hækken har vokset sig høj. Over stendiget mod Gråbrødre Kirke Stræde er der en lidt utæmmet beplantning. Denne består hovedsageligt af hvidtjørn og snebær. Grundet de høje træer i området er der problemer med råger.

#### Mindesmærker

Det mindesmærke som peger længst tilbage i tid på dette sted er den hvide sten, som nu indgår i Bjørn Nørgaards Hans Tausen skulptur. Stenen er den gravsten, hvorfra Hans Tausen i 1528 ifølge traditionen holdt sine lutherske prædikener fra. Mindestenen for Hans Tausen er udført i 1836 i forbindelse med haveanlæggets indvielse af billedhugger H. E. Freund, elev af Bertel Thorvaldsen. Derudover er der gravplader i haveanlægget.

#### Belysning

I dag står der udelukkende belysningsmaster i form af Viborg Lampen langs Gråbrødre Kirke Stræde, så byrummet ligger delvist i mørke om aftenen.

# Hans Tausens Minde - registrering 12 kvalitetskriterier

## *Oplevelse af sikkerhed*

Sikkert, ingen biler.

## *Oplevelse af tryghed*

Dunkelt og lidt utrygt under de store træer, skjulte steder bag hække og beplantning, ingen belysning.

## *Mikroklima*

Støj fra råger, åben forhave med rosenduft, ly under de store træer.

## *Koblinger*

Haven virker generelt skjult og hemmelig, skjult af beplantning og store træer. Forbindelsen fra Stænderpladsen er visuelt sløret af beplantning og udfordret af niveauspring. Den åbne indgang fra Sct. Mogens Gade til rosenhaven modarbejdes af det lukkede mørke rum under træerne bagved, hvor man ikke ser målet (Tausens mindesmærke).

## *Mulighed for at gå*

Haven er tilgængelig med stier i slotsgrus og adgang fra Sct. Mogens Gade, mens arealet om Nørgaards skulptur og adgang fra Stænderpladsen er udfordret med piksten eller stejlt niveauspring/trappe.

## *Mulighed for at stå og sidde*

3 træbænke giver begrænsede sidde-muligheder.

## *Mulighed for at se*

Begrænsede sidde- og udsynsmuligheder, som domineres af træerne. Træbænken foran rosenhaven er bedste mulighed, mens de to træbænke under træerne ikke lægger op til interessante kig. Hans Tausen mindesmærke, Bjørn Nørgaards skulptur og bøgepuren som markør af kirken sløres visuelt af de store træer. Den historiske by træder frem i glimt som et bagtæppe bag træerne.

## *Mulighed for at tale og høre*

Roligt, gode muligheder for samtale.

## *Mulighed for aktivitet*

Der er ikke elementer der giver mulighed for aktiviteter.

## *Skala*

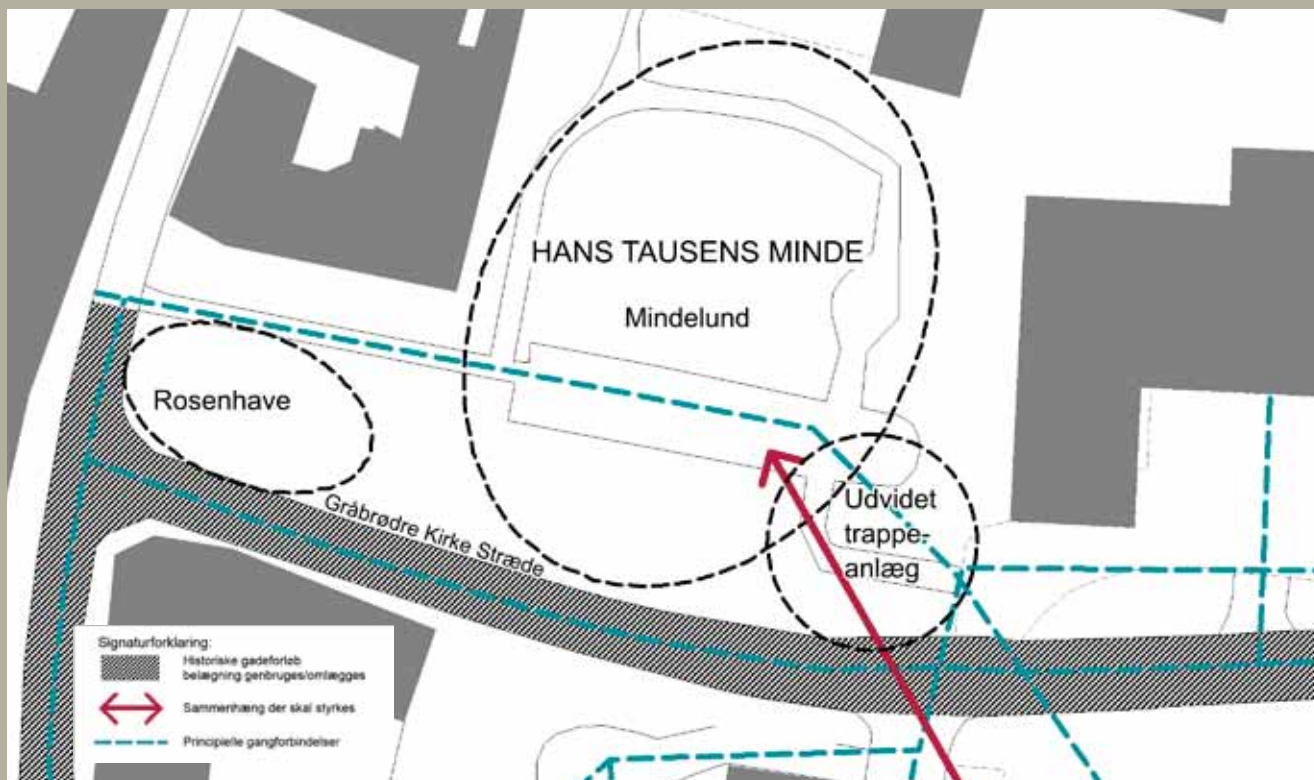
Bjørn Nørgaards skulptur, Tausens mindesmærke og bøgepuren som markør af kirkerummet sløres af de store træer.

## *Identitet*

2-delt åben rosenhave/lukket skovlund i byen. Funktionen som kulturhistorisk mindesmærke (Gråbrødre Kirke, reformationen og Hans Tausen) og bøgepuren som markør af kirken/statuen af Tausen sløres visuelt af de store træer. Forhaven med rosenbedene bringer mindelser om klosterhave. Hundeluffersted

## *Sanser*

Ro og sansepåvirkninger med de store træer, der former et grønt tag, og bringer mindelser om et kirkerum. Slotsgrus på stier og piksten rundt om Nørgaards skulptur samt græsarealer. Rosenduft i forhaven.



### Anbefaling Hans Tausens Minde

Der bør etableres en ny og bredere trappe-adgang fra hjørnet mod Stænderpladsen. Trappen kan evt. ses i sammenhæng med et nyt trappe/rampe-anlæg foran Vestre Landsret.

Der bør åbnes op og tyndes ud i træerne og beplantningen mod Gråbrødre Kirke Stræde.

Bænkene kan erstattes af nye som del af den nye inventarserie. Bænkene bør gives en god placering i forhold til kig i haven og udad.

Der kan etableres ny diskret belysning som parkbelysning for at gøre byrummet mere trygt og imødekommende, eventuelt som en understregning af kirkens grundrids.

Rosenhaven bør opgraderes og tilgængeliggøres med bredere stier.

Det tidligere klosteranlægs udstrækning kan evt. markeres i belægning - for eksempel svarende til sidekapellerne rundt om domkirken.

Belægningen på Gråbrødre Kirke Stræde bør genbruges og lægges om. Der bør etableres et bånd af slebne brosten for at øge tilgængeligheden.

### Arkæologi

Hans Tausens Minde blev i 1836 anlagt på tomten af Gråbrødre Kirke og Kirkegård. Kirken indgik i middelalderen i et større klosteranlæg struktureret omkring

to klostergårde, hvoraf bygninger til den nordre gård stadigvæk står nord for haveanlægget. Kirken blev nedrevet i 1830, men dens grundplan er omtrentlig gengivet med de lave bøgehække. Flere arkæologiske udgravninger har påvist metertykkede spor af fundamenter, kulturlag og grave fra klostertiden. Der er også fundet grave fra tiden umiddelbart forud for klosteranlæggelsen, samt fra perioden 1529-1812, hvor området fungerede som Nørre Sogns Kirkegård. Hele Hans Tausens Minde rummer jorddækkede ruiner, som er omfattet af fredning i henhold til museumslovens § 29e. Jordarbejde i forbindelse med f.eks. en ny og bredere trappe fra hjørnet mod Stænderpladsen vil derfor kræve en forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen, og det vil i givet fald skulle tilpasses, så det respekterer eventuelle jorddækkede ruiner. Endvidere er der risiko for, at anlægsarbejdet kan berøre ikke-fredede fortidsminder på kirkegården i form af især grave. Forholdene søges afklaret ved en prøvegravning i løbet af sommeren 2018.



Referencefoto - markering af sidekapel ved domkirken.

